

Turun yliopisto
University of Turku

VARSINAIS-SUOMEN MATKAILUN NYKYTILA

Positiivista kehitystä ja parantamisen varaa

22.2.2018

IRA LAHOVUO
JUULIA RÄIKKÖNEN
TURUN KAUPPAKORKEAKOULU

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	5
1.1.	Tutkimuksen taustaa	5
1.2.	Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	6
1.3.	Matkailun tilastoaineistot.....	7
2.	MATKAILUN KANSANTALOUDELLINEN MERKITYS	9
2.1.	Matkailun satelliittitilinpito	9
2.1.1.	Matkailun satelliittitilinpito ja alueellinen matkailutilinpito	9
2.1.2.	Suomen matkailun kansantaloudellinen merkitys.....	9
2.1.3.	Matkailun merkitys maakuntatasolla – Varsinais-Suomi ja alueellinen vertailu	11
2.2.	Muut alueelliset matkailutulo- ja työllisyystutkimukset	13
2.2.1.	Mallien ja menetelmien kirjo.....	13
2.2.2.	Varsinais-Suomen matkailutulo- ja työllisyystutkimus (ALMA ^{NUM})	14
3.	ULKOMAISET MATKAILIJAT SUOMESSA	16
3.1.	Visit Finland matkailijatutkimus	16
3.2.	Ulkomaisten matkailijoiden määrä ja rahankäyttö.....	17
4.	MAJOITUSTILASTO – VERTAILUKELPOINEN AINEISTO ALUEELLISEEN TARKASTELUUN	19
4.1.	Majoitustilasto.....	19
4.2.	Suomen majoituskysyntä.....	20
4.3.	Suomi verrattuna muihin Pohjoismaihin	23
4.4.	Varsinais-Suomen majoitusliikkeiden saapumiset ja yöpymiset	24
4.4.1.	Varsinais-Suomen majoitusliikkeet.....	24
4.4.2.	Varsinais-Suomen majoituskysyntä.....	25
4.4.3.	Ulkomaiset matkailijat.....	28
4.4.4.	Matkailusesongit	31
4.5.	Alueellinen vertailu – Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Uusimaa ja Lappi	33
5.	MATKAILU LIIKENNETILASTOJEN VALOSSA	36
5.1.	Lentoliikenne	36
5.1.1.	Finavian liikennetilasto	36
5.1.2.	Turun lentoaseman matkustajat.....	36
5.1.3.	Lentoasemien matkustajamäärät – alueellinen vertailu	38
5.2.	Meriliikenne	40
5.2.1.	Matkustajaliikennetilasto.....	40
5.2.2.	Turun ja Naantalın satamien matkustajat.....	41
5.2.3.	Kansainvälisten risteilijöiden matkustajat – vertailussa Turku ja Helsinki	43
5.3.	Maaliikenne – Henkilöliikennetutkimus ja muut maaliikennetilastot.....	44

6.	MUUT MATKAILUUN LIITTYVÄT TILASTOT	46
6.1.	Kesämökki-ilasto	46
6.2.	Kongressi-ilasto	47
6.3.	Kansallispuistojen kävijäseuranta	49
6.4.	Museo-ilasto	50
6.5.	Majoitus- ja ravitsemisalalan tilastot	52
7.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	53
7.1.	Varsinais-Suomen matkailutilastot yksiin kansiin	53
7.2.	Suomi ja Pohjoismaat kiinnostavat kansainvälisiä matkailijoita enemmän kuin koskaan	53
7.3.	Varsinais-Suomen majoituskysyntä kasvussa – erityisesti ulkomailta	54
7.4.	Ruotsalaisten ja saksalaisten yöpymiset tasoissa	55
7.5.	Kansainvälisen matkustajaliikenteen toiseksi tärkein solmukohta	55
7.6.	Luontomatkailua ja mökkeilyä	56
7.7.	Työ- ja kongressimatkailu	56
7.8.	Suosituksia tutkimus- ja kehittämistarpeista	56
	LÄHTEET	59

KUVIOT

Kuvio 1. Suomen matkailun kokonaiskysyntä 2011–2015.....	10
Kuvio 2. Matkailukysyntä maakunnittain 2014.....	11
Kuvio 3. Varsinais-Suomen matkailukysyntä 2014	12
Kuvio 4. Kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden kulutus Varsinais-Suomessa 2014.....	13
Kuvio 5. Varsinais-Suomen välittömän matkailutulon ja -työllisyyden alueellinen jakautuminen seutukunnittain 2014	15
Kuvio 6. Päivämatkojen ja yön yli matkojen määrä ja suhteelliset osuudet 2015–2016.....	17
Kuvio 7. Saapuneiden ulkomaisten matkailijoiden yöpymispaikat	18
Kuvio 8. Yöpymisten määrä Suomen majoitusliikkeissä 1995–2017.....	20
Kuvio 9. Kotimaisten ja ulkomaisten yöpymisten vuosimuutos edellisvuoteen verrattuna 1996–2017	20
Kuvio 10. Ulkomaisten yöpymisten vuosimuutos maittain 2016 ja 2017	21
Kuvio 11. Yöpymisten muutos maakunnittain 2016–2017.....	22
Kuvio 12. Ulkomaisten yöpymiset Suomessa ja muissa Pohjoismaissa 2008–2016.....	23
Kuvio 13. Huonekapasiteetin kehitys Varsinais-Suomessa 1995–2017.....	24
Kuvio 14. Varsinais-Suomen hotellien RevPar 1995–2017	25
Kuvio 15. Kotimaisten ja ulkomaisten yöpymisten kehitys Varsinais-Suomessa 1995–2017	25
Kuvio 16. Kotimaisten ja ulkomaisten yöpymisten kehitys Turussa 1995–2017	26
Kuvio 17. Yöpymisten kehitys Salossa, Turunmaalla ja Vakka-Suomessa 1995–2017.....	27
Kuvio 18. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset asuinmaittain Varsinais-Suomessa 2017	28
Kuvio 19. Yöpymiset asuinmaittain (top 5, 2017) Varsinais-Suomessa 1995–2017.....	29
Kuvio 20. Yöpymiset asuinmaittain (sijat 6-10, 2017) Varsinais-Suomessa 1995–2017.....	30
Kuvio 21. Aasialaisten yöpymiset Varsinais-Suomessa 1995–2017	30
Kuvio 22. Yöpymiset Varsinais-Suomen majoitusliikkeissä kuukausittain 2017	31
Kuvio 23. Kesäkauden (toukokuu-lokakuu) ja talvikauden (marraskuu-huhtikuu) yöpymiset Varsinais- Suomessa 1996–2017	32
Kuvio 24. Kesäkauden (toukokuu-lokakuu) ja talvikauden (marraskuu-huhtikuu) yöpymiset Turussa 1996– 2017	32
Kuvio 25. Yöpymisten kehitys maakunnittain 1995–2017	33
Kuvio 26. Kotimaiset ja ulkomaiset yöpymiset 2017	34
Kuvio 27. Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Pirkanmaan ja Lapin yöpymiset kuukausitasolla 2017	35
Kuvio 28. Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Pirkanmaan ja Lapin hotellien keskimääräinen myyntitulo käytettävissä olevaa huonetta kohden (RevPAR, €) 1995–2017	35
Kuvio 29. Keskisuurten lentoasemien matkustajamäärät 2017.....	37
Kuvio 30. Turun lentoaseman matkustajamäärät 1998–2017.....	37
Kuvio 31. Turun lentoaseman matkustajat kuukausittain 2017	38
Kuvio 32. Helsinki-Vantaan lentoaseman matkustajamäärien kehitys 1998–2017.....	38
Kuvio 33. Turun, Tampereen ja Rovaniemen lentoasemien matkustajamäärien kehitys 1998–2017	39
Kuvio 34. Turun ja Naantalın satamien matkustajaliikenne 2000–2017	41
Kuvio 35. Turun sataman ja Ruotsin välisen matkustajaliikenteen saapuneet ja lähteneet matkustajat yhteensä 2000–2017	41
Kuvio 36. Turun sataman ja Ruotsin välinen matkustajaliikenne kuukausittain 2017.....	42
Kuvio 37. Naantalın sataman ja Ruotsin välisen matkustajaliikenteen saapuneet ja lähteneet matkustajat yhteensä 2000–2017.....	42
Kuvio 38. Helsingin sataman kansainvälisten risteilyalusten matkustajat 2000–2017	43
Kuvio 39. Turun sataman kansainvälisten risteilyalusten matkustajat 2000–2017	44
Kuvio 40. Saariston rengastien ja pienen rengastien matkustajamäärät 2003–2017.....	45

Kuvio 41. Kesämökkien lukumäärä maakunnittain 2016.....	46
Kuvio 42. Kesämökkien lukumäärän kehitys Varsinais-Suomen mökkivaltaisimmissa kunnissa	47
Kuvio 43. Kongresseihin osallistuneiden lukumäärän kehitys 2006–2016 Helsingissä, Tampereella, Espoossa, Turussa ja Rovaniemellä.....	48
Kuvio 44. Kongressien ja niiden osanottajien lukumäärä Turussa 2006–2016.....	48
Kuvio 45. Kansallispuistojen kävijämäärät 2009–2017.....	49
Kuvio 46. Varsinais-Suomen ja Turun museoiden kävijämäärät 2007–2016.....	50

TAULUKOT

Taulukko 1. Matkailutilinpidon avainluvut 2014 – Suomi, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Lappi, Uusimaa .	12
Taulukko 2. Matkailutulo- ja työllisyys Varsinais-Suomessa 2011–2015	14
Taulukko 3. Varsinais-Suomen majoituskapasiteetti 2017	24
Taulukko 4. Varsinais-Suomen, seutukuntien ja kaupunkien yöpymiset 2017	27
Taulukko 5. Yöpymisten muutos tarkastelujaksolla 1995–2017	33
Taulukko 6. Yöpymiset ja yöpymisten muutosprosentit maakunnittain 2016 ja 2017	34
Taulukko 7. Museoiden käyntimäärät 2016.....	51
Taulukko 8. Majoitus- ja ravintola-alan liikevaihtoennuste	52

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen taustaa

Matkailu on kasvava toimiala, yksi Suomen tärkeimmistä vientitulon lähteistä ja merkittävä työllistäjä. 2000-luvulla vientiin rinnastettava matkailutulo on kaksinkertaistunut noin 4 miljardiin euroon ja poikkeuksena muuhun vientiin, matkailutulon arvonlisävero maksetaan Suomeen. Matkailun kansantaloudellinen merkitys on siis huomattava. Vaikka Suomen matkailua hallitsee edelleen vahvasti kotimaanmatkailu, ulkomaalaisten Suomeen suuntautuvassa matkailussa on kuitenkin huomattavaa kasvupotentiaalia. (Visit Finland 2018.)

Suomen 100-vuotisjuhlavuotta siivitti laaja kansainvälinen mediahuomio. Lonely Planet valitsi Suomen kolmanneksi parhaaksi matkakohteeksi ja National Geographic nosti Suomen 21 parhaan matkailumaan listalle (Lonely Planet 2016, National Geographic 2016). Helsinki-Vantaan lentoasema on valittu monena vuonna parhaimpien lentoasemien joukkoon ja menestys jatkui, kun Helsinki-Vantaa valittiin Euroopan parhaaksi lentoasemaksi (Sleeping in Airports 2017). Myös Visit Turun matkailumarkkinointityö on kantanut hedelmää. Kiinan Vogue esitteli saaristoa laajassa luontoteemaisessa artikkelissaan, saksalainen Der Feinschmecker nosti esiin Turun ruokakulttuuria ja arvovaltainen Time-lehti nosti kaupungin vuoden 2018 parhaiden matkakohteiden joukkoon. (Turun Sanomat 2017a; 2017b).

Suomen matkailun maantieteellistä jakaumaa tarkasteltaessa, Uusimaa on selvä ykkönen niin matkailun taloudellisen merkityksen kuin kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden määrässä. Lapissa erityisesti ulkomaisten matkailijoiden määrä kasvaa kuitenkin huomattavan nopeasti. Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen matkailua dominoi selvästi kotimaanmatkailu ja Varsinais-Suomessa on enemmän mökkejä kuin missään muussa maakunnassa.

Varsinais-Suomi on positiivisessa rakennemuutoksessa, jonka moottoreina toimivat erityisesti meri-, auto- ja bioteollisuus. Myös Varsinais-Suomen matkailu kasvaa, mutta esimerkiksi maailman kauneimman saariston matkailupotentiaalia ei ole täysin vielä hyödynnetty. Visit Finland on nostanut Merellisen saariston yhdeksi kärkihankkeekseen, koska saaristolla on ilmeistä vetovoimaa, mutta sen kehittäminen on ollut hajanaista. Visit Finlandin matkailijatutkimuksen (2016) mukaan suomalainen saaristo kiinnostaa ulkomaisia matkailijoita, mutta toistaiseksi se on jäänyt kokematta yli puolelta siitä kiinnostuneista (Visit Finland: Merellinen saaristo 2017). Visit Finlandin merellinen saaristo kattaa koko Suomen rannikon Kemistä Haminaan, joten matkailun kehittämistyössä tarvitaan myös rajatumpaa alueellista yhteistyötä.

Varsinais-Suomen matkailun kehittäminen perustuu maakuntastrategiaan ja konkreettisempaan maakuntaohjelmaan vuosille 2018–2021. Keskeisimpänä matkailun kehittäjänä on Visit Turku, jonka toimintaa muut tahot tukevat. Tärkeässä roolissa on myös Varsinais-Suomen kumppanuusfoorumi eli maakunnan toimijoiden yhteistyö- ja viestintäverkosto, jonka puitteissa Varsinais-Suomen liitto on kutsunut koolle lähinnä julkisista toimijoista koostuvan Varsinais-Suomen matkailufoorumin. Turku Science Park Oy:lle on puolestaan annettu tehtäväksi matkailualan yritystoiminnan kehittäminen (Turku Business Region 2018). Yhteistyössä matkailuyritysten ja muiden organisaatioiden kanssa Varsinais-Suomen matkailuelinkeinon kehittämistä jatketaan Varsinais-Suomen matkailuohjelman mukaisesti. Vaikka matkailuohjelma on juuri päivitetty vuosille 2017–2020, tulee katseet suunnata jo tulevaisuuteen, esimerkiksi vuoteen 2029, jolloin Varsinais-Suomen matkailun veturi, Turku, täyttää 800 vuotta.

1.2. Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

Turun kaupunki on tilannut Turun yliopistolta matkailun kehittämisen ja strategiatyöskentelyn tueksi Varsinais-Suomen matkailun nykytila -tutkimuksen. Nimensä mukaisesti tutkimuksen tavoitteena on selvittää Varsinais-Suomen matkailun nykytilaa mahdollisimman kattavasti olemassa olevien tutkimusten ja tilastojen valossa. Matkailu on laaja ilmiö, johon suoraan ja välillisesti liittyviä tilastoja on saatavilla paljon ja eri tahojen keräämänä tai tuottamana. Tämä tutkimus kokoaa yhteen keskeisimmät matkailutilastot ja niiden tilastokuvaukset yhdeksi tietopaketti, jota voidaan käyttää matkailuelinkeinon kehittämisen tukena. Tutkimus tarjoaa kokonaiskuvan matkailutilastoista, niiden vertailtavuudesta sekä vahvuuksista ja heikkouksista paitsi matkailuasiantuntijoille myös niille, jotka eivät jatkuvasti ole tekemisissä matkailun tietoaineistojen kanssa. Tässä tutkimuksessa ei siis kerätä lainkaan uutta aineistoa, vaan kootaan yhteen eri lähteistä saatavilla oleva tilastotieto matkailun määrästä, maantieteellisestä jakaumasta ja taloudellisesta merkityksestä.

Tutkimuksessa matkailuun liittyviä tilastoja tarkastellaan ensin lyhyesti koko Suomen tasolla ja vertaillaan Suomen tilastoja muihin Pohjoismaihin. Sen jälkeen keskitytään yksityiskohtaisemmin Varsinais-Suomen tilastoihin, joita verrataan Uudenmaan, Lapin ja Pirkanmaan tilastoihin. Lisäksi Turku verrataan Helsinkiin, Tampereeseen ja Rovaniemeen. Kehitystrendien tunnistamiseksi tilastoja tarkastellaan pitkällä aikavälillä, kuitenkin niin, että kunkin tilaston vertailtavuus määrittää käytetyn aikajänteen raamit. Lisäksi keskitytään viimeaikaiseen kehitykseen tarkastelemalla tuoreimpia saatavilla olevia tilastoja.

Riikonen (2017) on tarkastellut matkailun tilastoaineistojen hyödyntämistä matkailuyrityksissä ja listaa Suomen keskeisimmiksi matkailu- ja ravintola-alan tilastoiksi majoitustilaston ja suomalaisten matkailu ulkomaille -tilaston (Tilastokeskus), lentoliikenteen matkustajatilaston (Finavia), kotimaan ja ulkomaan välisen laivaliikenteen matkustajatilaston (Liikennevirasto), tax-free -myyntitilaston (Global Blue), kongressitilaston (Finland Convention Bureau), rajanylitykset Venäjän rajalla (Rajavartiolaitos) sekä venäläisille myönnettyjen viisumien määrän (Ulkoministeriö). Lisäksi matkailualan järjestöt MaRa (Matkailu- ja Ravintolapalvelut) ry tuottaa kotimaisia alkoholi- ja ruokamyyntitilastoja ja Valvira anniskelutilastoja.

Tämä tutkimus käsittelee matkailua Varsinais-Suomen näkökulmasta ja tutkimusaineistoiksi on valittu seuraavat tilastot sekä niihin liittyvät tutkimusraportit ja julkaisut:

- Matkailun satelliittitilinpito vuosilta 2011–2015 (Tilastokeskus)
- Alueellinen matkailutilinpito vuosilta 2013–2014 (Tilastokeskus)
- Matkailijatutkimus vuodelta 2016 (Visit Finland)
- Majoitustilasto vuosilta 1995–2017 (Tilastokeskus)
- Liikennetilasto vuosilta 1998–2017 (Finavia)
- Ulkomaan meriliikennetilastoa vuosilta 2000–2017 (Liikennevirasto)
- Kesämökkitilasto 1970–2017 (Tilastokeskus)
- Kongressitilasto vuosilta 2006–2016 (Finland Convention Bureau)
- Kansallispuistojen kävijätilasto 2009–2017 (Metsähallitus)
- Museotilasto vuodelta 2007–2016 (Museovirasto)

Tavoitteena on tehdä tutkimuksesta helposti päivitettävä kokonaisuus, joka mahdollistaa Varsinais-Suomen matkailukehityksen kokonaisvaltaisen seuraamisen myös tulevana vuosina. Tutkimuksen johtopäätöksissä vedetään yhteen eri tilastolähteiden tarjoamaa tietoa. Lisäksi tehdään ehdotuksia siitä, millaista tietoa Varsinais-Suomen matkailusta ei tällä hetkellä ole tarjolla ja minkälaista tutkimustietoa tulisi kerätä alueen matkailukehityksen tueksi.

Tutkimus on toteutettu ajalla 1.1.2018–16.2.2018 Turun yliopistossa, tarkemmin Turun kauppakorkeakoulun Markkinoinnin ja kansainvälisen liiketoiminnan laitoksella. Tutkimuksen vastuullisena johtajana toimi tutkijatohtori Juulia Räikkönen ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta vastasi projektitutkija Ira Lahovuori.

1.3. Matkailun tilastoaineistot

Matkailutilastoja keräävät ja tuottavat niin kaupalliset kuin julkiset toimijat. Riikosen (2017) mukaan matkailuyrityksissä hyödynnetään suhteellisen paljon tilastotietoa, vaikka esimerkiksi tilastojen hajanaisuus ja tulkinta aiheuttavat haasteita. Riikosen (2017) tutkimus korostaa Visit Finlandin roolia tilasto- ja tutkimustiedon levittämisessä. Visit Finland kokoaa verkkosivuilleen valmiita matkailututkimuksia ja -selvityksiä sekä lisäksi ylläpitää tilastopalvelu Rudolfia, joka sisältää keskeisimpiä matkailutilastoja helppokäyttöisessä muodossa.

Visit Finland kokoaa ja esittää matkailutilastoja pääasiassa koko Suomen tasolla, mutta lisäksi myös maakunnittaisina vertailuina. Alueitasolla matkailutilastoja kokoavat myös monet muut tahot ja erityisen suosittuja näyttävät olevan majoitustilastoon perustuvat tilastokoosteet. Varsinais-Suomessa matkailutilastoja kokoavat tai ostavat muun muassa Visit Turku, Varsinais-Suomen liitto, Turku Science Park Oy ja Lounaisrannikkoyhteistyö (Loura). Visit Turku kokoaa sivuilleen viimeisimmän kuukauden majoitustilastoa sekä tuottaa vuosikatsauksia Turun ja Varsinais-Suomen majoitus- ja meriliikennetilastoon perustuen. Lisäksi sivuilta löytyy linkki Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy:n Visiittori.fi -sivustolle, jonne on myös koottu majoitus- ja liikennetilastoja. Varsinais-Suomen liitto kokoaa Lounaistieto-sivustolle majoitustilastoa, matkailun ennakointiin liittyvää tietoaaineistoa sekä Maankäytön, liikenteen ja asumisen (MAL) sopimuksiin liittyviä matkailun indikaattoreita. Lisäksi Turku Science Parkin sivuilta löytyy Tilastokeskuksen SeutuNet-palvelun majoitustilastoja.

Matkailutilastoinnin haasteena on tietolähteiden moninaisuuden lisäksi se, että tiedonkeruu on työlästä ja ennakkotiedotkin saadaan usein vasta pitkällä viiveellä. Suomen saapuvien ulkomaisten matkailijoiden kokonaismäärästä saadaan tietoa raja-asemilla tehtävillä matkailijoiden haastatteluilla (TAK rajatutkimus), joiden perusteella tehdään arviot eri liikennevälineillä saapuvista matkailijoista. Visit Finlandin matkailijatutkimuksessa (osa TAK rajatutkimusta) selvitetään lisäksi matkailijoiden viipymää Suomessa, yöpymispaikkoja, heidän käynti- ja kiinnostuksenkohteitaan. Matkailun satelliittitilinpito ja alueellinen matkailutilinpito tarjoavat tietoa matkailun talous- ja työllisyysvaikutuksista ja mahdollistavat alueiden välisen vertailun. Valtakunnan tasolla on saatavilla melko kattavasti tietoa matkailijoista ja matkailun merkityksestä, mutta alueitasolla tietoa kerätään lisäksi kyselytutkimuksilla ja matkailun tulo- ja työllisyys selvityksillä. Varsinais-Suomen matkailun aluetaloudellisen kehityksen seurantaan tarkinta tietoa tarjoaa Karppisen ja Vähäsantasen (2016) matkailutulo- ja työllisyys selvitys.

Majoitustilasto tarjoaa alueitasolla vertailukelpoisinta dataa matkailijamäärästä. Majoitustilaston kuukausikyselyssä kerätään tietoa yli 20 vuodepaikkaa omaavien majoitusliikkeiden kapasiteetista, kapasiteetin käytöstä ja majoituspalvelujen käyttäjistä. Majoitusyrityksillä on tilastolain (280/2004) mukaan velvoite antaa tiedot majoittujista Tilastokeskukselle, mutta esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan maaseutumatkailun nykytila -raportin (Jyllilä & Korttesluoma 2015, 28) mukaan vain alle puolet ilmoitusvelvollisista majoitusyrityksistä ilmoittaa tiedot. Lisäksi on huomattava, että tilastoinnin ulkopuolelle jäävät kokonaan pienet, sivutoimiset sekä rekisteröimättömät majoituspalvelun tarjoajat, kuten Airbnb-majoituskohteet. Työ- ja elinkeinoministeriön (Vesterinen 2017) mukaan rekisteröimättömiä yöpymisiä kertyy vuosittain jopa yli 20 miljoonaa.

Myös liikennetilastoinnissa on omat haasteensa. Vaikka Finavia tilastoi lentoasemien matkustajamäärät, liikennetilasto ei välttämättä anna kattavaa kuvaa ulkomaisten matkailijoiden määrästä. Yle uutisoi aiheesta alkuvuonna 2018: Helsinki-Vantaalla kotimaan lennolle vaihtavat ulkomaiset matkailijat rekisteröidään kotimaan matkustajiksi, koska Finavialla ei ole tietoa matkustajien kansallisuuksista vaan tieto jää lentoyhtiöille. (Talvitie 2018.) Matkailutilastojen pohjalta pohditaan laajoja kehittämistoimia ja pitkän linjan investointeja, joten puutteet tilastoinnissa voivat johtaa matkailuelinkeinon merkityksen aliarvioimiseen ja alueellisen jakautumisen vääristymään.

Matkailutilastoinnin haasteet on nostettu viime vuosina esiin useassa hankkeessa. Lapin ammattikorkeakoulun Tilastoinnista tietopohjaa Lapin matkailun kehittämiselle (TILMA) -hankkeen tavoitteena oli täydentää Lapin matkailua kuvaavia tilastotietoja sekä parantaa tilastotiedon hyödyntämistä. Hankkeessa selvitettiin aluksi matkailuyrittäjien ja -kehittäjien tilastotarpeita. Yrittäjien toiveissa oli ajantasainen matkailutieto, joka olisi koottu yhteen esimerkiksi sähköpostitse lähetettävän tilastokatsauksen muodossa. TILMA-hankkeessa selvitettiin myös rekisteröimättömän majoituksen määrää. Airbnb:n ja muiden jakamistalouden palveluiden suosio näkyy erityisesti Lapissa, jossa rekisteröimättömän majoituksen jääminen tilastoinnin ulkopuolelle on yleisesti tunnistettu ongelmaksi. (Tapaninen & Satokangas 2017.)

Vuosina 2009–2014 Itä-Suomen yliopiston koordinoimassa Matkailun alueelliset tietovarannot -hankkeessa kehitettiin valtakunnallista tietojärjestelmää yhtenäisen ja vertailukelpoisen matkailutiedon saamiseksi. Tiedot kerättiin kerran vuodessa majoitus-, ohjelmalvelu- ja matkanjärjestämistoimintaa harjoittavilta yrityksiltä sekä matkailijoille ruokapalveluita tarjoavilta yrityksiltä. Tietovarannot-hanke paikkasi matkailutilastoinnin puutteita etenkin pienten ja sivutoimisten matkailupalveluita tarjoavien yritysten osalta. Varsinais-Suomesta viimeisimmät tiedot kerättiin vuodelta 2012. Hankkeen päätyttyä tietojen päivittäminen jäi alueiden vastuulle. (Mikkonen & Lahovuori 2014.)

2. MATKAILUN KANSANTALOUDELLINEN MERKITYS

2.1. Matkailun satelliittitilinpito

2.1.1. Matkailun satelliittitilinpito ja alueellinen matkailutilinpito

Valtakunnallinen matkailutilinpito tai matkailun satelliittitilinpito (Tourism Satellite Account) on laajassa kansainvälisessä yhteistyössä kehitetty tilastojärjestelmä, joka kuvaa matkailun aikaansaamia talous- ja työllisyysvaikutuksia kattavasti koko Suomessa. Sen keskeisiä mittareita ovat muun muassa matkailun osuus bruttokansantuotteesta, matkailun euromääräinen kysyntä sekä matkailutoimialoilla työskentelevien henkilöiden määrä. Lisäksi matkailutilinpito mittaa matkailukysynnän osuutta eri toimialojen kokonaistuotoksesta, esimerkiksi mikä osuus ravitsemistoiminnan kokonaiskysynnästä on matkailijoiden ja paikallisten asukkaiden aikaansaamaa.

Valtakunnantasolla matkailun satelliittitilinpitoa on tehty vuodesta 1995 lähtien. Tuoreimmat ennakkolliset vuositiedot päivitetään huhtikuussa kahden vuoden viiveellä ja lopulliset huhtikuussa kolmen vuoden viiveellä. Laskentajärjestelmässä tapahtuneiden muutosten takia vuotta 2007 edeltävät tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia vuoden 2011 jälkeen tuotettujen lukujen kanssa. Vuoden 2015 luvut perustuvat ennakkotietoihin ja lopulliset luvut julkaistaan huhtikuussa 2018.

Matkailutilinpitoa tehdään myös maakuntien tasolla. Edellisen kerran alueellinen matkailutilinpito toteutettiin vuosilta 2013–2014. Ensimmäinen alueellinen matkailutilinpito toteutettiin vuonna 2002, mutta aineistoissa, laskentamenetelmissä ja luokituksissa tapahtuneiden muutosten vuoksi tiedot eivät ole suoraan verrannollisia vuosien 2013–2014 tietoihin.

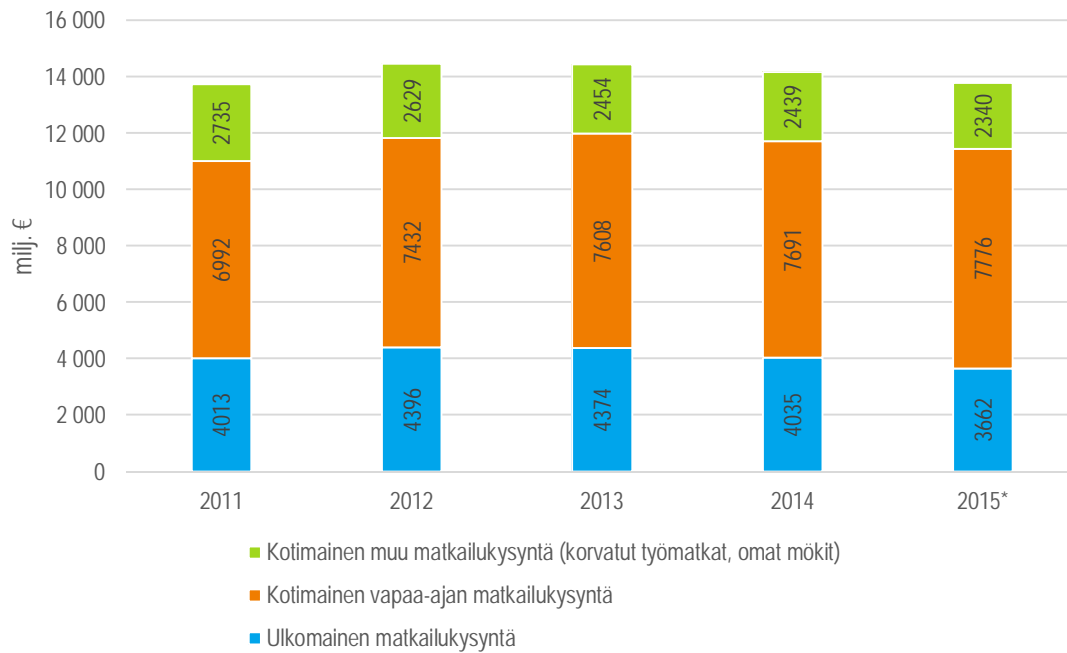
Tässä raportissa hyödynnetään valtakunnallisen ja alueellisen tason matkailutilinpitoa vertailukelpoisilta vuosilta 2011–2015 soveltuvin osin kuvaamaan matkailun aikaansaamia talous- ja työllisyysvaikutuksia koko maassa, Varsinais-Suomessa ja vertailukohtina toimivissa maakunnissa. Matkailun aluetilinpito mahdollistaa maakuntien välisten vertailujen tekemisen. Tilastoaineistoja on haettu Tilastokeskuksen ylläpitämästä StatFin-tilastopalvelusta ja Visit Finlandin ylläpitämästä Rudolf-tilastopalvelusta. Lisäksi lähteenä on käytetty Visit Finlandin *Matkailutilinpito: Matkailun talous- ja työllisyysvaikutukset 2014–2015* -raporttia (2017) ja Työ- ja elinkeinoministeriön *Alueellinen matkailutilinpito* -raporttia (2017).

2.1.2. Suomen matkailun kansantaloudellinen merkitys

Viimeisin vahvistettu matkailutilinpito on vuodelta 2014, jolloin Suomen matkailun kokonaiskysyntä oli 14,2 miljardia euroa. Kotimaisen matkailukysynnän osuus on pysytellyt noin 70 prosentissa vuodesta 2011.

Matkailutilinpidossa matkailun kokonaiskysyntä muodostuu ulkomaisesta sekä kotimaisesta matkailukysynnästä. Kotimainen matkailukysyntä jakautuu edelleen vapaa-ajan matkailukysyntään ja muuhun matkailukysyntään. Kotimainen muu matkailukysyntä sisältää korvatut työmatkat, joihin lasketaan majoitus-, henkilöliikenne- ja matkatoimistopalveluihin sekä polttoaineeseen lasketut menot, ja lisäksi omille mökeille tai vapaa-ajan asunnoille tehdyt matkat, joista kirjataan niiden laskennallinen käyttö.

Ulkomainen matkailukysyntä heikkeni vuosina 2013 ja 2014 edellisvuoteen nähden (kuvio 1). Heikkenemisen taustalla vaikutti venäläisten matkailukysynnän voimakas lasku, joka jatkui edelleen vuonna 2015. Kotimaisesta kysynnästä vapaa-ajan matkailukysynnän osuus on kasvanut ja muun kotimaisen matkailukysynnän osuus pienentynyt.

Kuvio 1. Suomen matkailun kokonaiskysyntä 2011–2015 (Tilastokeskus: Matkailun satelliittitilinpito)

Suomen matkailun kokonaiskysynnästä kolmannes (35 %) kohdistui ostoksiin ja polttoaineeseen, vajaa kolmannes henkilöliikennepalveluihin (29 %) ja majoitus- ja ravitsemispalveluihin (27 %). Jäljelle jäävä kysyntä (9 %) kohdistui muihin tuotteisiin, kuten matkatoimisto-, kulttuuri-, urheilu- ja virkistyspalveluihin.

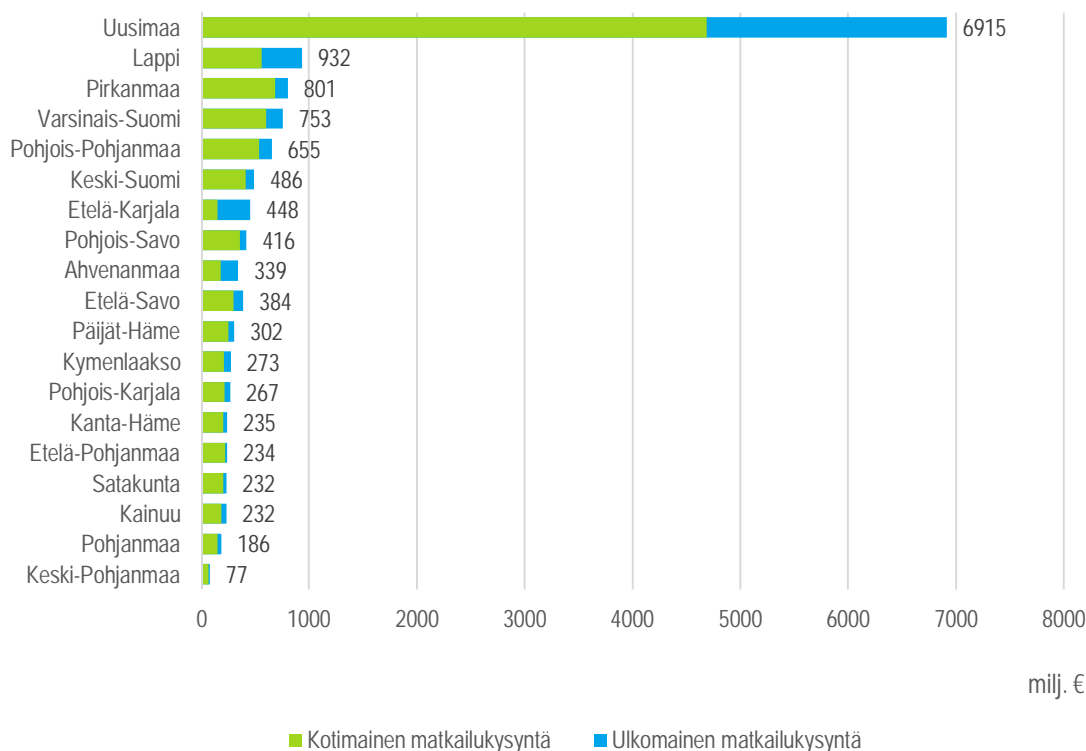
Vuonna 2014 matkailukysynnän aikaansaama arvonlisäys eli jalostusarvo oli 4,4 miljardia euroa (sis. työnantajien kulut). Matkailun arvonlisäyksen osuus Suomen perushintaisesta bkt:stä on noin 2,5 prosenttia. Matkailun osuus bkt:stä on yhtä suuri kuin kemianteollisuuden osuus ja suurempi kuin kaivostoiminnan ja louhinnan, elintarvike- ja juomateollisuuden ja metsäteollisuuden osuudet. Sen sijaan rakentamisen, vähittäiskaupan sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden osuudet bkt:stä ovat matkailua suuremmat. (Vesterinen 2017.)

Vuonna 2014 matkailutoimialoilla työskenteli koko Suomessa yhteensä 137 000 henkilöä. Matkailutyövoiman osuus kaikista maamme työllisistä oli noin 5,5 prosenttia. Matkailutoimialojen työvoimasta lähes puolet työskenteli ravitsemistoimialalla (48 %), neljännes henkilöliikenteessä (26 %) sekä yhteensä neljännes majoitustoiminnassa (11 %) ja kulttuuri-, urheilu- ja virkistystoiminnan alalla (14 %).

Matkailun työllisyyslukuja tarkasteltaessa on tärkeää huomata, että vuokratyövoiman osuus ei sisälly tilastoihin. Vuokratyövoima ja sen tilastointihaasteet ovat herättäneet paljon keskustelua. Pasilan (2015) mukaan Tilastokeskuksen tilastoissa vuokratyötä tehneiden ammatit jäävät usein tuntemattomiksi, mutta esimerkiksi vuokratyötä tekevien tarjoilutyöntekijöiden osuus ammatissa toimivista palkansaajista on yli viisi prosenttia. Alueellisesti vuokratyön osuus voi nousta hyvinkin korkeaksi, sillä etenkin Lapissa matkailutoimiala työllistää paljon nuoria sesonkityöntekijöitä.

2.1.3. Matkailun merkitys maakuntatasolla – Varsinais-Suomi ja alueellinen vertailu

Vuonna 2014 Suomen matkailun kokonaiskysynnästä (14,2 mrd. €) lähes puolet (6,9 mrd. €) kohdistui Uudellemaalle (kuvio 2). Toisena tulevan Lapin osuus kokonaiskysynnästä oli merkittävästi pienempi, vain 6,6 prosenttia (932 milj. €). Ulkomaisen matkailukysynnän osuus maakunnan kokonaiskysynnästä oli suurin Etelä-Karjalan (68 %), Ahvenanmaan (47 %) ja Lapin (41 %) maakunnissa.

Kuvio 2. Matkailukysyntä maakunnittain 2014 (Tilastokeskus: Alueellinen matkailutilinpito)

Matkailun alueellista merkitystä voidaan tarkastella kysynnän lisäksi matkailun osuudella bruttokansantuotteesta. Vuonna 2014 matkailun osuus bruttokansantuotteesta oli suurin Ahvenanmaalla (14,9 %), Lapissa (5,9 %) ja Kainuussa (3,9 %). Myös Etelä-Savossa, Etelä-Karjalassa ja Uudellamaalla matkailun osuus bruttokansantuotteesta oli valtakunnallista keskiarvoa suurempi. Varsinais-Suomessa matkailun osuus bruttokansantuotteesta oli hieman valtakunnallista keskiarvoa alaisempi: 2,1 prosenttia.

Sekä matkailun osuuden bruttokansantuotteesta että matkailukysynnän tarkastelu osoittaa, että matkailun merkitys on suuri Uudenmaan lisäksi Lapin, Kainuun ja Ahvenanmaan maakunnille. Yritysten matkailumenot kohdistuvat siihen maakuntaan, jossa yritys on kirjoilla. Isoista matkailuyrityksistä (esim. lentoyhtiöt) merkittävä osa on kirjoilla Uudellamaalla ja vastaavasti Ahvenanmaan osuutta kasvattavat merkittävät matkustajalaivaliikenteen yritykset. (Alueellinen matkailutilinpito 2017, 9.)

Matkailukysynnässä mitattuna Varsinais-Suomen osuus vuonna 2014 oli 753 miljoonaa euroa eli 5,3 prosenttia Suomen kokonaiskysynnästä (taulukko 1). Varsinais-Suomen matkailun kokonaiskysynnästä 601 miljoonaa euroa (80 %) oli kotimaista ja 152 miljoonaa euroa (20 %) ulkomaista kysyntää. Pirkanmaalla ulkomaisen kysynnän suhteellinen osuus (15 %) oli vielä pienempi kuin Varsinais-Suomessa, mutta Uudellamaalla (32 %) ja Lapissa (40 %) selvästi suurempi.

Taulukko 1. Matkailutilinpidon avainluvut 2014 – Suomi, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Lappi ja Uusimaa
(Tilastokeskus: Alueellinen matkailutilinpito)

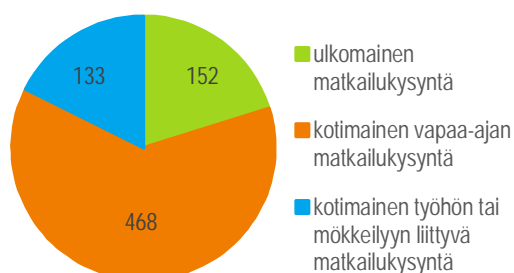
	SUOMI	VARSINAIS-SUOMI	PIRKANMAA	LAPPI	UUSIMAA
Matkailun kokonaiskysyntä	14 200 milj. €	753 milj. €	801 milj. €	932 milj. €	6 900 milj. €
Kotimaisen ja ulkomaisen matkailukysynnän suhde	72 % / 28 %	80 % / 20 %	85 % / 15 %	60 % / 40 %	68 % / 32 %
Matkailun osuus bkt:stä	2,5 %	2,1 %	1,8 %	5,9 %	2,7 %
Matkailutoimialojen työllisten määrä (ei sis. vuokratyötä)	137 000	11 150	12 100	5 800	52 850
Matkailutyövoiman osuus kaikista työllisistä	5,5 %	5,3 %	5,6 %	7,5 %	6,3 %
Matkailun laskennallinen työllisyys (työllisten määrä)	59 900	4 100	4 800	4 400	21 700

Matkailutoimialojen työllisyysvaikutusten mittarina käytetään työllisten lukumäärää. Matkailutoimialojen työntekijöiden määrä on selkeästi suurin Uudellamaalla, jossa vuonna 2014 matkailutoimialoilla työskenteli 52 800 henkilöä (taulukko 1). Alueelinpidossa matkailulle tyypillisten alojen lukuihin ei sisälly vuokratyövoiman osuutta, joten matkailun työllistävä vaikutus on todellisuudessa jonkin verran suurempi, erityisesti Lapissa, jossa käytetään matkailusesonkien aikana paljon vuokratyövoimaa (Alueellinen matkailutilinpito 2017, 20).

Vuonna 2014 matkailutoimialat työllistivät Varsinais-Suomessa 11 150 henkilöä, joista 9 400 oli palkansaajia ja 1 800 yrittäjiä. Matkailutyövoiman osuus kaikista työllisistä oli 5,3 prosenttia. Yli puolet (6000 henkilöä) Varsinais-Suomen matkailutoimialojen työllisistä työskenteli ravitsemistoiminnassa. Seuraavaksi eniten työllisiä oli tieliikenteen henkilökuljetuksessa (1 800 henkilöä) ja majoitustoiminnassa (1 100 henkilöä). Loput työskentelivät urheilu- ja virkistystoiminnassa (700 henkilöä), vesiliikenteen henkilökuljetuksessa (600 henkilöä), kulttuuripalveluissa (600 henkilöä), rautateiden henkilöliikenteessä (100 henkilöä), matkatoimistoissa (100 henkilöä) ja liikennevälineiden vuokrauksessa (50 henkilöä).

Alueelinpidon matkailutoimialan työntekijöiden määrä sisältää sellaisia toimialoja, kuten kulttuuripalvelut ja ravitsemistoiminta, joita käyttävät matkailijoiden ohella myös paikalliset. Sen vuoksi matkailun työllisyysvaikutusten tarkastelussa käytetään myös laskennallista työllisyyttä, joka antaa karkean arvioinnin siitä, kuinka suuri osa työllisistä palvelee matkailijoita. Matkailun laskennallinen työllisyys lasketaan kertomalla toimialan työlliset matkailun osuudella, joka vaihtelee toimialoittain ja on esimerkiksi majoitustoiminnassa korkeampi kuin kulttuuripalveluissa. Uudellamaalla luonnollisesti myös matkailun laskennallinen työllisyys on korkein, 21 700 henkilöä. Varsinais-Suomessa matkailun aikaansaama laskennallinen työllisyys vuonna 2014 oli 4 100 henkilöä ja Pirkanmaalla hieman suurempi, 4800 henkilöä.

Varsinais-Suomen matkailukysyntä (milj. €)

Kuvio 3. Varsinais-Suomen matkailukysyntä 2014
(Tilastokeskus: Alueellinen matkailutilinpito)

Varsinais-Suomen kotimaisesta matkailukysynnästä lähes 80 prosenttia oli vapaa-ajan matkailukysyntää (468 milj. €) ja reilu viidennes (133 milj. €) muodostui korvatuista työmatkoista tai omista mökkimatkoista (kuvio 3). Päiväkävijöiden kulutus muodosti noin neljänneksen Varsinais-Suomen kotimaisesta vapaa-ajan matkailukysynnästä. Ulkomaisten päiväkävijöiden kulutuksen osuus ulkomaisesta matkailukysynnästä oli pienempi, noin 16 prosenttia.

Kuten kuviosta 4 käy ilmi, matkailijoiden kokonaiskulutuksesta Varsinais-Suomessa suurin osuus kohdistui ostoksiin kaupasta (168 milj. €), henkilöliikennepalveluihin (164 milj. €) ja majoituspalveluihin (155 milj. €). Kotimaiset matkailijat kuluttivat eniten ostoksiin kaupasta (124 milj. €) ja ulkomaiset matkailijat henkilöliikennepalveluihin (49 milj. €). Kotimaisesta työhön ja mökkeilyyn liittyvästä matkailukysynnästä suurin osuus kohdistui majoituspalveluihin (85 milj.€).

Kuvio 4. Kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden kulutus Varsinais-Suomessa 2014 (Tilastokeskus: Alueellinen matkailutilinpito)

2.2. Muut alueelliset matkailutulo- ja työllisyystutkimukset

2.2.1. Mallien ja menetelmien kirjo

Alueellinen matkailutilinpito koskee kaikkia maakuntia ja tarjoaa pohjan matkailun talous- ja työllisyysvaikutusten vertailuun maakuntatasolla. Yksittäisten alueiden, seutukuntien tai matkailukeskusten tasolla matkailutuloa ja -työllisyyttä arvioidaan kuitenkin usein myös erillisillä tutkimuksilla, joissa esimerkiksi matkailutyön sesonkiluonteisuus huomioidaan paremmin. Arviointimenetelmät vaihtelevat alueittain ja tutkimuksia tuottavat niin korkeakoulut kuin yksityiset toimijatkin.

Matkailun aluetaloudellisia tutkimuksia on tehty 1960-luvulta lähtien. 1980-luvulla kehitettiin niin kutsuttu pohjoismainen malli, joka perustui tulo- ja menomenetelmään ja tarjosi uuden tekniikan kerrannaisvaikutusten arviointiin. Monet edelleen käytössä olevat menetelmät pohjautuvat pohjoismaiseen malliin ja perustuvat matkailijakyselyllä toteutettavaan menomenetelmään ja yritys-kyselyyn toteutettavaan tulomenetelmään. Pohjoismaiseen malliin liittyy myös haasteita, joita 1990-luvulla kehitetty Koillismaan malli pyrki ratkaisemaan. Muita aluetaloudellisten vaikutusten arviointiin kehitettyjä menetelmiä ovat panos-tuotos malli, MTT-malli sekä matkailun satelliittitilinpito. (Kauppila 2004.)

Alueellisia matkailun tulo- ja työllisyystutkimuksia tekevät tyypillisesti korkeakoulut ja yliopistojen tutkimuskeskukset, esimerkiksi Oulun yliopisto, Itä-Suomen yliopiston Matkailualan opetus- ja tutkimuskeskus sekä Lapin yliopiston Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti. Yksityisistä toimijoista taas hyvä esimerkki on Visit Finlandin matkailijatutkimustakin tekevä Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy, joka on kehittänyt oman mallinsa matkailutulo- ja työllisyystutkimusten pohjaksi.

Tietoa matkailun tuottamista välittömistä, välillisistä sekä johdetuista tulo-, työllisyys-, palkkatulo- ja verotulovaikutuksista tarvitaan muun muassa aluekehityksen ja investointien suunnittelun tueksi. Eri menetelmillä toteutettuja tutkimuksia on kuitenkin vaikea vertailla keskenään. Tietyn alueen kannalta onkin tärkeämpää käyttää säännönmukaisesti yhtä mallia, joka antaa käsityksen matkailutalouden kehityksestä kyseisellä alueella. Lisäksi on huomioitava, että matkailualueet harvoin myötäilevät hallinnollisia rajoja, mikä tulisi huomioida matkailun tulo- ja työllisyyspalveluita suunniteltaessa.

2.2.2. Varsinais-Suomen matkailutulo- ja työllisyystutkimus (ALMA^{NUM})

Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa matkailutulon ja -työllisyyden selvittämiseen käytetään vuonna 2011 kehitettyä tilasto- ja taloustiedelähtöistä ALMA^{NUM} -mallia. Malli ottaa alueellista matkailutilinpitoa paremmin huomioon matkailun kausiluonteisuuden ja osa-aikaisen ja määrä-aikaisen työllisyyden. ALMA^{NUM} on suunniteltu alun perin Porin seudun KOKO-ohjelman ja Satakuntaliiton EAKR-hankkeiden tarpeisiin, mutta sittemmin sen käyttö laajennettiin koskemaan Varsinais-Suomea ja Turun seutukuntaa. Varsinais-Suomen ja Turun seudun tuorein tutkimus kattaa vuosien 2011–2015 tulokset. Vuoden 2015 luvut perustuivat ennakkolisiin arvioihin. Maakuntatasolla mallin avulla saadaan selville sekä välitön että kerrannainen matkailutulo ja -työllisyys, mutta Turun seutukunnasta ei ole saatavilla tietoa matkailun kerrannaisvaikutuksista. (Karppinen & Vähäsantanen 2016.) Uusi päivitys tutkimuksesta tehdään keväällä 2018.

Taulukossa 2 on esitetty Varsinais-Suomen matkailutulo ja -työllisyysluvut vuosina 2011–2015. Vuoden 2015 luvut perustuvat ennakkotietoon. Vuonna 2014 Varsinais-Suomen kokonaismatkailutulo oli 1 447,3 miljoonaa euroa, josta välittömän matkailutulon osuus oli kaksi kolmannesta (910,9 milj. €). Välitön matkailutulo väheni 5,2 prosenttia vuoteen 2013 verrattuna.

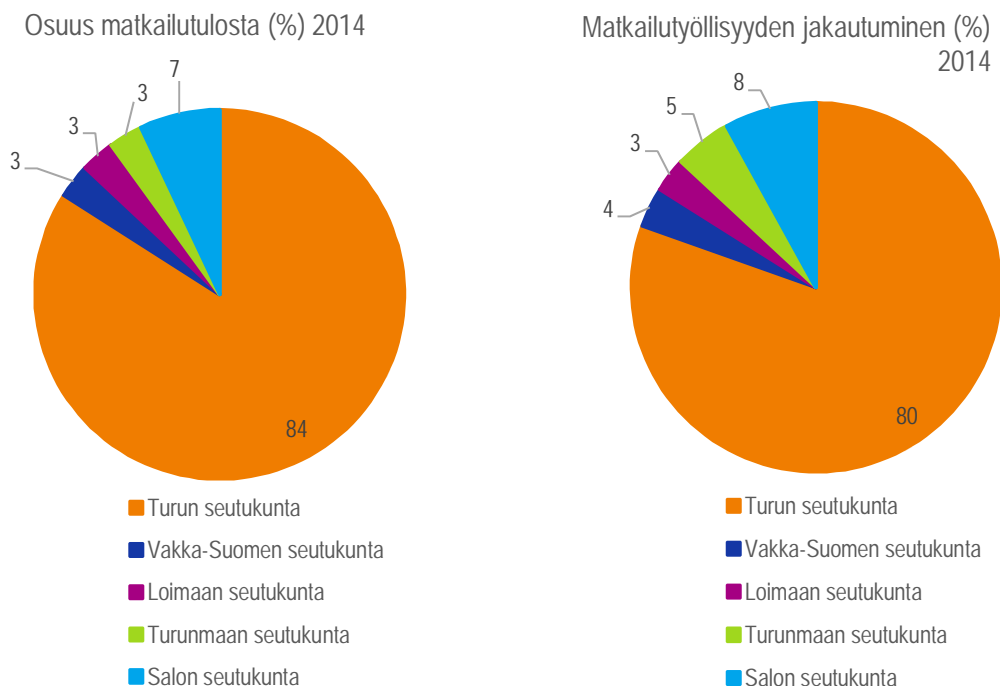
Taulukko 2. Matkailutulo- ja työllisyys Varsinais-Suomessa 2011–2015 (Karppinen & Vähäsantanen 2016)

MATKAILUTULO	2011	2012	2013	2014	2015
Kokonaismatkailutulo (liikevaihto, milj. €)	1449	1451,7	1526,1	1447,3	1506,7
Liikevaihdon vuosimuutos (milj. €)		2,7	74,5	-78,8	59,3
Välitön matkailutulo (liikevaihto, milj. €)	1003,7	913,6	960,5	910,9	948,3
Liikevaihdon vuosimuutos (milj. €)		-90,1	46,9	-49,6	37,4
Liikevaihdon vuosimuutos (%)		-9,0 %	5,1 %	-5,2 %	4,1 %
Kerroinvaikutus (liikevaihto, milj. €)	445,3	538	565,6	536,4	558,4
MATKAILUTYÖLLISYYS					
Kokonaismatkailutyöllisyys (henkilöstö, htv)	7842	7989	8390	7864	7942
Henkilöstön vuosimuutos (htv)		147	401	-526	79
Välitön matkailutyöllisyys (henkilöstö, htv)	5828	5462	5733	5344	5397
Henkilöstön vuosimuutos (htv)		-366	271	-389	53
Henkilöstön vuosimuutos (%)		-6,3 %	5,0 %	-6,8 %	1,0 %
Kerroinvaikutus (henkilöstö, htv)	2014	2528	2657	2520	2545

Varsinais-Suomen kokonaistyöllisyysvaikutus oli 7 864 henkilötyövuotta, josta välitön työllisyysvaikutus oli 5344 henkilötyövuotta (taulukko 2). Välitön matkailutyöllisyys väheni 6,8 prosenttia vuoteen 2013 verrattuna.

Matkailutulo ja -työllisyystutkimuksessa tarkasteltiin myös alueellista jakautumista (kuvio 5). Turun seutukunnan osuus Varsinais-Suomen välittömästä matkailutulosta vuonna 2014 oli 84 prosenttia, Salon seutukunnan 7 prosenttia ja muiden 9 prosenttia. Turun seutukunnan osuus Varsinais-Suomen välittömästä matkailutyöllisyydestä oli 80 prosenttia, Salon 8 prosenttia ja muiden 12 prosenttia. Ennakkotietoihin perustuen vuonna 2015 sekä välitön matkailutulo- ja työllisyys että kerrannaisvaikutukset kasvoivat vuoteen 2014 verrattuna.

Kuvio 5. Varsinais-Suomen välittömän matkailutulon ja -työllisyyden alueellinen jakautuminen seutukunnittain 2014 (Karppinen & Vähäsantanen 2016)

Vuonna 2014 matkailutoiminnan henkilöstö suhteessa kaikkien yritysten henkilöstöön oli 6,5 prosenttia Varsinais-Suomessa. Yksi matkailun liikevaihtomiljoona matkailussa aikaansai 5,9 henkilötyövuotta, kun kaikkien toimialojen keskiarvo jäi alle 5 henkilötyövuoden. Majoitus- ja ravitsemistoiminnalla välitön matkailun työllisyysvaikutus oli vielä suurempi: 9,9 henkilötyövuotta per liikevaihtomiljoona. Matkailussa yli 31-kertainen määrä toimipaikkoja osallistuu liikevaihtomiljoonan synnyttämiseen verrattuna teollisuuteen, mikä edesauttaa toimialan tulonmuodostuksen parempaa sopeutumista muutoksiin ja häiriöihin.

3. ULKOMAISET MATKAILIJAT SUOMESSA

3.1. Visit Finland matkailijatutkimus

Tilastokeskus ja Matkailun edistämiskeskus toteuttivat vuosina 1998–2012 Rajahaastattelututkimusta, jossa kerättiin tietoa Suomeen saapuvien ulkomaisten määrästä ja rahankäytöstä Suomessa. Rajahaastattelututkimus lopetettiin vuonna 2013, joten tilastotietoja ei ole saatavilla vuodelta 2013. Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy on puolestaan tuottanut TAK Rajatutkimusta vuodesta 1997 alkaen. Alkuvuosina tilastointi keskittyi vain venäläisten matkailuun Suomessa, mutta vuodesta 2014 alkaen TAK Rajatutkimukseen otettiin mukaan muutkin kansalaisuudet. Nyt Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy tuottaa Visit Finland matkailijatutkimusta, joka jatkaa Rajahaastattelututkimuksen viitoittamalla tiellä, mutta ei ole kaikilta osin vertailukelpoinen. Visit Finland matkailijatutkimuksesta saadaan tietoa Suomeen saapuvien matkailijoiden määrästä ja heidän rahankäytöstä Suomessa. Lisäksi saadaan tietoa eri maista saapuvien matkailijoiden viipymästä, yöpymispaikoista sekä heidän käyntikohteistaan ja kiinnostuksen kohteista.

Matkailijatutkimus toteutetaan haastattelemalla eri viikonpäivinä ja kellonaikoina Suomen raja-asemilla yli 14-vuotiaita, ulkomailla asuvia, Suomesta poistumassa olevia matkailijoita. Haastattelutavat poimitaan otokseen tasaväliotannalla ja haastattelupäivät arvotaan satunnaisesti. Haastatteluja tehdään Helsingin ja Turun satamissa, Helsingin, Turun, Tampereen, Rovaniemen ja Kittilän lentokentillä, sekä itärajalla Vaalimaalla, Nuijamaalla, Vainikkalassa, Imatralla ja Niiralassa. Matkailijatutkimuksessa ei huomioida itärajan raskasta liikennettä, Helsingin satamien kansainvälisiä risteilyaluksia eikä Helsingin lentokentän vaihtomatustajia.

Tulokset painotetaan vastaamaan lentokenttien, satamien ja itärajan todellisia matkustajamääriä. Helsingin lentokentän osalta matkustajamäärät on painotettu matkakohteittain (maittain). Lisäksi itärajan aineisto on painotettu vastaamaan henkilöautoilla, linja-autoilla ja minibusseilla (7–16 matkustajaa) matkustavien henkilöiden todellisia jakaumia. Nämä todelliset jakaumat on saatu erikseen eri raja-asemilla tehtyjen laskentojen sekä kulkuneuvotilastojen avulla. Tuloksista poistetaan matkustajat, jotka työskentelevät Suomessa, ovat yli 3 kuukautta kestäneellä työ- tai opintomatalla tai käyvät Suomessa yli 50 kertaa vuodessa.

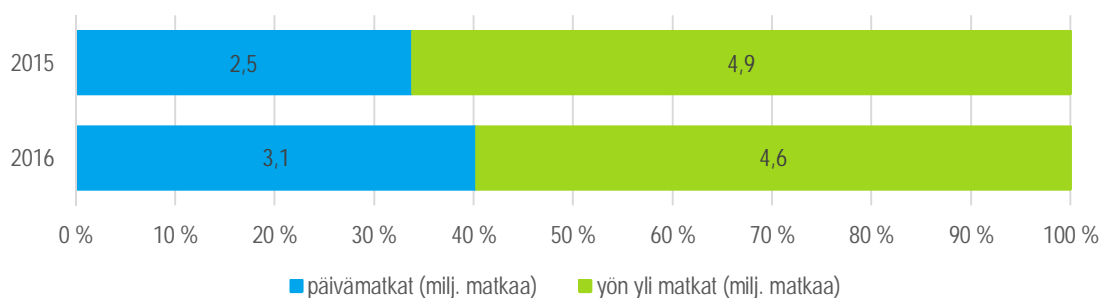
Visit Finland matkailijatutkimuksen tulokset eivät ole kaikilta osin vertailukelpoisia Rajahaastattelututkimuksen tuloksiin. Vuonna 2012 Tilastokeskus teki haastatteluja myös Tornion ja Karigasniemen raja-asemilla, joilla Visit Finlandin matkailijatutkimuksen haastatteluja ei kuitenkaan tehty. Sen sijaan haastatteluja tehtiin Imatran raja-asemalla, jossa Tilastokeskus ei haastatteluja ole tehnyt. Lähes viidennes Suomessa käyvistä venäläismatkailijoista matkustaa Imatran raja-aseman kautta. Vuosien 2014 ja 2015 matkailijatutkimusten tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia vuoden 2016 tutkimukseen, sillä edeltävinä vuosina raportissa oli mukana lentoliikenteen vaihtomatustajat, joita vuoden 2016 raportissa ei ole. Näin ollen tässä tutkimuksessa käytetään ainoastaan Visit Finlandin matkailijatutkimusta vuodelta 2016, joka sisältää vuosien 2015 ja 2016 vertailukelpoiset luvut.

3.2. Ulkomaisten matkailijoiden määrä ja rahankäyttö

Visit Finland matkailijatutkimuksen mukaan vuonna 2016 ulkomailla asuvat matkailijat tekivät yhteensä 7,7 miljoonaa matkaa Suomeen, mikä on kaksi prosenttia edellisvuotta enemmän. Venäjällä asuvat tekivät kolmanneksen (35 %) kaikista ulkomaisten Suomeen tekemistä matkoista. Seuraavaksi eniten matkoja Suomeen tekivät Ruotsissa (12 %), Virossa (11 %) asuvat ja Saksassa asuvat (5 %) matkailijat. Vaikka matkan tarkoituksena oli useimmiten ostos- tai lomamatka, työmatkojen määrä kasvoi edellisvuoteen nähden 30 prosenttia. Erityisesti työmatkat lisääntyivät Ruotsista (+59 %) ja Virosta (+64 %).

Matkailijatutkimuksen mukaan ulkomailla asuvat matkailijat yöpyivät Suomessa yhteensä 28,3 miljoonaa yötä vuonna 2016, mikä on 11 prosenttia edellisvuotta vähemmän. Yöpymiset vähenivät pääosin vähentyneiden tuttavavierailujen takia, sillä rekisteröidyt yöpymiset lisääntyivät koko maassa. Vuoteen 2015 verrattuna yöpymiset lisääntyivät eniten Italiasta (+ 178 %), Japanista (+ 37 %), Ranskasta (+ 23 %) ja Kiinasta (+ 21 %). Suurimman osan yöpymisistä kerryttävät Suomessa pitkään viipyvät matkailijat. Vuonna 2016 noin viidennes Suomeen saapuneista matkailijoista vietti Suomessa vähintään 6 päivää, ja heille kirjattiin noin kolme neljästä vuoden aikana yövytyistä öistä. Pitkään Suomessa oleskelevat majoittuvat usein omissa tai vuokratuissa mökeissä tai sukulaisten luona, jolloin he jäävät virallisten majoitustilastojen ulkopuolelle.

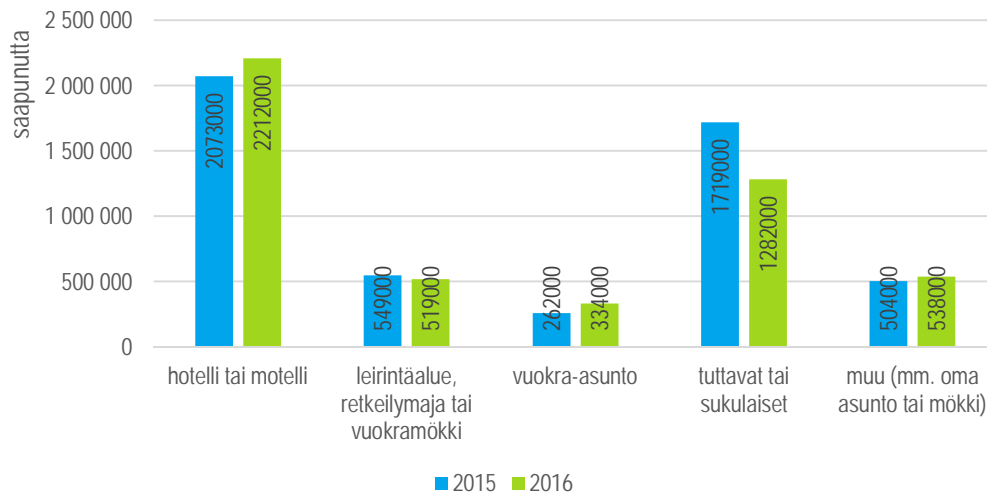
Samaan aikaan, kun yöpymisen sisältäneet matkat vähenivät, päivämatkat Suomeen lisääntyivät (kuvio 6). Vuonna 2016 Suomeen tehdyistä matkoista 3,1 miljoonaa eli 40 prosenttia oli päivämatkoja, kun vuonna 2015 päivämatkojen osuus oli 34 prosenttia (2,5 miljoonaa matkaa).

Kuvio 6. Päivämatkojen ja yön yli matkojen määrä ja suhteelliset osuudet 2015–2016 (Visit Finland matkailijatutkimus 2016)

Vuonna 2016 Suomeen tehdyistä päivämatkoista 60 prosenttia oli venäläisten tekemiä ja yhteensä viidennes virolaisten (13 %) tai ruotsalaisten (7 %) tekemiä. Päivämatkojen osuus kasvoi erityisesti Venäjältä, Virosta ja Ruotsista.

Matkailijatutkimuksen mukaan vuonna 2016 yöpymispaikoista suosituimpia olivat hotellit (kuvio 7). Eniten saapumisia kirjattiin hotelli- tai motellimajoitukseen (45 %) ja seuraavaksi eniten tuttavien tai sukulaisten luokse (26 %). Hotelliyöpymisten osuus kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna (7 %), kun taas sukulais- ja tuttavavierailujen osuus pieneni (-25 %). Yöpymiset vuokra-asunnoissa kasvoivat (+ 27 %) edellisvuoteen nähden. Vuokra-asuntoihin sisältyy Airbnb-majoitus.

Kuvio 7. Saapuneiden ulkomaisten matkailijoiden yöpymispaikat (Visit Finland matkailijatutkimus 2016)

Matkailijatutkimuksen mukaan ulkomailta saapuneet matkailijat käyttivät Suomessa yhteensä 2,50 miljardia euroa vuonna 2016. Kasvua edelliseen vuoteen oli 5 prosenttia (130 milj. €). Ulkomaisista matkailijoista Venäjältä saapuneet kuluttivat Suomessa eniten, yhteensä 469 miljoonaa euroa. Toiseksi eniten Suomessa kuluttivat Kiinasta saapuneet matkailijat (335 milj. €), jotka myös käyttivät ulkomaisista matkailijoista eniten rahaa yhtä matkaa kohden. Kiinasta saapunut matkailija käytti Suomessa keskimäärin 940 euroa (sis. ennakkomaksut majoitukseen, kuljetukseen yms.), kun ulkomainen matkailija keskimäärin käytti noin 320 euroa. Suhteellisesti eniten kasvoi Intiasta saapuneiden matkailijoiden rahankäyttö (+101 %).

Matkailijatutkimuksessa selvitettiin myös ulkomaisten matkailijoiden matkakohdetta Suomessa. Pääkaupunkiseutu oli merkittävin matkakohde Suomessa: sinne tehtiin lähes 4 miljoonaa matkaa. Eniten matkoja pääkaupunkiseudulle tehtiin naapurimaista, Saksasta ja Kiinasta. Järvi-Suomeen tehtiin 2,7 miljoonaa, saaristoon ja rannikkoalueille 1,2 miljoonaa ja Lappiin 500 000 matkaa.

4. MAJOITUSTILASTO – VERTAILUKELPOINEN AINEISTO ALUEELLISEEN TARKASTELUUN

4.1. Majoitustilasto

Tilastokeskuksen tuottama majoitustilasto kuvaa majoituspalvelujen tarjontaa ja käyttöä sekä tietoja palvelujen käyttäjistä ja yöpymisten määristä. Majoituspalvelujen kysyntää mitataan saapuneiden ja yöpymisten määrillä. Palvelujen käyttäjät on jaettu kotimaisiin ja ulkomaisiin. Tarjontaa esitetään majoitusliikkeiden huone- ja vuodekapasiteetin määrällä, ja käyttö lasketaan myytyjen huoneiden osuudella käytettävissä olevasta huoneiden määrästä (käyttöaste). Käyttöaste voidaan laskea joko huone- tai vuodekapasiteetin osalta, mutta tässä tutkimuksessa käytetään huonekäyttöastetta. Huoneen keskihinnan ja huonekäyttöasteen perusteella majoitustilastosta saadaan keskimääräinen myyntitulo käytettävissä olevaa huonetta kohden (RevPAR). Majoitustilaston tietoja tuotetaan aluetasolla maakunnittain ja kunnittain. Tilastoinnin pohjana olevan majoitusrekisterin tiedot päivitetään vuosittain. Majoitustilaston ennakkotiedot ilmestyvät kuukausittain ja vuosikohtaiset tiedot touko-kesäkuussa.

Majoitustilastoa on tuotettu vuodesta 1971. Vuoteen 2003 asti majoitustilasto sisälsi vain luvanvaraiset majoitusliikkeet ja vuodesta 2004 alkaen kohdejoukkoon sisältyivät kaikki majoitusliikkeet, joissa oli vähintään 10 huonetta. Vuonna 2012 siirryttiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 692/2011 mukaiseen tilastointiin, jolla kapasiteetti ja matkailijavirtatiedoista saatiin kansainvälisesti vertailukelpoisia. Asetuksen vaikutuksesta majoitustilaston kohdejoukkoa laajennettiin aiempaa pienemmillä majoitusliikkeillä. Muutoksen jälkeen tilastoinnin piiriin kuuluvat majoitusliikkeet, joissa on alle 4-9 huonetta tai mökkiä mutta vähintään 20 vuodepaikkaa, sekä leirintäalueet, joissa on vähintään 20 sähköpistokkeella varustettua matkailuvaunupaikkaa.

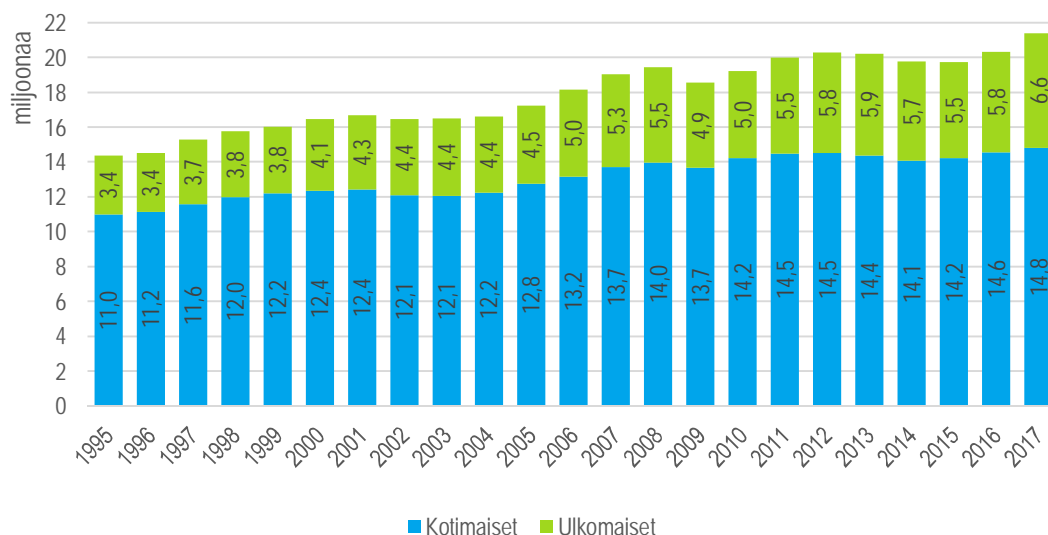
Kohdejoukon laajennuksen vaikutus yöpymisvuorokausien määrään on noin prosentin luokkaa (Nurmi 2018). Muutoksista huolimatta hotellien aikasarja on vertailukelpoinen vuodesta 1995 tähän päivään asti. Muiden kuin hotellien aikasarjan osalta majoitustilaston kattavuus on niiden osalta parantunut vuosina 2004 ja 2012. Majoitustilaston ulkopuolelle jäävät rekisteröimätön majoitus sekä pienet alle 20 vuodepaikan majoitusliikkeet. Majoitusyrityksillä on tilastolain (280/2004) mukaan velvoite ilmoittaa tiedot majoittujista Tilastokeskukselle, mutta kaikki ilmoitusvelvolliset yritykset eivät noudata velvoitetta. Tilastokeskus kuitenkin imputoi eli arvioi puuttuvat tiedot tietyn kaavan mukaisesti, jotta tilastoaineisto saadaan mahdollisimman hyvin vastaamaan todellisuutta. Sieväsen ym. (2017) mukaan Tilastokeskus on arvioinut vuonna 2013, että majoitustilaston ulkopuolelle jäävien vuokramökkien yöpymisiä on noin 2 miljoonaa. Laskenta perustui majoitustilaston ulkopuolelle jäävien, mutta majoitustoimialoilla toimivien yritysten liikevaihtoon.

Majoitustilasto tarjoaa valtakunnanlaajuisesti vertailukelpoista dataa alueelliseen tarkasteluun. Kuitenkin matkailun alueellisen merkityksen tarkasteluun tarvitaan tueksi muutakin tietoa, sillä osa matkailijoista jää majoitustilaston ulkopuolelle ja toisaalta kaikki majoitusliikkeisiin saapuneet ulkomaiset eivät ole vapaa-ajan matkailijoita. Majoitustilastosta ei esimerkiksi saa tietoa matkan tarkoituksesta ulkomaisten matkailijoiden lähtömaan mukaan.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan majoitustilaston saapuneita ja yöpymisiä valtakunnan, maakuntien, seutukuntien (Turunmaa ja Vakka-Suomi) sekä kaupunkien tasolla. Tarkastelussa käytetään vuosien 1995–2017 majoitustilastoja, jotka haettiin StatFin- ja Rudolf-tilastopalveluista. Lisäksi käytetään pohjoismaiden majoitustilastoja, joita haettiin Eurostat-tietokannasta. Eurostatiin ei ole raportin julkaisuun mennessä päivitetty vuoden 2017 tietoja.

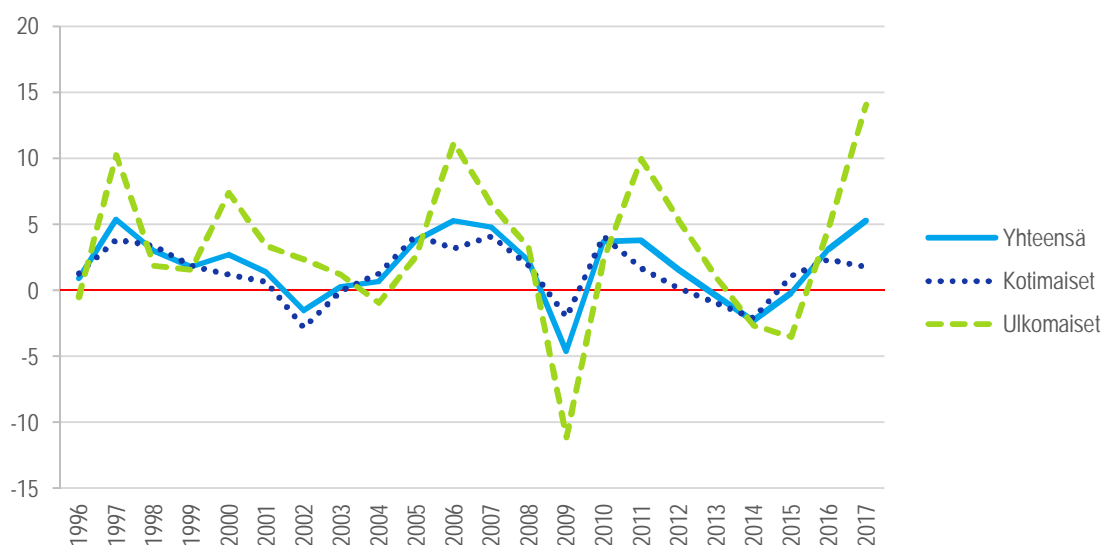
4.2. Suomen majoituskysyntä

Majoitustilaston mukaan vuonna 2017 Suomen majoitusliikkeisiin saapui ennätyselliset 11,7 miljoonaa matkailijaa, joista ulkomaisia oli 3,1 miljoonaa. Majoitusliikkeissä rekisteröitiin yhteensä yli 21,4 miljoonaa yöpymisvuorokautta, joista noin 14,8 miljoonaa oli kotimaisten ja 6,6 miljoonaa ulkomaisten matkailijoiden yöpymisiä (kuvio 8). Vuosi 2017 oli ennätysellinen niin kotimaisten kuin ulkomaisten matkailijoiden yöpymisissä.

Kuvio 8. Yöpymisten määrä Suomen majoitusliikkeissä 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Majoituspalveluiden kysyntä kääntyi kasvuun vuonna 2016, jolloin ulkomainen majoituskysyntä kasvoi edellisvuoteen verrattuna 4,7 ja kotimainen 2,4 prosenttia (kuvio 9). Vuonna 2017 kasvu kiihtyi ja kokonaiskysyntä kasvoi 5,3 prosenttia edellisvuodesta. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset kasvoivat 14,1 prosenttia ja kotimaisten 1,8 prosenttia.

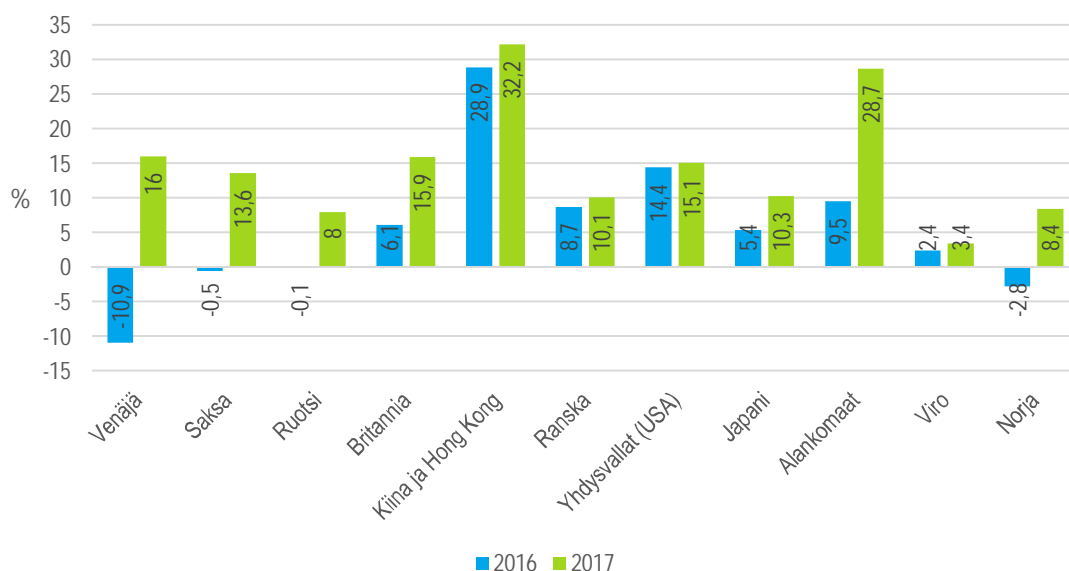

Kuvio 9. Kotimaisten ja ulkomaisten yöpymisten vuosimuutos edellisvuoteen verrattuna 1996–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Yöpymiset kasvoivat kaikilta Suomen päämarkkinoilta. Majoitustilaston mukaan vuonna 2017 suurin ulkomaisten matkailijoiden ryhmä majoitusliikkeissä olivat venäläiset, joille kirjattiin 809 000 yöpymisvuorokautta. Venäläisten rekisteröidyt yöpymiset kasvoivat 16,0 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

Venäläisten jälkeen eniten rekisteröityjä yöpymisiä kirjattiin saksalaisille, ruotsalaisille, briteille ja kiinalaisille (ml. Hong Kong). Saksalaiset ohittivat ruotsalaiset yöpymisvuorokausissa mitattuna: saksalaisille kirjattiin runsaat 614 000 ja ruotsalaisille 593 000 yöpymisvuorokautta. Saksalaisten yöpymiset kasvoivat lähes 14 prosenttia ja ruotsalaisten 8 prosenttia edellisvuoteen nähden. Britanniaasta saapuneille kirjattiin 580 000 yöpymistä, mikä oli lähes 16 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016.

Vuonna 2017 merkittävistä matkailumaista eniten kasvua kirjattiin Kiinasta ja Hong Kongista (+32,2 %), Alankomaista (+28,7 %), Iso-Britanniasta (+15,9 %), Venäjältä (+16 %) ja Saksasta (+13,6 %) saapuneiden matkailijoiden yöpymisissä (kuvio 10). Kiinasta ja Hongongista saapuneille kirjattiin lähes 359 000 yöpymistä ja Alankomaista saapuneille 225 000 yöpymistä. Japanilaisten yöpymisiä kirjattiin vajaa 237 000; kasvua edellisvuoteen oli 10,3 prosenttia.

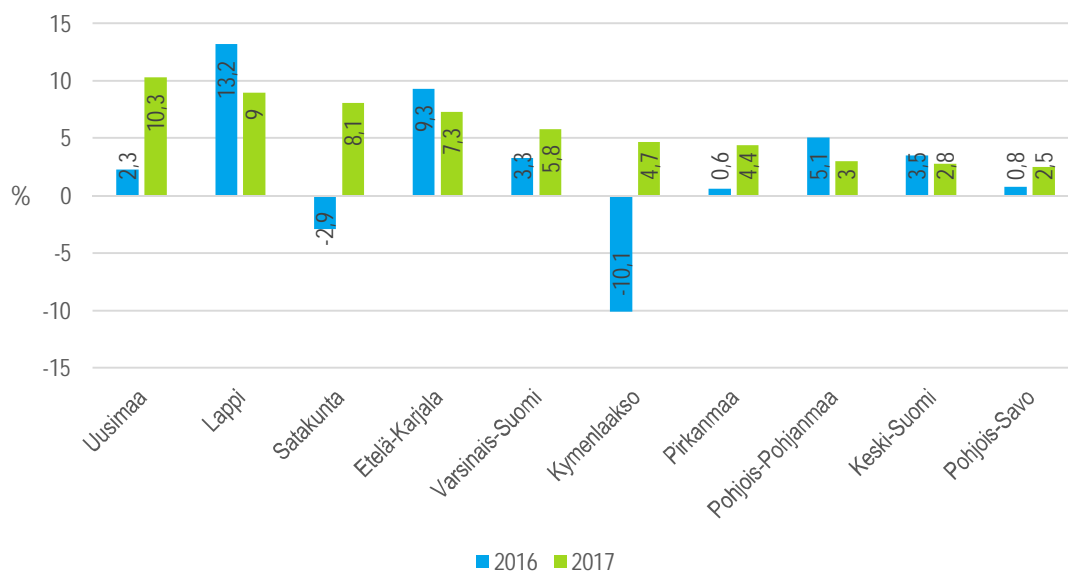

Kuvio 10. Ulkomaisten yöpymisten vuosimuutos maittain 2016 ja 2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Eurooppa on edelleen Suomen päämarkkina, ja ulkomaisten yöpymisistä yli puolet (52 %) tulee Euroopan Unionin alueelta. Aasialaisten yhteenlasketut yöpymiset ovat ohittaneet Venäjän ja Skandinavian. Vuonna 2017 aasialaisten yöpymiset kasvoivat yhteensä 21 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

Hotelliyöpymisten kokonaismäärä vuonna 2017 oli 17,3 miljoonaa vuorokautta. Kasvua edellisvuoteen oli noin 5,6 prosenttia. Kotimaisille matkailijoille tilastoitiin 11,7 miljoonaa ja ulkomaisille 5,6 miljoonaa yöpymisvuorokautta hoteleissa. Ulkomaisten hotelliyöpymisissä kasvua oli 13,7 prosenttia ja suomalaisten 2,1 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Hotelliyöpymiset kattoivat noin 81 prosenttia kaikkien majoitusliikkeiden yöpymisistä.

Kuviossa 11 on esitetty yöpymisten muutos alueittain. Vuonna 2017 yöpymiset kasvoivat kaikissa maakunnissa, eniten Uudellamaalla (+10,3 %), Lapissa (+9,0 %), Satakunnassa (+8,1 %), Etelä-Karjalassa (+7,3 %) ja Varsinais-Suomessa (+5,8 %). Noin viiden prosentin kasvua oli Kymenlaakson (+4,7 %), ja Pirkanmaan (+4,4 %) yöpymisissä ja muutaman prosentin kasvoivat myös Pohjois-Pohjanmaan (+3 %) Keski-Suomen (+2,8 %) ja Pohjois-Savon (+2,5 %) yöpymiset. Varsinais-Suomen markkinaosuus koko maan yöpymisistä oli 6,0 prosenttia. Kotimaisissa yöpymisissä Varsinais-Suomen markkinaosuus oli 6,9 prosenttia ja ulkomaisissa yöpymisissä 3,9 prosenttia.

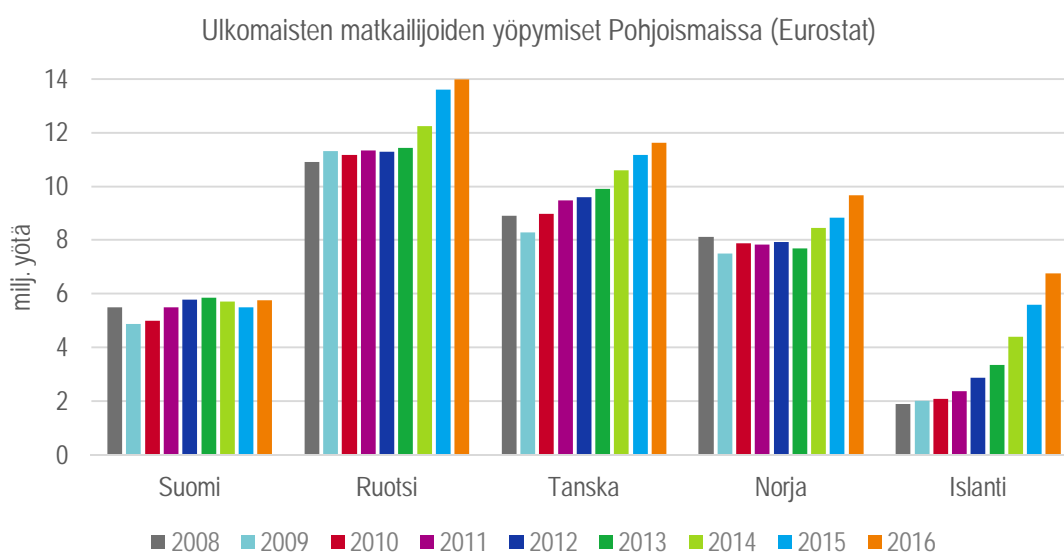

Kuvio 11. Yöpymisten muutos maakunnittain 2016–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

4.3. Suomi verrattuna muihin Pohjoismaihin

Vuonna 2017 Suomeen suuntautuvassa kansainvälisessä matkailussa lyötiin ennätyksiä. Rekisteröidyt yöpymiset kasvoivat yhteensä 5,3 prosenttia, ulkomaisten yöpymiset peräti 14 prosenttia. Kasvuvauhti oli kovempaa kuin muissa Pohjoismaissa: Ruotsissa yöpymiset kasvoivat 4,2 prosenttia, Norjassa 2,3 prosenttia ja Tanskassa 2,1 prosenttia. Vaikka ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset Suomessa ovat kasvaneet kaksi vuotta peräkkäin, kasvua edelsi pieni notkahdus (kuvio 12). Samaan aikaan vuosina 2014–2015 esimerkiksi Islannissa ulkomaisten yöpymisten kasvu oli noin 30 prosentin luokkaa ja muissa Pohjoismaissa 5–10 prosentin luokkaa. Absoluuttisissa luvuissa Suomi jää jälkeen Ruotsin, Norjan ja Tanskan yöpymisistä. Myös Islanti ohitti Suomen ulkomaisten yöpymisissä vuonna 2015.

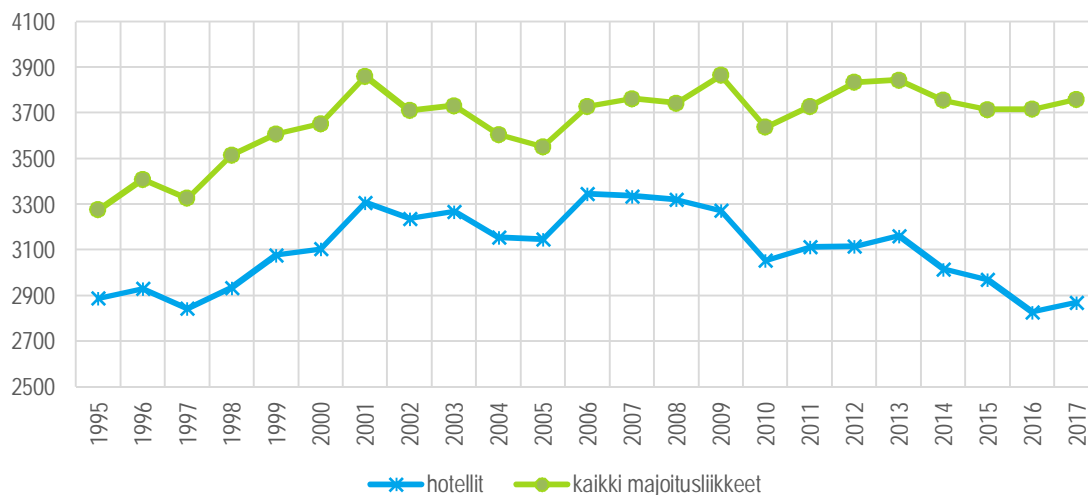
Kuvio 12. Ulkomaisten yöpymiset Suomessa ja muissa Pohjoismaissa 2008–2016 (Norjan tilastoinnissa tapahtuneiden muutosten takia vuotta 2013 edeltävien yöpymisten tiedot eivät suoraan verrannollisia) (Eurostat)

Visit Finlandin *Foreign Overnights in the Nordic Countries 2016* -katsauksessa (2017) vertaillaan Suomen majoitustilastoja muihin Pohjoismaihin. Venäjän ja Japanin markkinoilla Suomi pärjää paremmin kuin muut Pohjoismaat. Vuonna 2016 kaikista Pohjoismaihin kirjatusta venäläisten yöpymisistä 72 prosenttia kirjattiin Suomessa. Vastaavasti 43 prosenttia kaikista japanilaisten yöpymisistä Pohjoismaissa kirjattiin Suomessa. Vuonna 2017 sekä venäläisten (+16,0 %) että japanilaisten (+10,3 %) yöpymiset kasvoivat edellisvuoteen verrattuna. Kuitenkin vuoden 2016 lukuihin perustuvassa vertailussa Tanska, Ruotsi tai Norja houkuttelivat suuremman osuuden matkailijoista muilla keskeisillä markkinoilla. Pohjoismaisten matkailijoiden osuus ulkomaisille matkailijoille kirjatusta yöpymisistä oli Suomessa pienempi kuin Tanskassa, Ruotsissa tai Norjassa. Kesä on kaikkien pohjoismaiden tärkein sesonki, mutta Suomi erottuu joukosta vahvalla talvisesongillaan. Muut Pohjoismaat ovat kuitenkin onnistuneet kasvattamaan kesäsesongin yöpymisiä Suomea paremmin. Visit Finlandin sivuilta ja *Foreign Overnights in the Nordic Countries 2016* -katsauksesta (2017) saa markkinakohtaista tietoa yöpymisten kehityksestä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa.

4.4. Varsinais-Suomen majoitusliikkeiden saapumiset ja yöpymiset

4.4.1. Varsinais-Suomen majoitusliikkeet

Vuosina 1995–2017 Varsinais-Suomen majoitusliikkeiden määrä on kasvanut 62 majoitusliikkeestä 75 majoitusliikkeeseen ja kaikkien majoitusliikkeiden yhteenlaskettu huonekapasiteetti on kasvanut noin 15 prosentilla (kuvio 13). Huonekapasiteetin kasvu on keskittynyt hotellien sijaan muihin majoitusliikkeisiin.

Kuvio 13. Huonekapasiteetin kehitys Varsinais-Suomessa 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

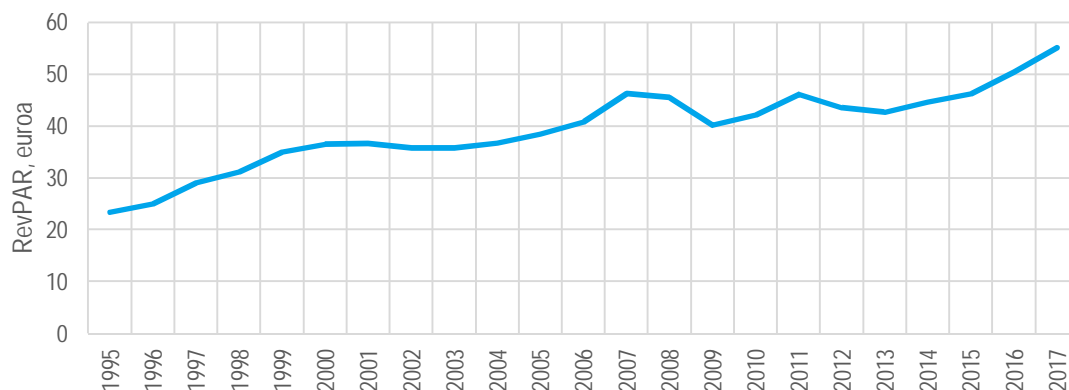
Taulukossa 3 on esitelty Varsinais-Suomen majoitusliikkeiden kapasiteetti vuonna 2017. Varsinais-Suomessa oli yhteensä 75 rekisteröityä majoitusliikettä, joiden yhteenlaskettu huonekapasiteetti oli 3760.

Taulukko 3. Varsinais-Suomen majoituskapasiteetti 2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

VARSINAIS-SUOMI	Hotellit	Kaikki majoitusliikkeet yhteensä
majoitusliikkeiden lukumäärä (kaikki aukioloajat)	38	75
huonekapasiteetti	2870	3760
vuodekapasiteetti	5670	8379
huoneen keskihinta	93,73 €	89,60 €
huonekäyttöaste	58,9 %	42,6 %

Sekä majoitusliikkeiden huonekäyttöaste että keskihinta ovat parantuneet pitkällä aikavälillä. Vuonna 2017 Varsinais-Suomen hotellien huonekäyttöaste oli ennätysellisen korkea (58,9 %) ja kaikkien majoitusliikkeiden hieman alhaisempi (42,6 %). Kuukausittain tarkasteltuna Varsinais-Suomen majoitusliikkeiden huonekäyttöaste vaihteli joulukuun alle 40 prosentista heinäkuun yli 70 prosenttiin. Hotelleissa sekä huonekäyttöaste että huoneiden keskihinta olivat hieman korkeampia kuin kaikilla majoitusliikkeillä yhteensä. Myös huoneen keskihinta on parantunut pitkällä aikavälillä. Vuonna 2017 kaikkien majoitusliikkeiden huoneen keskihinta oli 89,6 euroa ja hotellihuoneen 93,73 euroa. Hotellihuoneen keskihinta oli alhaisimmillaan tammikuussa noin 85 euroa ja korkeimmillaan heinäkuussa noin 111 euroa.

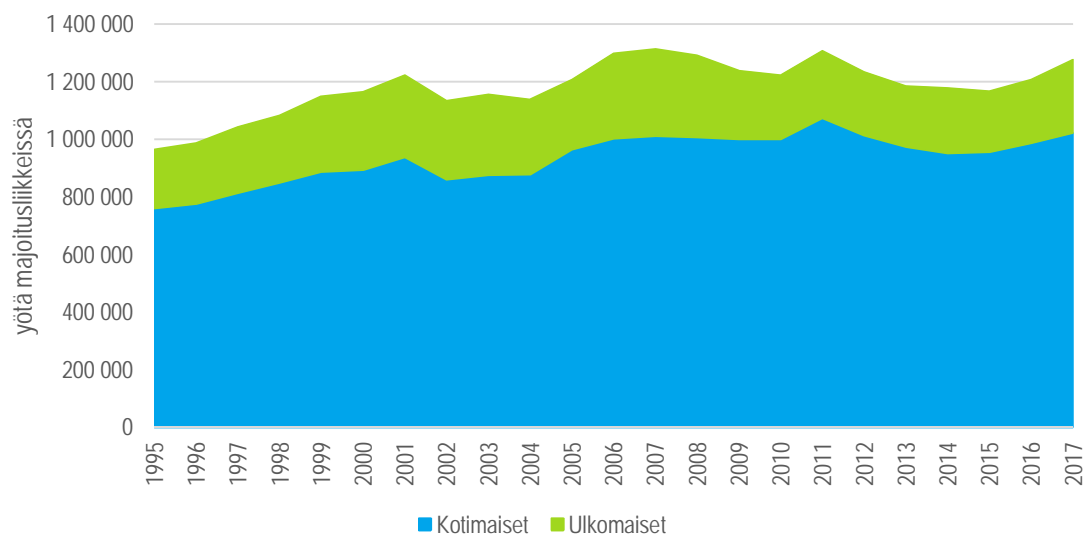
Huonekäyttöasteen ja huoneen keskihinnan paraneminen näkyvät majoitusliikkeiden yleisesti käyttämän RevPAR-luvun kehityksessä. RevPARilla tarkoitetaan keskimääräistä myyntituloja käytettävissä olevaa huonetta kohden. Varsinais-Suomen majoitusliikkeiden ja hotellien RevPAR on parantunut muutamaa notkahdusta lukuun ottamatta (kuvio 14). Kehityksessä näkyy talouden taantumien ja majoituskysynnän heilahtelut. Vuonna 2017 hotellien keskimääräinen RevPAR oli ennätysarvo 55,2 euroa.

Kuvio 14. Varsinais-Suomen hotellien RevPar 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

4.4.2. Varsinais-Suomen majoituskysyntä

Majoitustilaston mukaan Varsinais-Suomen majoitusliikkeisiin saapui vuonna 2017 yhteensä 740 400 matkailijaa, joista lähes 70 prosenttia kirjattiin Turun majoitusliikkeissä. Saapuneiden määrä kasvoi edellisvuoteen nähden 2,6 prosenttia. Yöpymisiä Varsinais-Suomen majoitusliikkeissä tilastoitiin yhteensä 1 277 000, joista 80 prosenttia kirjattiin kotimaisille ja 20 prosenttia ulkomaisille matkailijoille. Varsinais-Suomen majoitusliikkeiden yöpymisistä 78 prosenttia tilastoitiin hotelleissa.

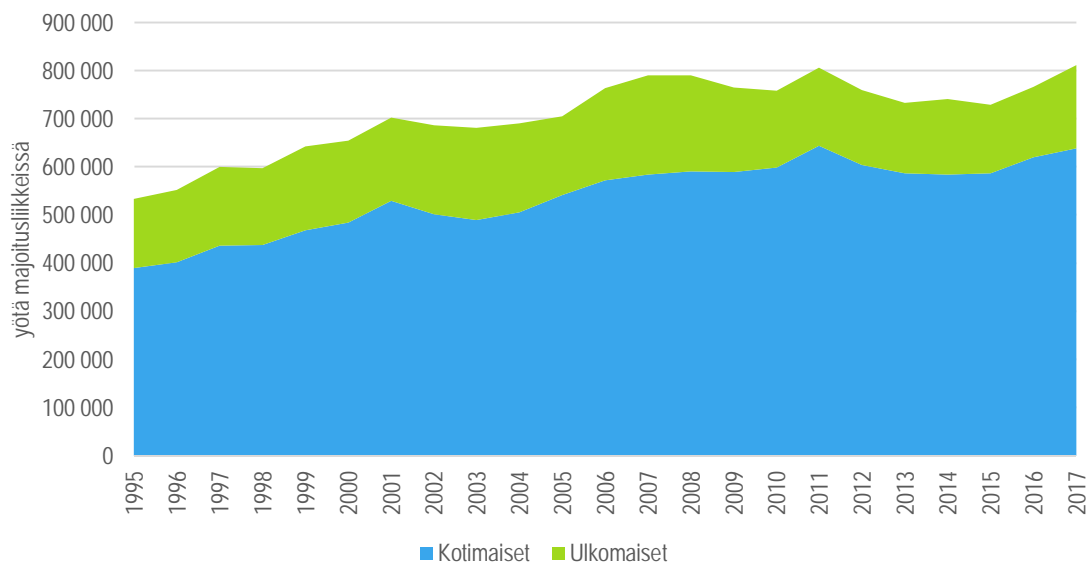
Kuvio 15. Kotimaisten ja ulkomaisten yöpymisten kehitys Varsinais-Suomessa 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Kuviossa 15 on esitetty Varsinais-Suomen majoitusliikkeissä rekisteröidyt yöpymiset vuosina 1995–2017. Varsinais-Suomen majoitusliikkeiden yöpymiset kääntyivät kasvuun vuonna 2016 ja vuonna 2017 kasvu jatkui yöpymisten kasvaessa 5,8 prosentin vauhdilla. Kasvua tuli erityisesti ulkomailta: ulkomaiset

yöpymiset kasvoivat 15,7 prosenttia ja kotimaiset yöpymiset 3,6 prosenttia. Varsinais-Suomen matkailun huippuvuotia yöpymisissä mitattuna olivat 2007 ja 2011. Molempina vuosina kirjattiin yli 1,3 miljoonaa yöpymistä majoitusliikkeissä. Ulkomaisten yöpymisten ennätys on vuodelta 2007, jolloin kirjattiin yli 300 000 ulkomaista yöpymistä.

Varsinais-Suomeen vuonna 2017 rekisteröidyistä yöpymisistä kolmasosa (32 %) oli työhön liittyviä ja kaksi kolmasosaa (68 %) vapaa-ajan yöpymisiä. Kotimaisille matkailijoille kirjatuista yöpymisistä vajaa kolmannes (29 %) oli työhön liittyviä ja ulkomaisille kirjatuista 48 prosenttia. Hotelleissa työhön liittyviä yöpymisiä kirjattiin muita majoitusliikkeitä enemmän. Kotimaisten matkailijoiden hotellyöpymisistä 34 prosenttia ja ulkomaisten hotellyöpymisistä 54 prosenttia oli työhön liittyviä.

Turun majoitusliikkeissä sen sijaan tehtiin uusi ennätys, kun vuoden 2017 yöpymisten kokonaismäärä oli 811 076 ja kasvoi 5,9 prosenttia edellisestä vuodesta (kuvio 16). Turun yöpymisistä 79 prosenttia kirjattiin kotimaisille ja 21 prosenttia ulkomaisille matkailijoille. Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset kasvoivat 3,0 prosenttia ja ulkomaisten peräti 18,3 prosenttia. Turun majoitusliikkeiden rekisteröityjen yöpymisten aikaisempi ennätys oli Turun kulttuuripääkaupunkivuodelta 2011, jolloin yöpymisiä kirjattiin lähes 805 000.

Kuvio 16. Kotimaisten ja ulkomaisten yöpymisten kehitys Turussa 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Taulukkoon 4 on koottu majoitustilaston avainluvut: yöpymisten määrä, yöpymisten vuosimuutos edellisvuoteen verrattuna sekä matkailijoiden viipymä. Varsinais-Suomen ja Turun lukujen lisäksi esitetään alueellisia tilastoja niiltä osin, kun niitä on saatavissa. Visit Finlandin tilastopalvelu Rudolfissa on Majoitustilasto Salon osalta sekä seutukuntatasoista tietoa Turunmaalta (Kemiönsaari ja Parainen) ja Vakka-Suomesta (Kustavi, Laitila, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki ja Vehmaa).

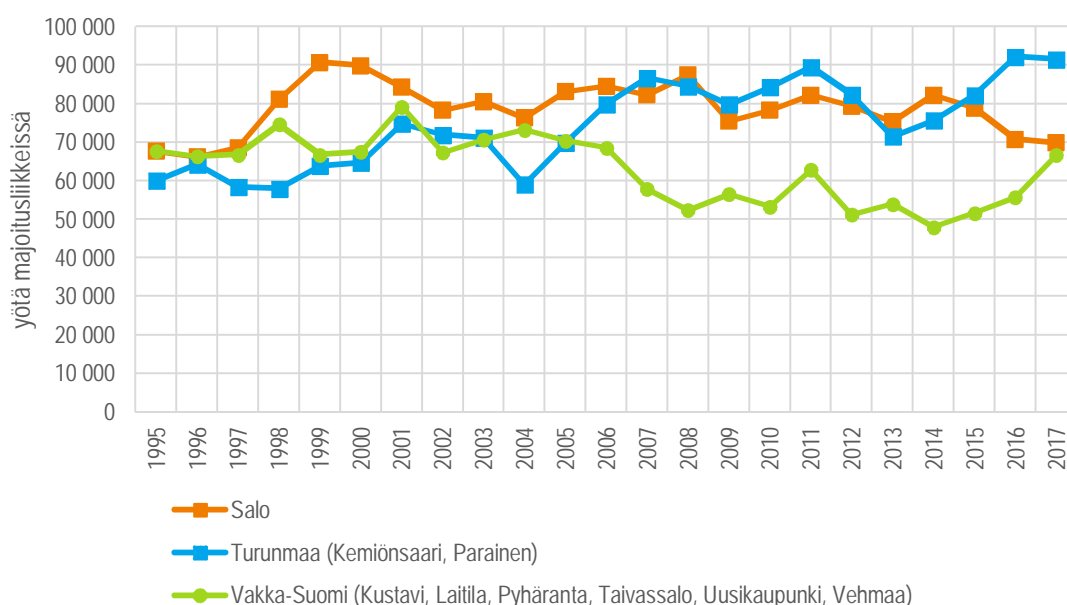
Taulukko 4. Varsinais-Suomen, seutukuntien ja kaupunkien yöpymiset 2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

2017*	Varsinais-Suomi	Turku	Salo	Turunmaa	Vakka-Suomi
YÖPYMISET*					
Yhteensä	1 277 018	811 076	69 866	91 510	66 687
Kotimaiset	1 021 573	638 490	61 638	71 028	56 592
Ulkomaiset	255 445	172 586	8 228	20 482	10 095
YÖPYMISTEN MUUTOS					
Yhteensä	+5,8 %	+5,9 %	-1,2 %	-0,8 %	+19,7 %
Kotimaiset	+3,6 %	+3,0 %	-1,3 %	+1,4 %	+25,6 %
Ulkomaiset	+15,7 %	+18,3 %	-0,4 %	-7,7 %	-5,1 %
VIIPYMÄ (vrk)					
Yhteensä	1,7	1,6	2,2	1,8	2,2
Kotimaiset	1,6	1,5	2,2	1,7	2,1
Ulkomaiset	2,2	2	2	2,9	2,8

*= Rekisteröityjen yöpymisten määrä majoitusliikkeissä

Kuviossa 17 on esitetty Salon, Turunmaan ja Vakka-Suomen yöpymisten kehitys pitkällä aikavälillä. Salon yöpymiset ovat olleet laskussa vuodesta 2014 alkaen. Yöpymisiä kirjattiin eniten vuosituhaten vaihteessa Nokian huippuvuosina. Ulkomaisten yöpymisten ennätys, 22 800 yötä, on vuodelta 2006. Vuonna 2017 Salon majoitusliikkeissä tilastoitiin 69 900 yöpymistä, mikä on hieman edellisvuotta vähemmän. Yöpymisistä valtaosa, 88 prosenttia, oli kotimaisia.

Vuonna 2016 Turunmaalla kirjattiin ennätyskelliset 92 200 yöpymistä, mutta vuonna 2017 kasvu pysähtyi ja yöpymiset vähenivät (-0,8 %). Erityisesti vähenivät ulkomaisten yöpymiset (-7,7 %). Yöpymisistä noin neljännes (24,6 %) kirjattiin ulkomaisille. Vakka-Suomessa yöpymiset ovat kasvaneet vuodesta 2014 alkaen. Vuonna 2017 Vakka-Suomessa kirjattiin yhteensä 66 700 yöpymistä, joista noin 15 prosenttia oli ulkomaisia yöpymisiä. Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset kasvoivat (+25,6 %) ja ulkomaisten yöpymisten laskivat (-5,1 %) edellisvuoteen nähden. Kotimaisten yöpymisten kasvu vuonna 2017 voi selittyä Uudenkaupungin autotehtaan henkilöstön majoitustarpeella.

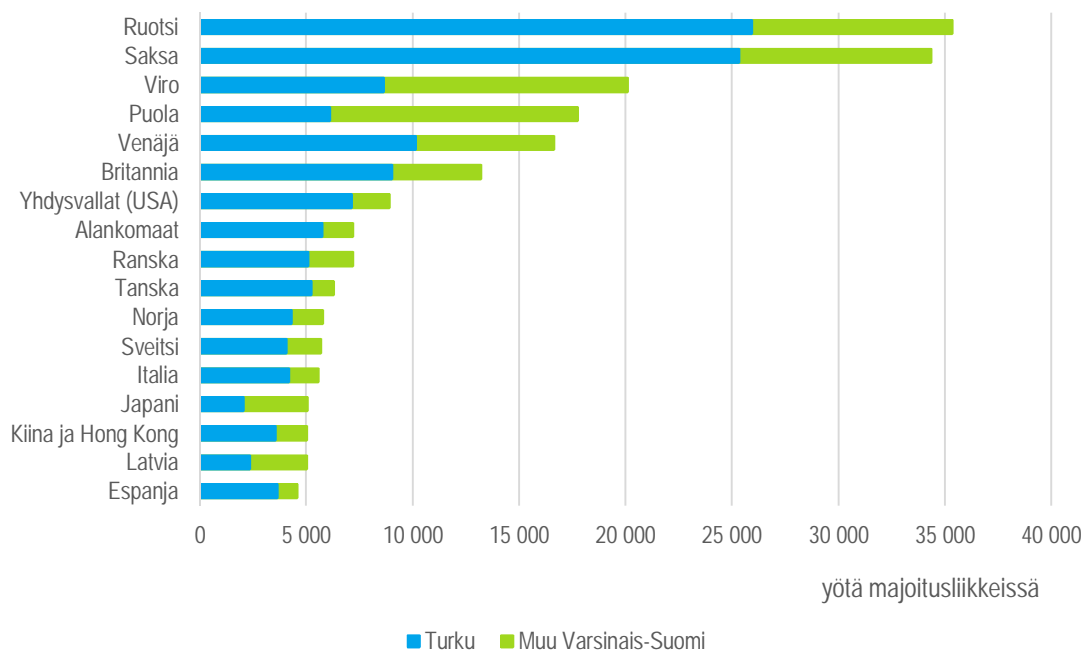

Kuvio 17. Yöpymisten kehitys Salossa, Turunmaalla ja Vakka-Suomessa 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Kotimainen matkailija viipy Varsinais-Suomessa vuonna 2017 keskimäärin 1,6 vuorokautta ja ulkomainen 2,2 vuorokautta. Pisin keskimääräinen viipymä kirjattiin Turunmaan ja Vakka-Suomen seutukunnissa ja lyhin Turussa.

4.4.3. Ulkomaiset matkailijat

Vuonna 2017 sekä Varsinais-Suomessa että Turussa eniten ulkomaisten yöpymisiä kirjattiin ruotsalaisille ja saksalaisille (kuvio 18). Ruotsalaisten yöpymisiä oli Varsinais-Suomessa yli 35 000 ja Turussa yli 25 000. Vastaavasti saksalaisten yöpymisiä oli Varsinais-Suomessa lähes 35 000 ja Turussa yli 25 000. Varsinais-Suomessa seuraavaksi eniten yöpymisiä kirjattiin virolaisille, puolalaisille ja venäläisille, kun taas Turussa venäläisten ja brittien yöpymisiä oli enemmän kuin virolaisten ja puolalaisten yöpymisiä. Seuraavina yöpymisten määrässä niin Varsinais-Suomessa kuin Turussa olivat matkailijat Yhdysvalloista, Alankomaista ja Ranskasta. Aasialaisten matkailun kasvusta puhutaan paljon, mutta Varsinais-Suomen yöpymisissä japanilaisten ja kiinalaisten edelle kiilasivat vielä tanskalaiset, norjalaiset, sveitsiläiset ja italialaiset ja lisäksi latvialaisten sekä espanjalaisten yöpymisiä oli lähes yhtä paljon.

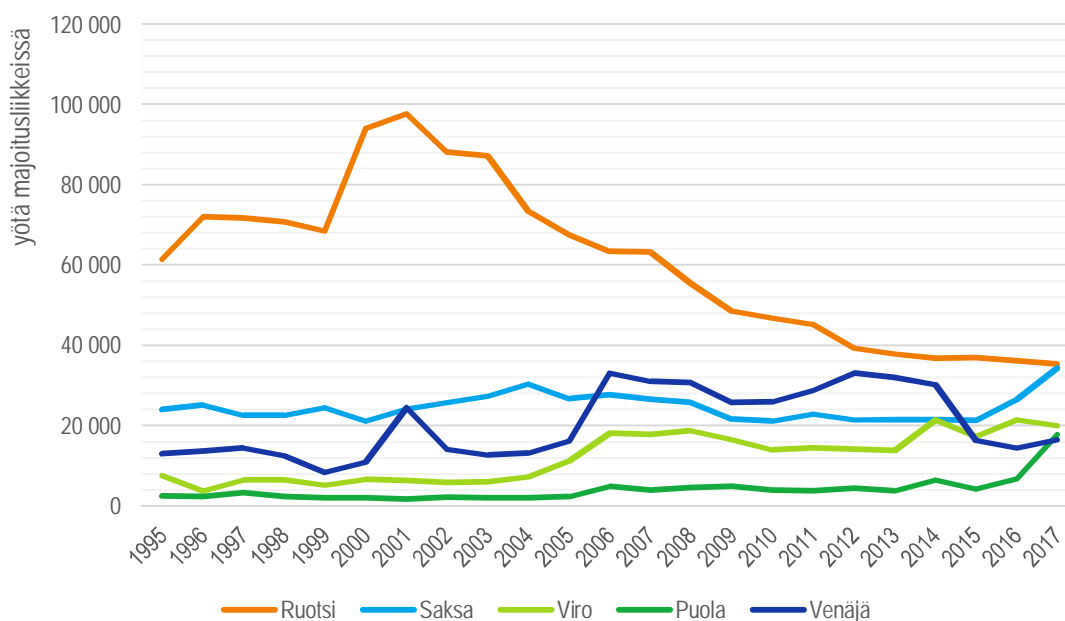

Kuvio 18. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset asuinmaittain Varsinais-Suomessa 2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Kuviossa 19 on esitetty Varsinais-Suomen viiden tärkeimmän matkailijaryhmän (2017) yöpymisten kehitys vuosina 1995–2017. Vaikka ruotsalaiset pitävät edelleen ykkössijaa Varsinais-Suomen ulkomaisten yöpymisissä, heille rekisteröidyt yöpymiset ovat vähentyneet merkittävästi ennätysvuodesta 2001, jolloin ruotsalaisille kirjattiin 97 600 yötä Varsinais-Suomen majoitusliikkeissä. Vuonna 2017 ruotsalaisille kirjattiin Varsinais-Suomessa 35 400 yötä, 2,4 prosenttia edellisvuotta vähemmän. Turussa ruotsalaisten yöpymiset kasvoivat hieman (+1,0 %). Ruotsalaisten yöpymisissä tapahtunutta laskua voi selittää monet tekijät, kuten halpalentoyhtiöiden yleistyminen ja päivämatkojen lisääntyminen. Visit Finlandin matkailijatutkimuksesta (2017) käy ilmi, että päivämatkojen osuus ruotsalaisten tekemistä matkoista on kasvanut vuonna 2016.

Saksalaisten matkailijoiden yöpymiset Varsinais-Suomessa pysyivät pitkään samalla tasolla, kunnes kääntyivät kasvuun vuonna 2016. Vuonna 2017 saksalaisten yöpymiset Varsinais-Suomessa kasvoivat

28,9 prosenttia edellisvuoteen verrattuna, Turussa jopa 43,9 prosenttia. Saksalaisten yöpymisissä kirjattiinkin uusi ennätys vuonna 2017. Saksalaisten yöpymisten vahvaa kasvua selittänee meri- ja autoteollisuuden kasvu.

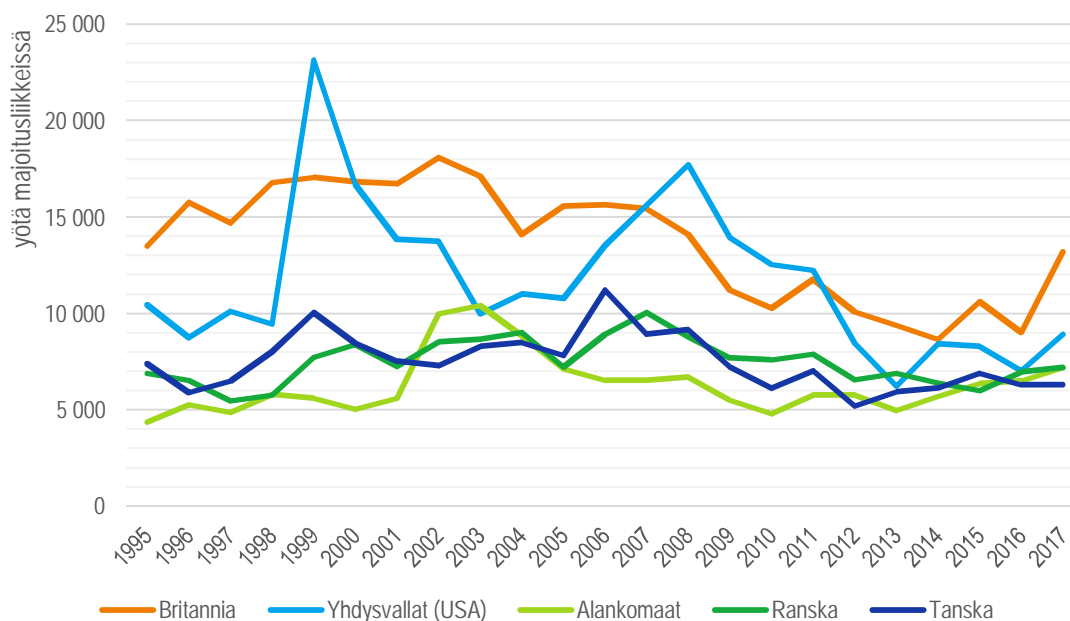

Kuvio 19. Yöpymiset asuinmaittain (top 5, 2017) Varsinais-Suomessa 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Venäläisten matkailijoiden yöpymiset ovat vähentyneet huippuvuosista, mutta kääntyivät kasvuun (+14,8 %) vuonna 2017. Visit Finlandin matkailijatutkimuksesta 2016 (2017) käy ilmi, että venäläisten tekemien päivämatkojen osuus on kasvanut. Pitkällä aikavälillä virolaisten yöpymiset Varsinais-Suomessa ovat lisääntyneet, mutta vuonna 2017 ne laskivat hieman (-6,8 %). Turussa virolaisille kirjattiin kuitenkin edellisvuotta enemmän yöpymisiä (+15,9 %), yhteensä yli 8 600 yötä.

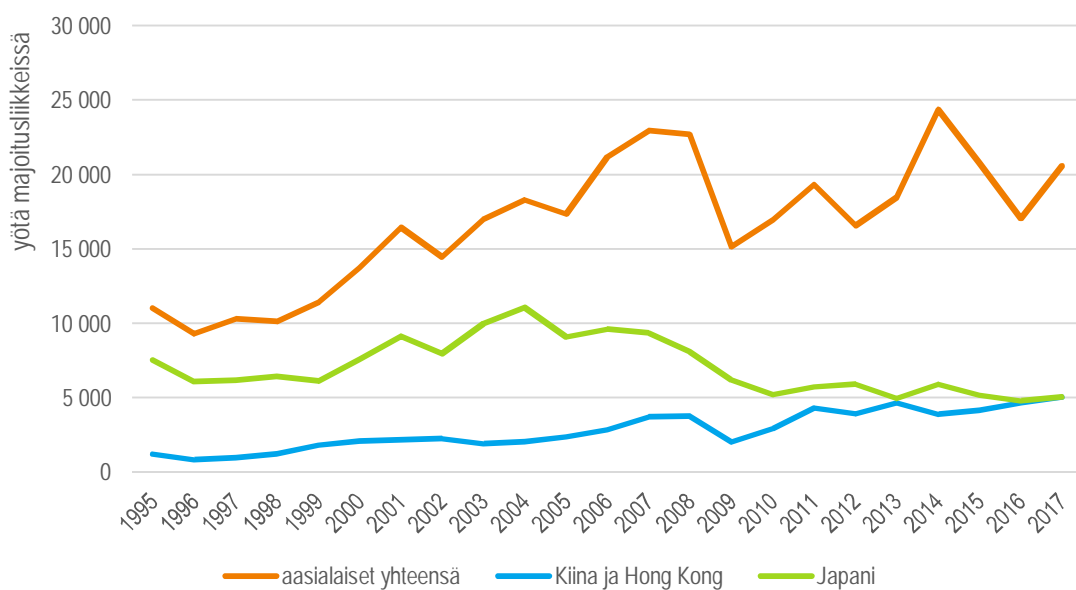
Ulkomaisista matkailijoista erityisesti puolalaisten matkailijoiden yöpymisissä on ollut reipasta kasvua viime vuosina. Vuonna 2017 puolalaisten yöpymiset Varsinais-Suomessa kasvoivat 162 prosenttia edellisvuoteen verrattuna ja Turussakin yli 50 prosenttia. Yöpymisiä kirjattiin yhteensä 17 800. Puolalaisten yöpymisten kasvua selittää todennäköisesti työmatkailun lisääntyminen sekä Wizz Airin suora yhteys Turusta Gdanskiin. Wizz Air on liikennöinyt väliä vuodesta 2008 saakka.

Vuonna 2017 Brittien yöpymiset kasvoivat Varsinais-Suomessa huomattavasti (+46,5 %) edellisvuoteen verrattuna (kuviot 20). Yöpymiset kasvoivat myös Yhdysvalloista (+26,5 %) ja Alankomaista (+10,6 %). Turussa brittien yöpymiset kasvoivat 15 prosenttia ja yhdysvaltalaisista vajaat 21 prosenttia. Varsinais-Suomen ulkomaisten matkailijoiden Top10-listalle ylsivät vuonna 2017 vielä Ranska ja Tanska.

Kuvio 20. Yöpymiset asuinmaittain (sijat 6-10, 2017) Varsinais-Suomessa 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Aasialaisten matkailijoiden yöpymiset Varsinais-Suomessa ovat kasvaneet pitkällä aikavälillä (kuvio 21). Vuonna 2017 aasialaisille matkailijoille kirjattiin Varsinais-Suomessa yhteensä 20 600 yötä, kasvua edellisvuoteen oli 20,7 prosenttia. Kiinalaisten ja hongkongilaisten yöpymiset kasvoivat Varsinais-Suomessa 7,9 prosenttia ja Turussa 9,9 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Japanilaisten yöpymiset kasvoivat Varsinais-Suomessa (+5,6 %), mutta vähenivät hieman Turussa (-7,7 %). Kiinalaisten (ml. Hong Kong) yöpymiset kasvoivat uuteen ennätykseensä vuonna 2017, kun taas japanilaisten yöpymiset jäivät alle puoleen vuoden 2004 huippulukemista. Sekä japanilaisille että kiinalaisille kirjattiin kullekin noin 5000 yöpymistä vuonna 2017.

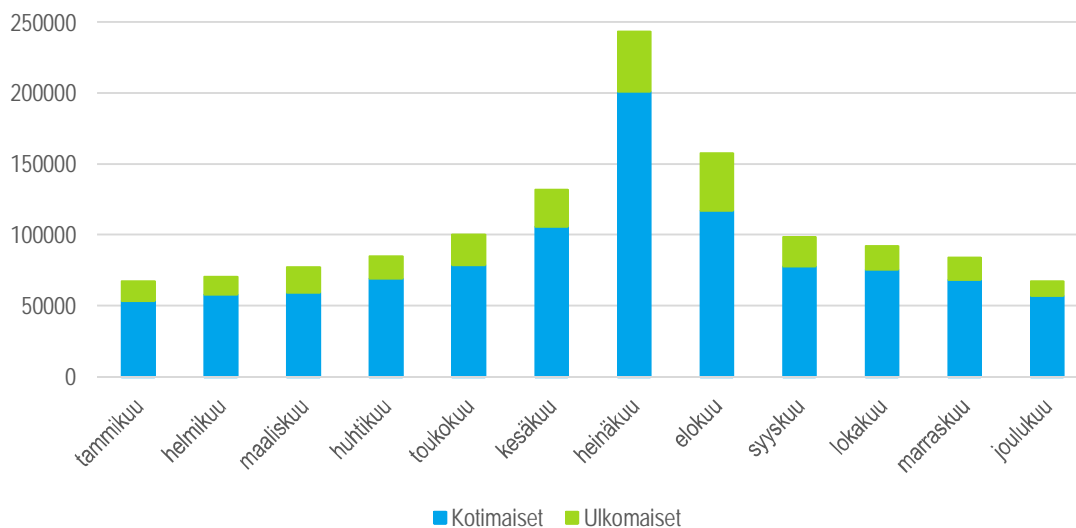

Kuvio 21. Aasialaisten yöpymiset Varsinais-Suomessa 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

4.4.4. Matkailusesongit

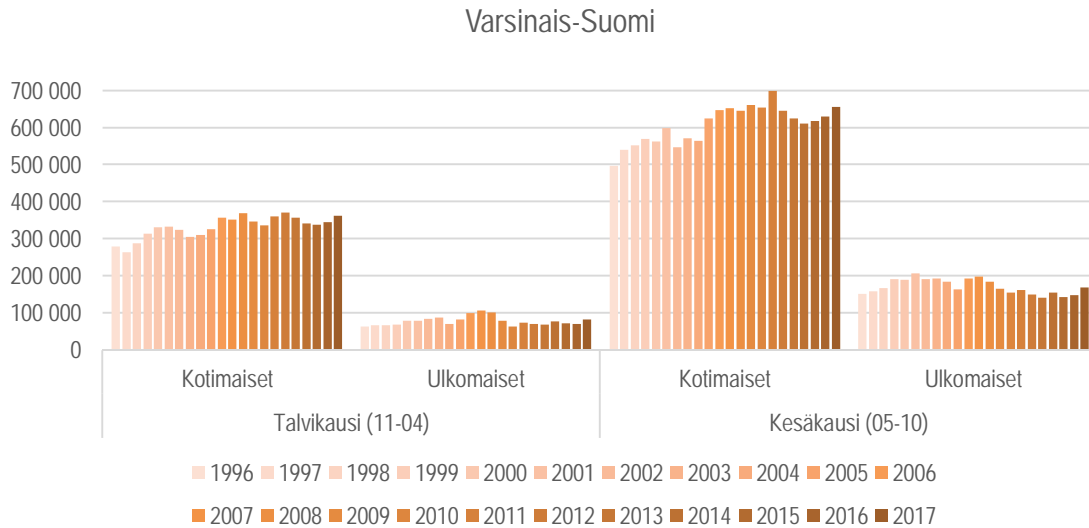
Varsinais-Suomen matkailu painottuu vahvasti kesään (kuvio 22). Kotimaan kesälomakausi näkyy piikkinä tilastoissa: heinäkuulle kirjataan eniten kotimaisia yöpymisiä. Heinäkuussa 2017 kotimaisille matkailijoille kirjattiin Varsinais-Suomessa 200 100 yöpymistä ja ulkomaisille matkailijoille 42 500 yöpymistä. Heinäkuussa 2017 kirjattiin lähes viidennes (19,1 %) koko vuoden yöpymisistä.

Kuvio 22. Yöpymiset Varsinais-Suomen majoitusliikkeissä kuukausittain 2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

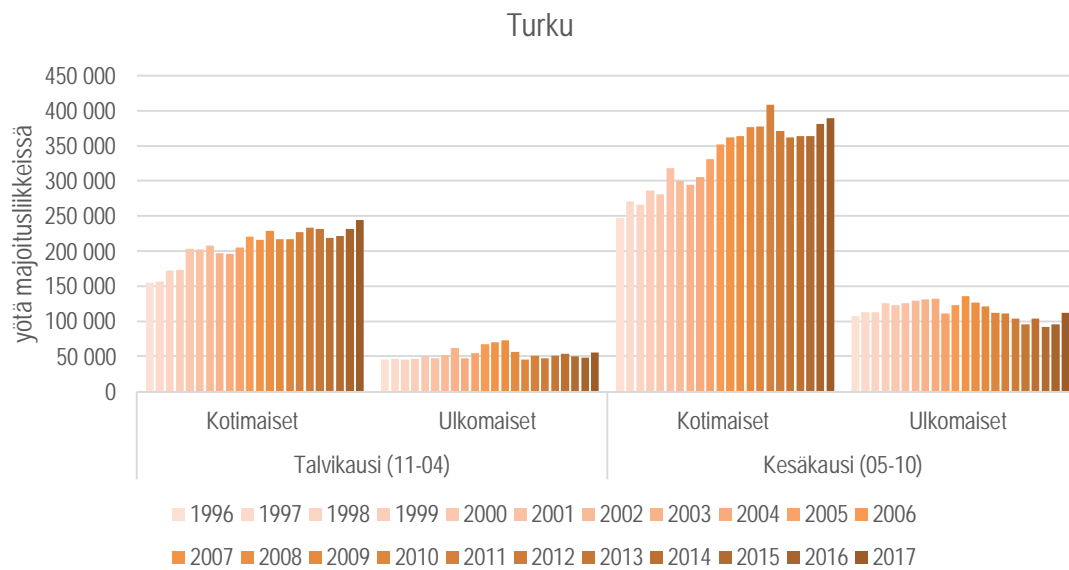
Heinä-elokuu on tyypillisesti myös ulkomaisten matkailijoiden merkittävin sesonki sekä saapuneiden matkailijoiden että yöpymisten määrässä mitattuna. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset jakautuvat hieman kotimaisia matkailijoita tasaisemmin kesäkuukausille. Kun tarkastellaan suhteellisia osuuksia, ulkomaisten matkailijoiden yöpymisten osuus kaikista yöpymisistä on suurimmillaan elokuussa, toukokuussa ja tammikuussa.

Majoitustilasto tarjoaa mahdollisuuden tarkastella myös talvi- ja kesäkauden yöpymisten kehitystä vuodesta 1996 alkaen. Talvikaudella tarkoitetaan marras-huhtikuuta ja kesäkaudella touko-lokakuuta. Varsinais-Suomessa kotimaisten yöpymisten määrä on kasvanut sekä talvi- että kesäkaudella noin 30 prosenttia vuosien 1996–2017 välillä (kuvio 23). Myös ulkomaisten talvikauden yöpymiset ovat kasvaneet saman verran (+30,6 %), mutta kesäkauden yöpymisten määrä on kasvanut maltillisemmin (+10,8 %).

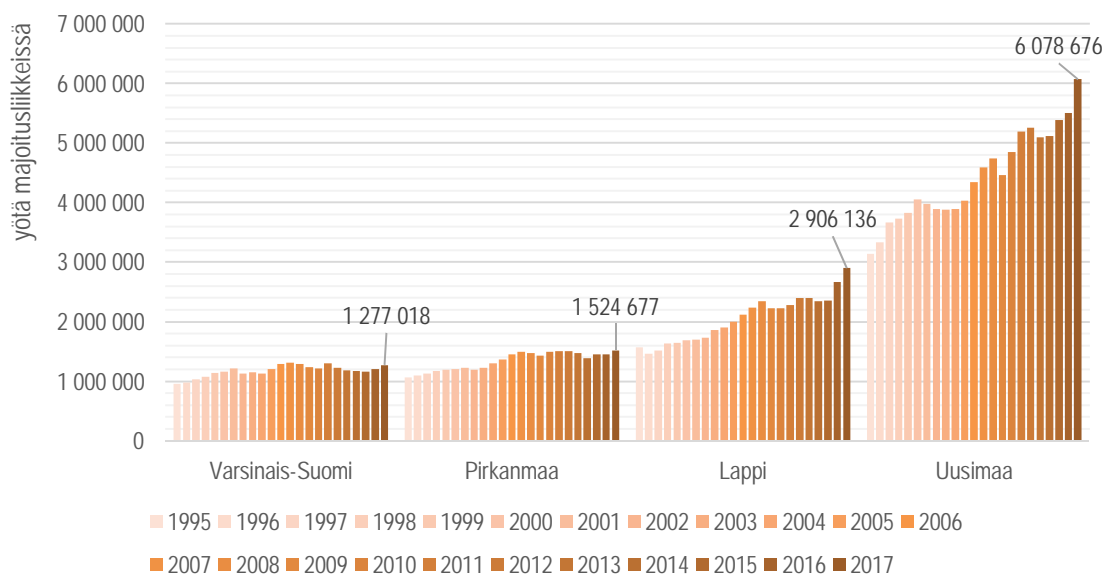
Kuvio 23. Kesäkauden (toukokuu-lokakuu) ja talvikauden (marraskuu-huhtikuu) yöpymiset Varsinais-Suomessa 1996–2017 (Tilastokeskus Majoitustilasto)

Turun talvi- ja kesäkauden kehitys on hyvin samankaltaista Varsinais-Suomen verrattuna (kuvio 24). Turun matkailu on kotimaisen matkailun osalta kasvanut vuosina 1996–2017 niin kesä- kuin talvikaudellakin lähes 60 prosenttia. Ulkomaisten matkailijoiden talvikausi on kasvanut suhteellisesti kesäkautta enemmän, mutta talvikaudella kirjataan puolet kesäkautta vähemmän yöpymisiä.

Kuvio 24. Kesäkauden (toukokuu-lokakuu) ja talvikauden (marraskuu-huhtikuu) yöpymiset Turussa 1996–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

4.5. Alueellinen vertailu – Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Uusimaa ja Lappi

Kuvio 25. Yöpymisten kehitys maakunnittain 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Majoitustilaston rekisteröidyt yöpymiset Varsinais-Suomessa ovat kasvaneet kolmanneksella (+32,5 %) tarkastelujaksolla 1995–2017 (taulukko 5). Pitkän aikavälin kehitys on kuitenkin jäänyt jälkeen etenkin Lapin ja Uudenmaan kasvusta (kuvio 25). Kuten taulukosta 5 käy ilmi, Varsinais-Suomessa ja Pirkanmaalla yöpymisten kasvu painottuu hieman vahvemmin kotimaan matkailuun. Lapissa kasvu taas painottuu erityisen vahvasti ulkomaan matkailuun. Taulukon 5 luvut antavat suuntaa kehityksestä, mutta tarkastelussa on huomioitava majoitustilaston kohdejoukon laajentumisen vaikutus, joka on noin prosentin luokkaa.

Taulukko 5. Yöpymisten muutos tarkastelujaksolla 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Yöpymiset 1995–2017 *	Varsinais-Suomi	Pirkanmaa	Lappi	Uusimaa
Yhteensä	+32,5 %	+45,6 %	+84,3 %	+93,5 %
Kotimaiset	+34,5 %	+45,0 %	+29,9 %	+93,0 %
Ulkomaiset	+24,8 %	+29,8 %	+208,9 %	+94,0 %

* = Rekisteröityjen yöpymisten määrä majoitusliikkeissä

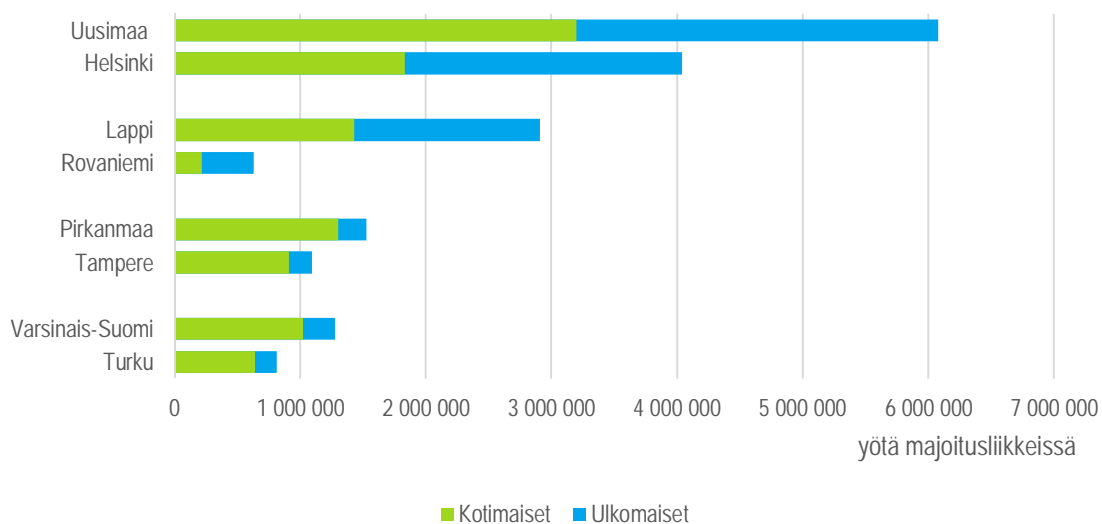
Vuonna 2016 Lapin yöpymiset olivat vielä selvästi muita vahvemmassa kasvussa, mutta vuonna 2017 yöpymiset kasvoivat reippaasti kaikissa vertailun maakunnissa (taulukko 6). Erityisesti kasvua tuli ulkomaisista yöpymisistä: kaksinumeroisia kasvulukuja kirjattiin niin Varsinais-Suomessa (+15,7 %), Uudellamaalla (+13,7 %) kuin Lapissakin (+21,9 %). Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset puolestaan vähenivät Lapissa hieman (-1,8 %) vuonna 2017.

Taulukko 6. Yöpymiset ja yöpymisten muutosprosentit maakunnittain 2016 ja 2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Yöpymiset 2016 * (muutos % 15/16)	Varsinais-Suomi	Pirkanmaa	Lappi	Uusimaa
Yhteensä	1 206 700 (+3,3 %)	1 460 700 (+0,6 %)	2 666 900 (+13,2 %)	5 509 400 (+2,3 %)
Kotimaiset	985 900 (+3,2 %)	1 250 900 (+0,7 %)	1 453 200 (+9,3 %)	2 974 900 (+0,6 %)
Ulkomaiset	220 700 (+4 %)	209 800 (-0,1 %)	1 213 700 (+18,2 %)	2 534 500 (+4,3 %)
Yöpymiset 2017 * (muutos % 16/17)				
Yhteensä	1 277 018 (+5,8 %)	1 524 677 (+4,5 %)	2 906 136 (+9,0 %)	6 078 676 (+10,3 %)
Kotimaiset	1 021 573 (+3,6 %)	1 302 011 (+4,3 %)	1 426 661 (-1,8 %)	3 196 597 (+7,5 %)
Ulkomaiset	255 445 (+15,7 %)	222 666 (+5,9 %)	1 479 475 (+21,9 %)	2 882 079 (+13,7 %)

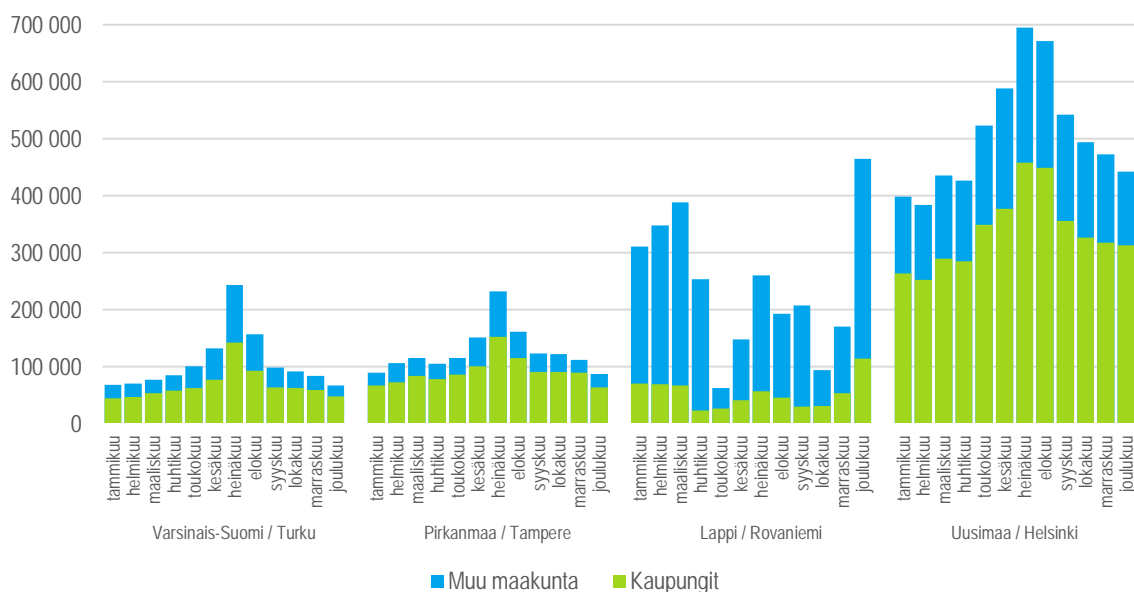
* = Rekisteröityjen yöpymisten määrä majoitusliikkeissä

Isojen kaupunkikeskusten merkitys maakunnan matkailulle on merkittävä: Helsinkiin, Tampereelle ja Turkuun kirjattiin 64–71 prosenttia maakuntiansa yöpymisistä vuonna 2017 (kuvio 26). Lappi poikkeaa muista maakunnista, sillä Rovaniemen yöpymiset muodostivat vain viidenneksen (21,7 %) maakunnan yöpymisistä. Lapin matkailu jakaantuukin tasaisemmin matkailukeskusten ja Rovaniemen välille. Rovaniemellä on muihin kaupunkeihin verrattuna suhteellisesti eniten ulkomaisten yöpymisiä: yli 65 prosenttia kaikista yöpymisistä vuonna 2017 rekisteröitiin ulkomaisille matkailijoille. Uudellamaalla ulkomaisille kirjattiin noin 47 prosenttia, Varsinais-Suomessa 20 prosenttia ja Pirkanmaalla 15 prosenttia yöpymisistä.

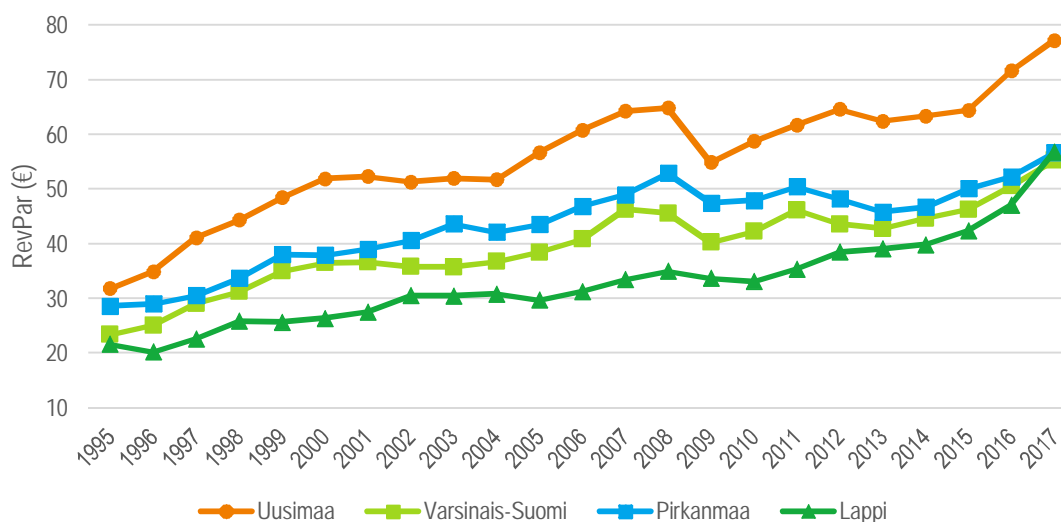
Kuvio 26. Kotimaiset ja ulkomaiset yöpymiset 2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Lappi erottuu muista maakunnista myös kolmella matkailusesongillaan (kuvio 27). Yöpymisissä erottuu kolme sesonkia: joului-, kesä- ja talvisesonki. Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa matkailu painottuu vahvasti kesään ja eniten yöpymisiä tilastoidaan heinäkuussa.

Kuvio 27. Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Pirkanmaan ja Lapin yöpymiset kuukausitasolla 2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

Hotellien keskimääräinen myyntitulo käytettävissä olevaa huonetta kohden (RevPAR) on kasvanut kaikissa maakunnissa (kuvio 28). Uudellamaalla RevPAR on vertailumaakunnista suurin. Kaikissa vertailumaakunnissa kirjattiin vuonna 2017 uudet RevPAR-ennätykset ja Lappi kiri Varsinais-Suomen ja Pirkanmaan edelle. Varsinais-Suomen keskimääräinen myyntitulo hotellihuonetta kohden vuonna 2017 oli 56,6 euroa huonetta kohden, kun Uudellamaalla se oli lähes 78 euroa. Hotellien RevPAR on kaikissa maakunnissa muita majoitusliikkeitä korkeampi.

Kuvio 28. Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Pirkanmaan ja Lapin hotellien keskimääräinen myyntitulo käytettävissä olevaa huonetta kohden (RevPAR, €) 1995–2017 (Tilastokeskus: Majoitustilasto)

5. MATKAILU LIIKENNETILASTOJEN VALOSSA

5.1. Lentoliikenne

5.1.1. *Finavian liikennetilasto*

Finavia kerää kuukausittain kuluvan vuoden tilastoja matkustajien ja operaatioiden (laskeutumis- ja lentoonlähdöt) määristä. Tiedot matkustajista kerätään lentoasemittain. Reitti- ja tilausliikenne tilastoidaan erikseen. Tietoja on saatavilla vuodesta 1998 lähtien. Finavian liikennetilastossa matkustajilla tarkoitetaan saapuvia, lähteviä ja vaihtomatustajia. Matkustajatilastot eivät sisällä syllilapsia tai transitmatkustajia (matkustaja, joka ei vaihda konetta). Kotimaan matkustaja lähtee kotimaan lentokentältä ja laskeutuu kotimaan kentälle. Kansainvälisen matkustajan lentomatkan lähtö- tai laskeutumispaikka on ulkomailla. Lisäksi liikennetilastossa tilastoidaan vaihtomatustajat, jotka saapuvat lentäen lentokentälle ja jatkavat matkaansa toiselle lentokentälle. Reittiliikenteen matkustaja lentää aikataulun mukaisella lennolla ja tilausliikenteen matkustaja tilauslennolla. (Finavia 2017.)

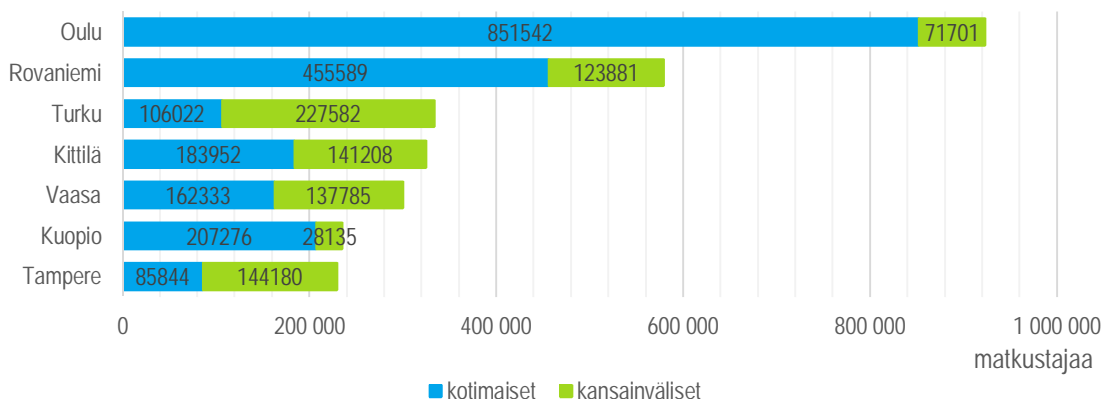
Kotimaan matkustajan määritelmään liittyy ongelma, sillä ulkomainen matkustaja, joka vaihtaa esimerkiksi Helsingissä kotimaan lennolle rekisteröidään liikennetilastossa kotimaan matkustajana. Tilastointitapa johtuu siitä, että Finavialla ei ole tietoa matkustajien asuinpaikasta tai kansallisuudesta, vaan tieto jää lentoyhtiöille. Erityisesti tilastointitapa vääristää niiden lentokenttien tilastoja, jonne ulkomaiset matkailijat saapuvat usein vaihtuen Helsingissä kotimaan lennolle. Tästä johtuen esimerkiksi Rovaniemen lentoaseman kansainvälisten matkustajien määrä ei anna kuvaa lentoasemalle saapuvien ulkomaisten matkailijoiden määrästä. (Talvitie 2018.)

Tässä tutkimuksessa käytetään Finavian liikennetilastoa matkustajamäärien ja operaatioiden osalta vuosilta 1998–2017. Turun lentoaseman matkustajamääriä verrataan Helsinki-Vantaan, Rovaniemen ja Tampere-Pirkkalan matkustajamääriin.

5.1.2. *Turun lentoaseman matkustajat*

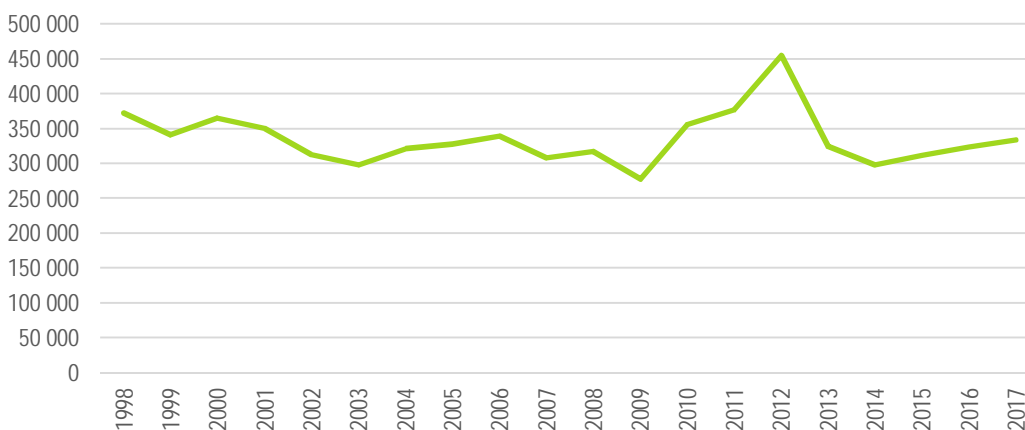
Turun lentoasema oli vuonna 2017 matkustajamäärissä mitattuna Suomen neljänneksi suurin lentoasema Helsingin, Oulun ja Rovaniemen jälkeen (kuva 29). Finavian liikennetilaston mukaan Turun lentoasemalle saapuvien lentojen matkustajista suuri osa saapuu kansainvälisillä lennoilla. Kansainvälisissä matkustajissa mitattuna Turun lentoaseman onkin toiseksi suurin lentoasema Suomessa. Esimerkiksi Rovaniemelle ja Ouluun saavutaan useimmiten kotimaan lennoilla.

Vuonna 2017 Turun lentoaseman kautta kulki yhteensä 333 604 matkustajaa. Edellisvuoteen verrattuna matkustajamäärät kasvoivat yhteensä 2,9 prosentilla. Kotimaan matkustajia oli 8,5 prosenttia enemmän ja ulkomaisia 0,5 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna.

Kuvio 29. Keskisuurten lentoasemien matkustajamäärät 2017 (Finavia: liikennetilasto)

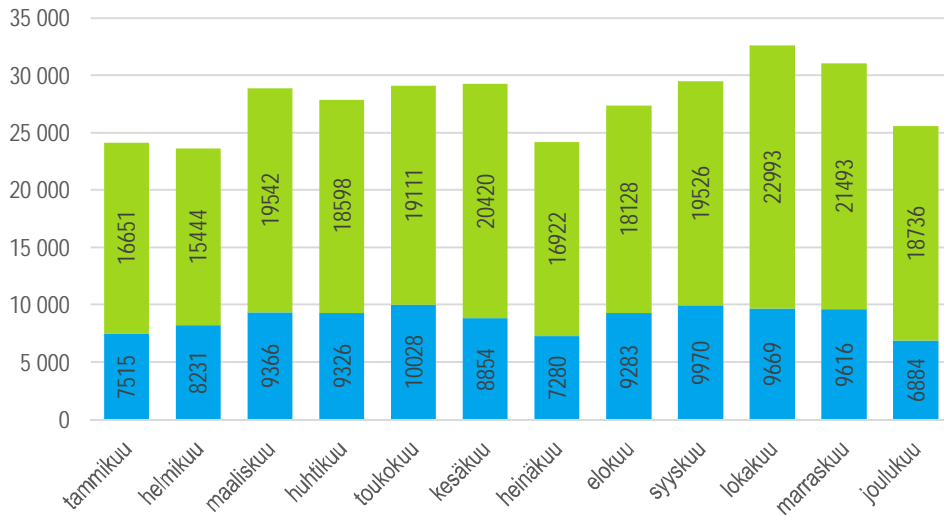
Turun lentoaseman reittiliikenteen operaatioista suurimman osan muodostavat Helsingin ja Tukholman lennot. Kotimaan operaatiot muodostavat noin puolet lentokentän kaikista operaatioista eli lentoonlähdöistä tai laskeutumisista. Vuonna 2017 Turusta pääsi reittilennoilla lisäksi myös Gdanskiin, Riikaan ja Maarianhaminaan. Turun Sanomat kertoi joulukuussa 2017, että Wizz Air lisää kapasiteettia Turun ja Gdanskin välillä: vuonna 2018 lentojen määrä nousee 11 lentoon viikossa (Turun Sanomat 2017c).

Kuvio 30. Turun lentoaseman matkustajamäärät 1998–2017 (Finavia: liikennetilasto)

Kuviossa 30 on esitetty Turun lentoaseman matkustajamäärien kehitys vuosina 1998–2017. Matkustajamäärä oli korkeimmillaan vuonna 2012, jolloin Ryanair aloitti lennot Turusta Barcelonaan, Brysseliin, Lontoseen ja Malagaan. Ryanair kuitenkin vetäytyi Turusta jo saman vuoden lopussa vedoten lentoliikenteen valvontamaksujen korotuksiin (Iltalehti 2012.) Samana vuonna loppui myös Air Balticin yhteys Turusta Ouluun. Turun lentoaseman matkustajamäärät laskivat 150 000 matkustajalla muutamassa vuodessa, mutta kääntyivät takaisin kasvuun vuonna 2015.

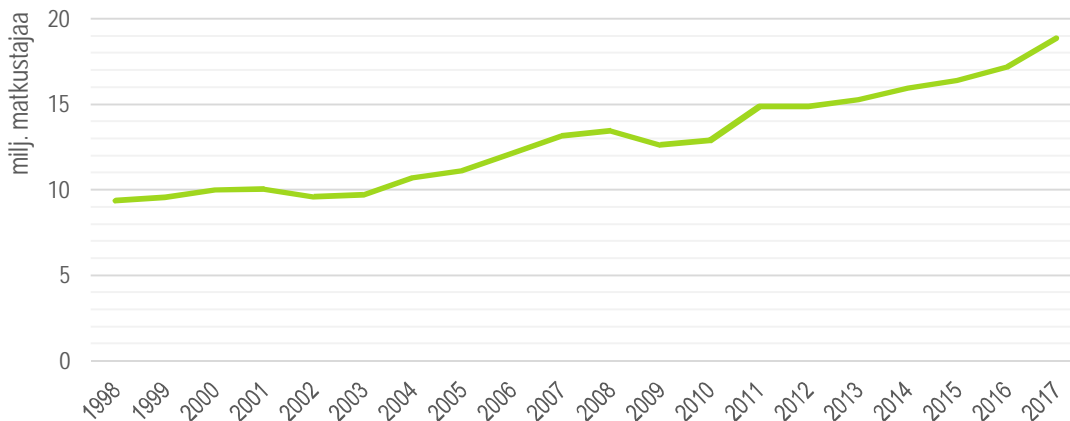
Kuviossa 31 on esitetty Turun lentoaseman matkustajat kuukausittain vuonna 2017. Suurimmat matkustajamäärät kirjataan kevätkesällä (maalis-kesäkuu) ja alkusyksystä (syys-lokakuussa). Alhaisimmillaan matkustajamäärät ovat jouluihelmikuussa ja heinäkuussa.

Kuvio 31. Turun lentoaseman matkustajat kuukausittain 2017 (Finavia: liikennetilasto)

5.1.3. Lentoasemien matkustajamäärät – alueellinen vertailu

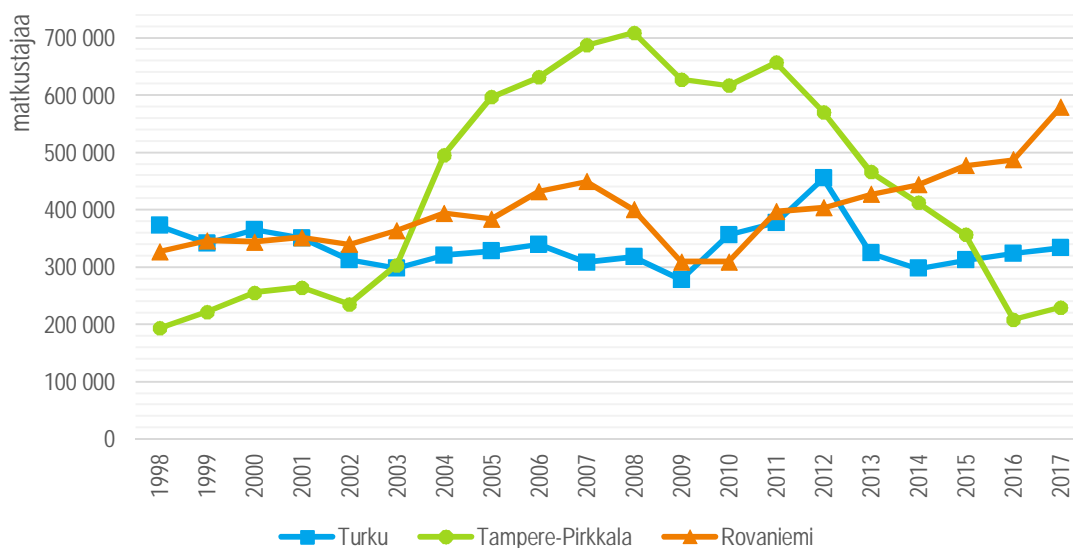
Helsinki-Vantaan lentoasema on matkustajamääriltään aivan omassa luokassaan: vuonna 2017 siellä kirjattiin ennätyselliset 18,9 miljoonaa matkustajaa (kuvio 32). Kasvu tuli lähes kokonaan kansainvälisistä matkustajista: kotimaisten matkustajien määrä kasvoi 1,9 ja kansainvälisten 11,4 prosenttia. Helsinki-Vantaan matkustajamäärät ovat kasvaneet muutamaa pientä notkahdusta lukuun ottamatta vuodesta 1998 asti.

Kuvio 32. Helsinki-Vantaan lentoaseman matkustajamäärien kehitys 1998–2017 (Finavia: liikennetilasto)

Tampere-Pirkkalan lentoaseman matkustajamäärä on pudonnut huomattavasti vuoden 2007 ennätyslukemista (kuvio 33). Vuonna 2017 laskusuhdanne viimein taittui ja matkustajamäärä kasvoi 10,1 prosenttia. Kasvu tuli kokonaan kansainvälisistä matkustajista (+17,6 %), joiden kasvua vilkastutti Air Balticin uusi reitti Riikaan (Aamulehti 2017). Kotimaisten matkustajien määrä puolestaan tippui 0,5 prosenttia.

Kuvio 33. Turun, Tampereen ja Rovaniemen lentoasemien matkustajamäärien kehitys 1998–2017 (Finavia: liikennetilasto)

Rovaniemen lentoaseman matkustajamäärä on kasvanut vuodesta 2010 alkaen. Rovaniemi onkin nykyisin kokonaismatkustajamääriltään Suomen kolmanneksi suurin lentoasema Helsinki-Vantaan ja Oulun jälkeen. Vuonna 2017 Rovaniemen lentoaseman matkustajamäärä kasvoi 18,8 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Kansainvälisten matkustajien määrä kasvoi 37,6 ja kotimaisten 14,5 prosenttia.

Kuukausitasolla tarkasteltuna suurimmat matkustajamäärät kirjataan Rovaniemellä joulukuussa, kun taas Tampereella ja Turussa lentoasemien suurimmat kuukausittaiset matkustajamäärät kirjataan keväällä ja syksyllä.

5.2. Meriliikenne

5.2.1. Matkustajaliikennetilasto

Liikennevirasto tuottaa ulkomaan meriliikennetilastoa, joka sisältää tiedot meritse tapahtuvasta tavara- ja matkustajaliikenteestä Suomen ja ulkomaiden välillä sekä tiedot Suomen satamissa ulkomaanliikenteessä käyneiden alusten määrästä. Matkustajaliikennetilasto sisältää erilaisten matkustaja-alusten ja säännöllistä matkustajaliikennettä harjoittavien lastialusten matkustajamäärätiedot satamittain ja maittain. Sataman kokonaismatkustajamäärä muodostuu saapuneiden ja lähteneiden yhteismäärästä. Tilaston tiedot saadaan valtakunnallisen Portnet-järjestelmän kautta. (Liikennevirasto 2017.) Tilastointitavasta johtuen todellinen henkilömäärä on noin puolet kokonaismäärästä, koska lähes kaikki matkustajat palaavat lähtösatamaan (Karvonen 2017).

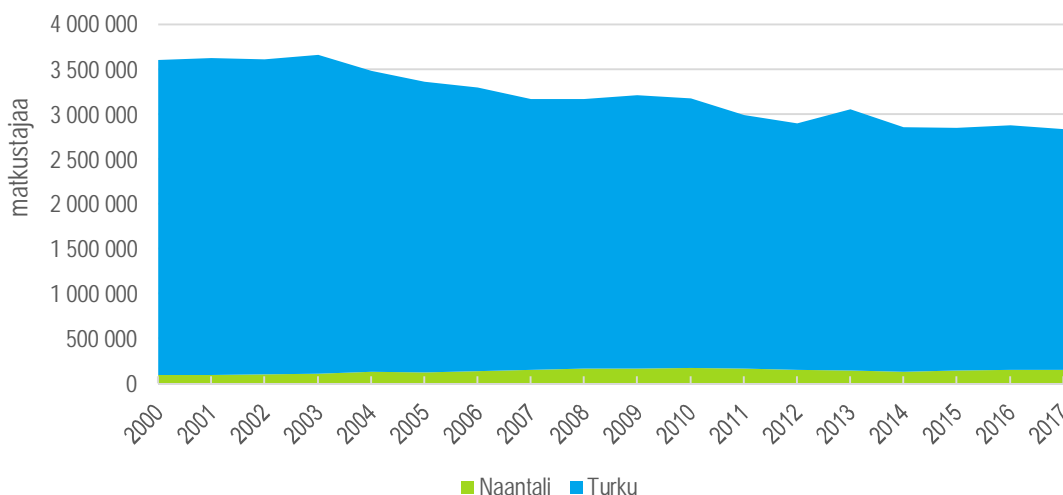
Vuodesta 2001 alkaen ulkomaisilla risteilyaluksilla saapuneiden ja lähteneiden matkustajien määrä on tilastoitu erikseen. Tätä ennen risteilymatkustajien määrä sisältyi alusten lähtö- ja määräm maiden lukuihin. (Liikennevirasto 2017.) Esimerkiksi kansainvälisen risteilyaluksen matkustajat kirjataan saapuneiksi ensimmäiseen suomalaiseen satamaan ja jos alus vieraillee muissa satamissa, matkustajat kirjataan lähteneiksi viimeisestä suomalaisesta satamasta.

Matkustajaliikennetilasto on saatavissa kuukausittain ja laajempi yhteenveto vuositasolla. Kuukausitilasto julkaistaan reilu kuukausi tilastokuukauden jälkeen ja vuosijulkaisu kesä-elokuussa julkaisukalenterin mukaan. Vertailukelpoisia aikasarjoja matkustajaliikenteestä on saatavissa vuodesta 1981 alkaen. Kansainvälistä vertailua on pyritty parantamaan EU:n direktiivillä tavaroiden ja matkustajien merikuljetuksia koskevista tilastoista (2009/42/EY), jolla yhtenäistetään eri jäsenvaltioiden meriliikennetilastoissa käyttämiä luokituksia ja määritelmiä. (Liikennevirasto 2017.) Tilastoinnissa tapahtuneen muutoksen takia Naantalın sataman matkustajaliikenteen luvut ennen vuotta 2009 eivät ole suoraan vertailukelpoisia myöhempien lukujen kanssa.

Tässä tutkimuksessa käytetään Turun ja Naantalın satamien matkustajaliikennetilastoa vuosilta 2000–2017. Lisäksi Turun sataman matkustajaliikennettä ja kansainvälisten risteilyalusten matkustajia vertaillaan Helsingin satamaan. Tiedot on haettu StatFin-tilastopalvelusta.

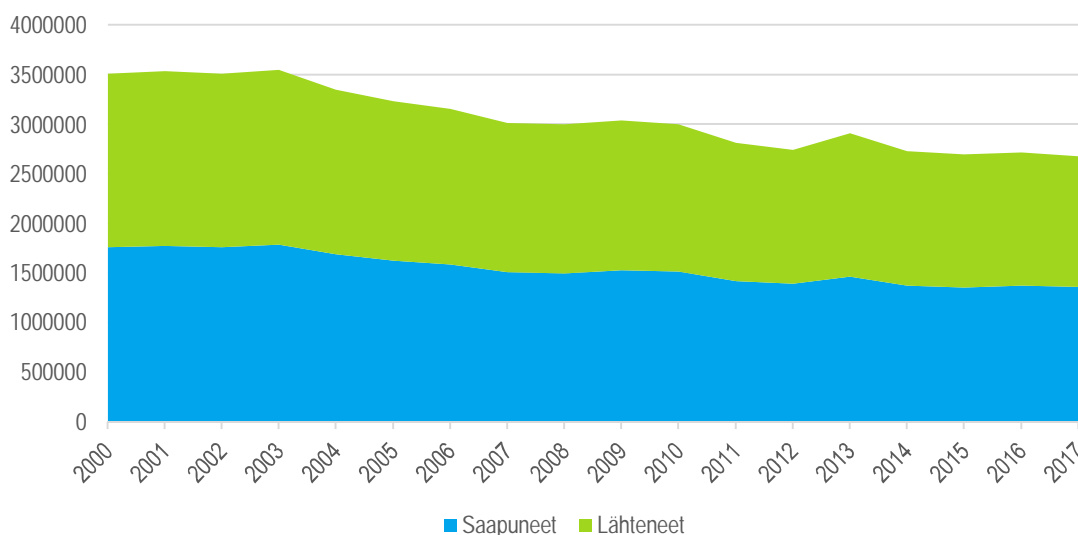
5.2.2. Turun ja Naantalin satamien matkustajat

Varsinais-Suomen matkustajaliikenne on keskittynyt vahvasti Turun satamaan (kuvio 34). Naantalin sataman osuus Varsinais-Suomen matkustajaliikenteestä vuonna 2017 oli noin 5 prosenttia. Vuonna 2017 Turun sataman kautta kulki yhteensä 2 684 200 matkustajaa. Edellisvuoteen verrattuna kokonaismatkustajamäärä laski noin 38 000 matkustajalla.

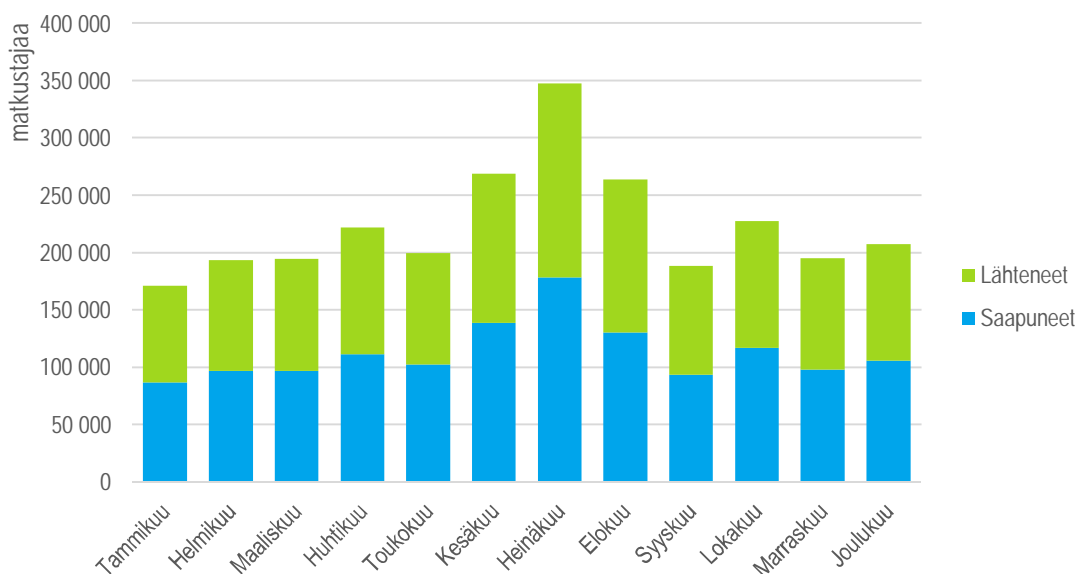
Kuvio 34. Turun ja Naantalin satamien matkustajaliikenne 2000–2017 (Liikennevirasto: Matkustajaliikennetilasto)

Turun sataman matkustajaliikenne koostuu lähes täysin (98,9 %) Ahvenanmaan kautta Ruotsiin suuntautuvasta liikenteestä. Kesäkuukausina Turun satamassa vieraillee joitain satoja tai tuhansia matkustajia kansainvälisten risteilyalusten kyydissä (kts. luku 5.2.3.). Tarkastelujaksolla 2000–2017 Turun ja Ruotsin välinen matkustajaliikenne on pienentynyt lähes neljänneksellä (-23,7 %). Matkustajaennätys kirjattiin vuonna 2003, jolloin Turun satamaan kirjattiin yhteensä 3 552 400 Ruotsista saapunutta tai lähtenyttä matkustajaa (kuvio 35).

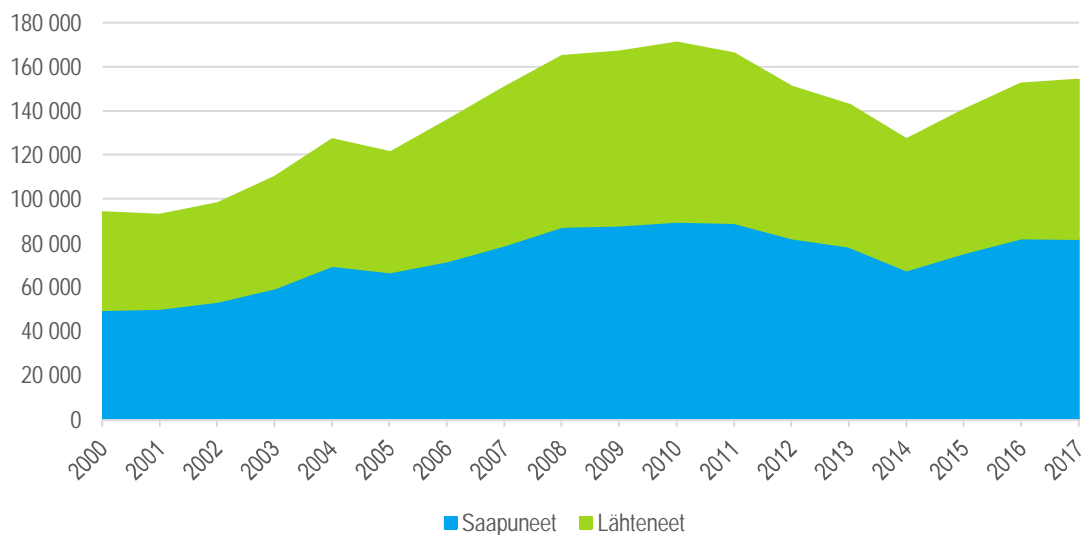
Kuvio 35. Turun sataman ja Ruotsin välisen matkustajaliikenteen saapuneet ja lähteneet matkustajat yhteensä 2000–2017 (Liikennevirasto: Matkustajaliikennetilasto)

Turun sataman ja Ruotsin välisessä matkustajaliikenteessä erottuu kolme sesonkia: kevät-, kesä- ja syyssezonki (kuvio 36). Heinäkuu on selvästi suosituin matkustuskuukausi.

Kuvio 36. Turun sataman ja Ruotsin välinen matkustajaliikenne kuukausittain 2017 (Liikennevirasto: Matkustajaliikennetilasto)

Vuonna 2017 Naantalın satamassa kirjattiin hieman yli 154 000 saapunutta tai lähtenyttä matkustajaa. Naantalın sataman matkustajaliikenne suuntautuu Ruotsin Kapellskäriin. Naantalın matkustajamäärä on ollut kasvussa vuodesta 2014, jolloin päättyi vuonna 2010 alkanut laskusuhdanne (kuvio 37). Matkustajaennätys kirjattiin vuonna 2010, jolloin Naantalın sataman kautta kulki yli 171 000 matkustajaa.

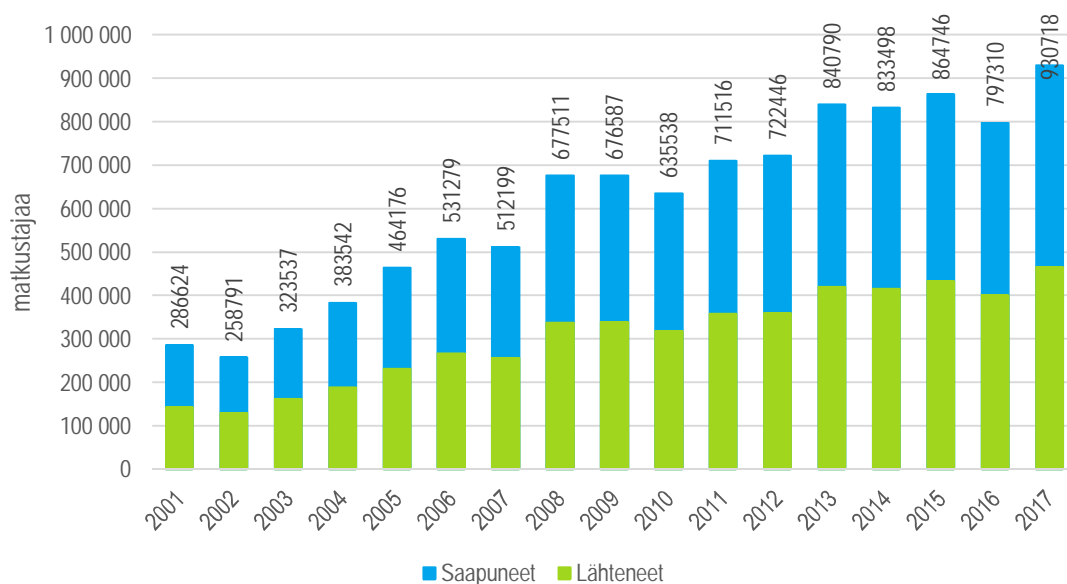

Kuvio 37. Naantalın sataman ja Ruotsin välisen matkustajaliikenteen saapuneet ja lähteneet matkustajat yhteensä 2000–2017 (Liikennevirasto: Matkustajaliikennetilasto)

5.2.3. Kansainvälisten risteilijöiden matkustajat – vertailussa Turku ja Helsinki

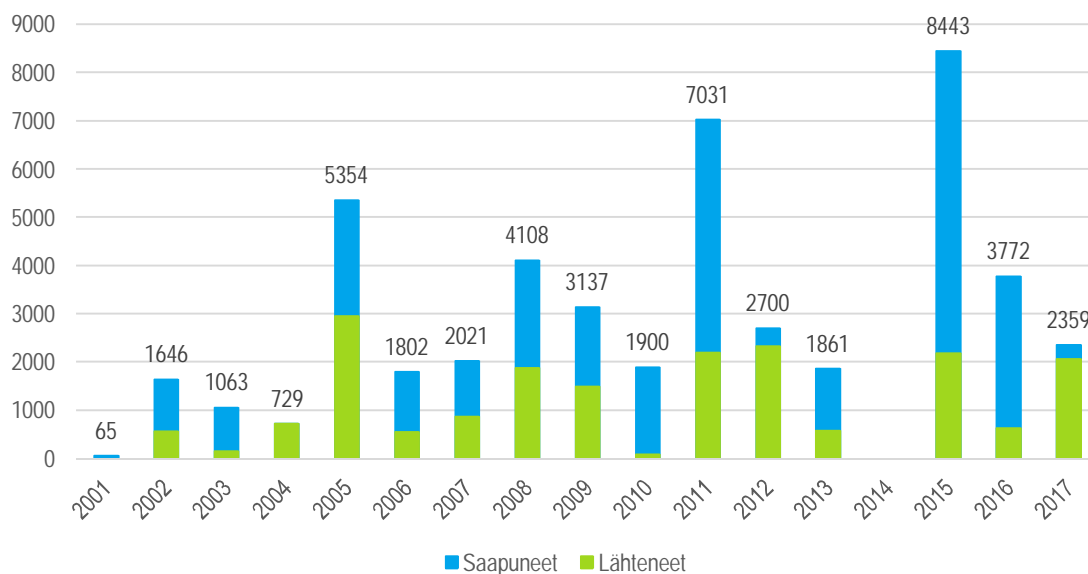
Suomen ulkomaan meriliikenteen tärkeimmät matkustajasatamat ovat Helsinki ja Turku. Helsinki on Suomen vilkkain matkustajasatama ja vilkas jopa Euroopan mittakaavassa. Tammikuussa 2018 uutisoitiin Helsingin sataman ohittaneen Iso-Britannian Doverin sataman matkustajamäärässä. Pelkästään linjaliikenteen 11,8 miljoonaa matkustajaa vuonna 2017 on merkittävä määrä kansainväliselläkin tasolla. Matkustajien kokonaismäärän kasvu 2 prosentilla tuli Tallinnan liikenteestä. Yhteensä Helsingin sataman kautta kulki 12,3 miljoonaa matkustajaa. (Port of Helsinki 2017, 2018a.)

Kansainvälisten risteilymatkustajien määrä Helsingissä on kasvanut vuosi vuodelta (kuvio 38). Vuonna 2017 kirjattiin uusi ennätys, kun Helsingin satamassa vieraili yhteensä 478 000 risteilymatkustajaa; 17 prosenttia edellisvuotta enemmän. (Port of Helsinki 2017, 2018a.) Port of Helsingin tilastointitapa eroaa Liikenneviraston matkustajaliikennetilaston tilastoinnista niin, että vaihtomatkustajat kirjataan erikseen ja lisätään päivävierailijoiden määrän. Päivävierailijoiden määrä vastaa suurin piirtein matkustajaliikennetilaston saapuneita matkustajia. (Port of Helsinki 2018b.)

Kuvio 38. Helsingin sataman kansainvälisten risteilyalusten matkustajat 2000–2017 (Liikennevirasto: Matkustajaliikennetilasto)

Turun sataman kansainvälisten risteilyalusten matkustajien määrä on vaihdellut alle sadasta tuhansiin matkustajiin vuoden 2001 jälkeen (kuvio 39). Vuonna 2017 Turun satamassa kirjattiin yhteensä lähes 2 400 kansainvälistä risteilymatkustajaa. Ennätys kirjattiin vuonna 2015, jolloin Turussa kirjattiin lähes 8 500 kansainvälistä risteilymatkustajaa.

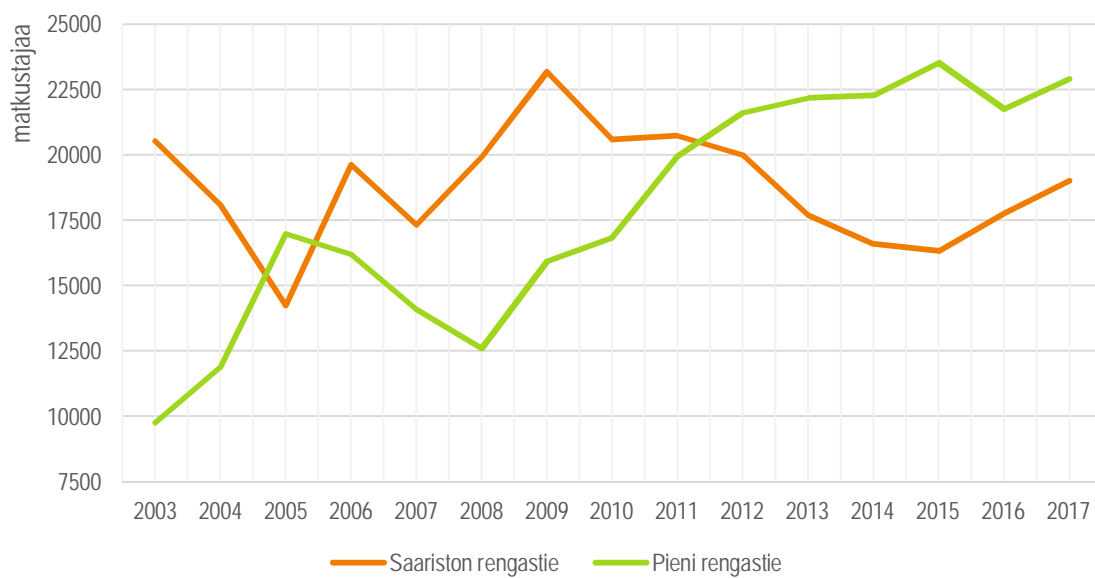
Kuvio 39. Turun sataman kansainvälisten risteilyalusten matkustajat 2000–2017 (Liikennevirasto: Ulkomaan meriliikenne)

5.3. Maaliikenne – Henkilöliikennetutkimus ja muut maaliikennetilastot

Lento- ja meriliikenteen matkustajamääriä seurataan lentoasemilla ja satamissa, mutta maaliikenteen seuraaminen on hankalampaa. Suomalaisten liikkumista on selvitetty Liikenneviraston valtakunnallisessa henkilöliikenne-tutkimuksessa, jonka tavoitteena on luoda yleiskuva suomalaisten liikkumisesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä henkilöliikenteen matkojen alueellisesta ja ajallisesta vaihtelusta. Tutkimus on ympärivuotinen ja kattaa kaikki viikonpäivät ja vuodenaajat. Tutkimus toistetaan noin kuuden vuoden välein. Viimeisin julkaistu raportti on vuodelta 2010–2011. Tutkimuksen uusin aineisto on kerätty vuonna 2016 ja tulokset julkaistaan maaliskuussa 2018 (Henkilöliikennetutkimus 2016).

Matkailun näkökulmasta henkilöliikennetutkimuksen tuloksia voidaan käyttää esimerkiksi kotimaisten päiväkävijöiden määrän estimointiin, mutta muutoin matkailutoimijan näkökulmasta tutkimus antaa vain yleistä tietoa ihmisten liikkumisesta. Tulokset osoittavat, että vierailu- ja muita vapaa-ajanmatkoja tehdään aiempaa vähemmän eivätkä niiden pituudetkaan ole enää kasvaneet, kun tilannetta tarkastellaan kaikkina viikonpäivinä ja vuodenaikoina yhteensä. Suurin osa matkoista on lyhyitä ostoksilla käymiseen ja muuhun asiointiin tai työhön, opiskeluun ja kouluun liittyviä matkoja. Matkalla tarkoitetaan siirtymistä paikasta toiseen. Pitkillä kotimaanmatkoilla (yli 100 kilometriä) vierailujen, muun vapaa-ajan matkojen ja mökkimatkojen merkitys korostuu. Pitkistä kotimaanmatkoista vierailujen osuus oli 29 prosenttia, mökkimatkojen 11 prosenttia ja matkailun 11 prosenttia.

Muita matkailulle hyödyllisiä maaliikenteen tilastoja on vähän, mutta esimerkiksi joidenkin matkailureittien matkustajamääristä on olemassa arvioita. Esimerkiksi ELY-keskus tuottaa Lounaistieto.fi -sivuille arviota Saariston rengastien ja pienen rengastien matkustajamääristä (kuvio 40). Lounaistiedosta ei käy ilmi, miten matkustajamäärä on laskettu. ELY-keskuksen mukaan pieni rengastie on ohittanut Saariston rengastien matkustajien määrässä.

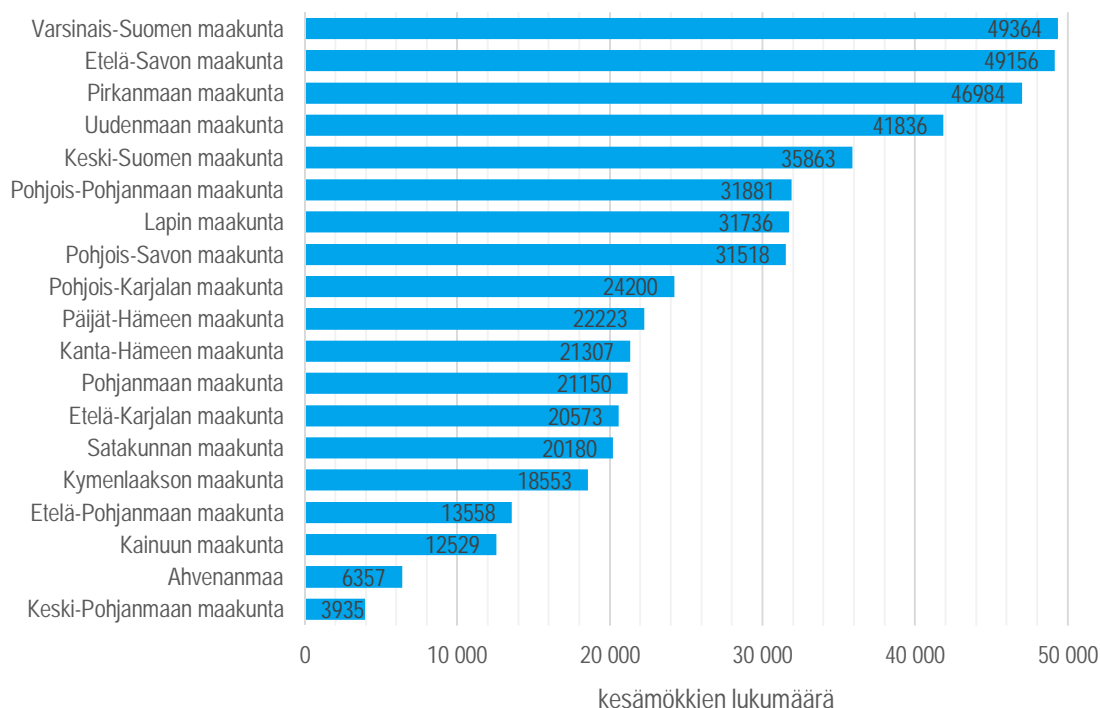
Kuvio 40. Saariston rengastien ja pienen rengastien matkustajamäärät 2003–2017 (Matkustajamäärät Saariston rengastiellä 2018)

6. MUUT MATKAILUUN LIITTYVÄT TILASTOT

6.1. Kesämökkitilasto

Tilastokeskuksen Rakennukset ja kesämökit -tilasto on vuosittainen tilasto ja kuvaa olemassa olevaa rakennus- ja kesämökkikantaa vuoden viimeisenä päivänä. Tilastojulkaisut valmistuvat noin viisi kuukautta tilastointiajankohdan jälkeen. Rakennuskanta ei sisällä kesämökkejä, vaan rakennukset ja kesämökit tilastoidaan erikseen. Kesämökillä tarkoitetaan kiinteästi sijaintipaikalleen rakennettua vapaa-ajan asuinrakennusta tai asuinrakennusta, jota käytetään loma- tai vapaa-ajan asuntona. Vapaa-ajan asuinrakennuksiksi ei kuitenkaan lueta liiketoimintaa palvelevia lomamökkejä, lomakyläiden rakennuksia ja siirtolapuutarhamökkejä. Mökkitilaston tiedot saadaan pääosin Väestötietokeskuksen väestötietojärjestelmästä, johon kuntien rakennusvalvontaviranomaiset ilmoittavat rakennuksia koskevat rakennusluvanvaraiset tiedot. Kesämökkejä koskeva vuosittainen tilastotuotanto aloitettiin Tilastokeskuksessa vuodesta 1989 alkaen. Tilasto on saatavilla kunta- ja maakuntatasolla StatFin-tilastopalvelusta ja Tilastokeskuksen internet-sivuilta. (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2016b.)

Viimeisin kesämökkitilasto on vuodelta 2016, jolloin Suomessa oli Tilastokeskuksen mukaan kaikkiaan 502 900 kesämökkiä. Maakunnista eniten mökkejä oli Varsinais-Suomessa, kaikkiaan noin 49 400 kesämökkiä (kuvio 41). Seuraavaksi eniten mökkejä oli Etelä-Savossa ja Pirkanmaalla, joissa molemmissa oli yli 45 000 mökkiä. Suomen mökkivaltaisin kunta vuonna 2016 oli Kuopio 10 700 kesämökkillään (Suomen virallinen tilasto (SVT) 2016a).

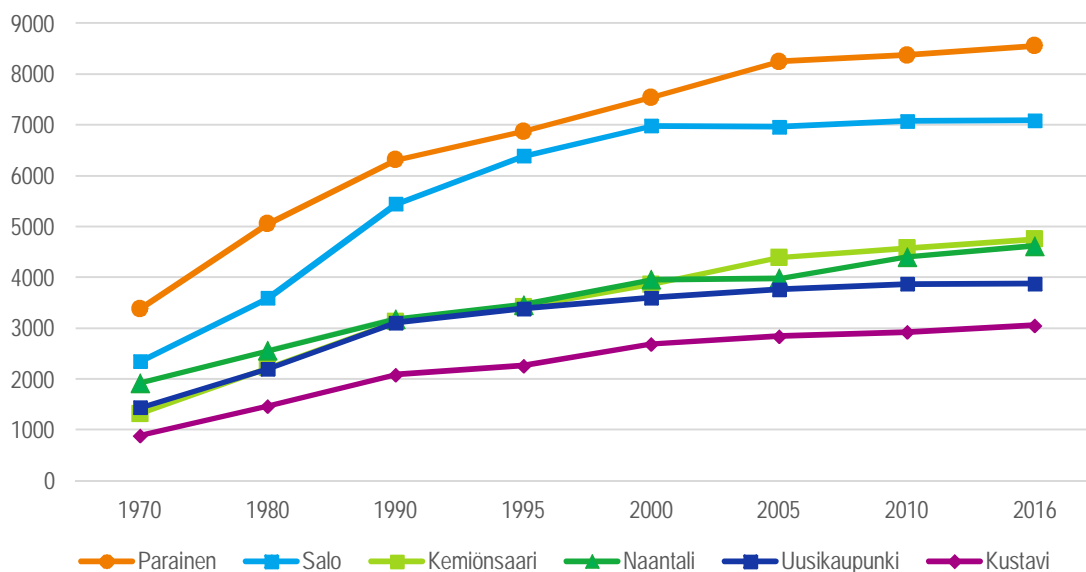

Kuvio 41. Kesämökien lukumäärä maakunnittain 2016 (Tilastokeskus: Kesämökkitilasto)

Kuviossa 42 on esitetty kesämökien lukumäärän kehitys Varsinais-Suomen mökkivaltaisimmissa kunnissa. Paraisilla on eniten mökkejä Varsinais-Suomessa ja kolmanneksi eniten koko maassa.

Seuraavaksi eniten mökkejä Varsinais-Suomen kunnista on Salossa, Kemiönsaarella, Naantalissa, Uudessakaupungissa ja Kustavissa. Mökkien määrä on kasvanut melko tasaisesti kaikissa kunnissa.

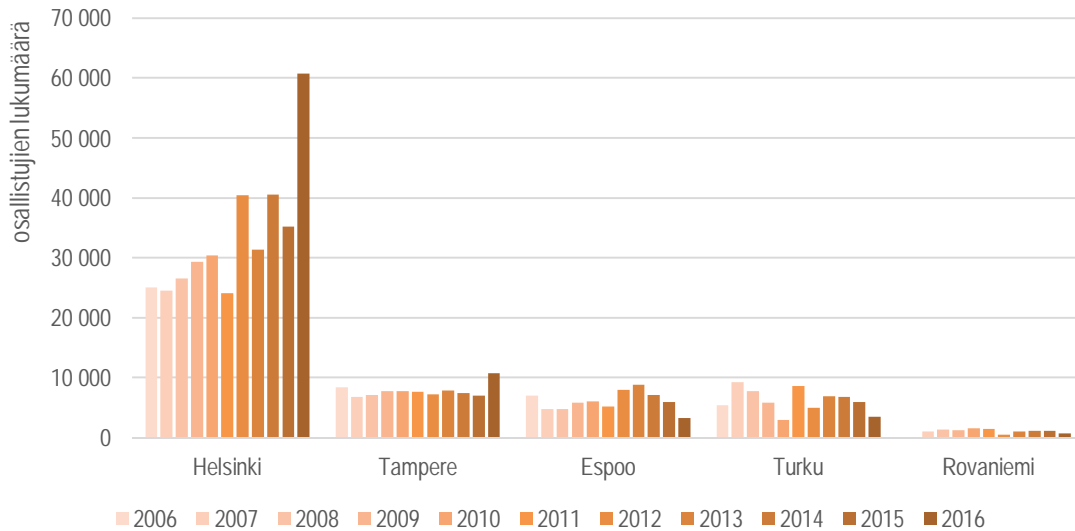
Kuvio 42. Kesämökkien lukumäärän kehitys Varsinais-Suomen mökkivaltaisimmissa kunnissa (Tilastokeskus: Kesämökkitilasto)

6.2. Kongressitilasto

Finland Convention Bureau (FCB) tilastoi Suomessa järjestettyjen kansainvälisten kongressien ja niihin osallistuneiden lukumäärän vuositasolla. Kongressien osallistujien määrää on tilastoitu vuodesta 1985 alkaen. Kansainvälisen kongressin kriteerit täyttääkseen kongressissa on oltava vähintään 10 osanottajaa, jotka ovat vähintään kahdesta maasta. Kongressin keston tulee olla vähintään yksi päivä (vähintään 4 tuntia) ja ulkomaisten osanottajien osuuden tulee olla vähintään 20 prosenttia. Ennen vuotta 2009 ulkomaisten osuuden tuli olla vähintään 40 prosenttia osanottajista. Tässä tutkimuksessa käytetyt tiedot ovat Visit Finlandin Kongressit Suomessa 2016 -julkaisusta (2017) ja Kansainväliset kongressit paikkakunnittain -tilastosta (2017) vuosilta 2006–2016.

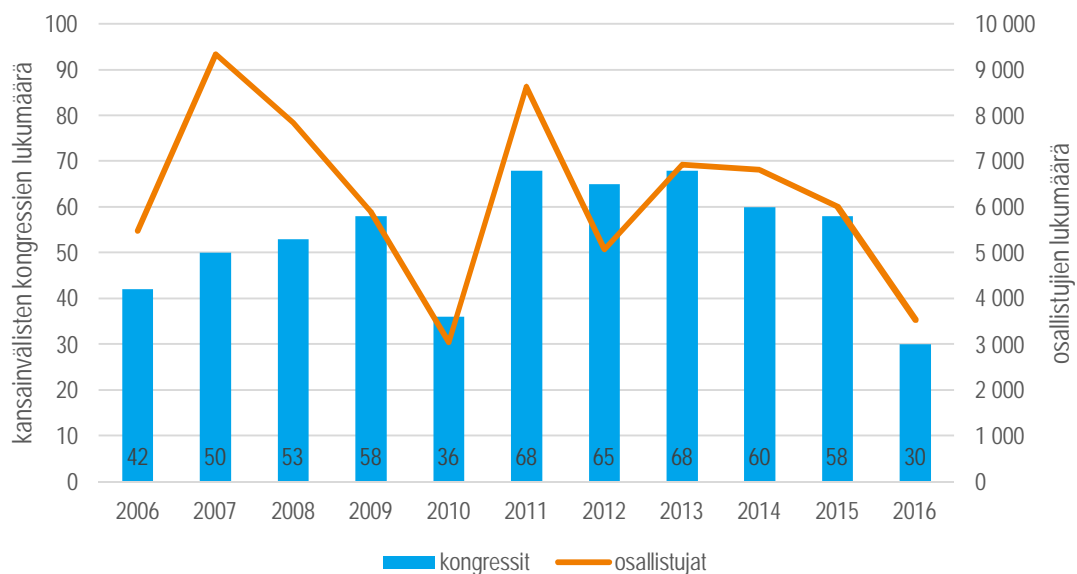
Suomessa järjestettiin vuonna 2016 yhteensä 651 kansainvälistä kongressia. Vaikka kongresseja järjestettiin hieman edellistä vuotta vähemmän, kongressivieraiden määrä kasvoi kolmanneksella. Vuonna 2016 kansainvälisiin kongresseihin osallistui Suomessa yhteensä 101 500 kävijää. Helsinki oli sekä osallistujien että kongressien määrässä mitattuna suosituin kongressikaupunki. 40 prosenttia kaikista Suomessa vuonna 2016 järjestetyistä kansainvälisistä kongresseista ja 60 prosenttia kongressivieraista kirjattiin Helsingille. Toiseksi suosituin oli Tampere, jonka osuus kongressivieraista oli 11 prosenttia. Turun osuus oli kongresseista 8 prosenttia ja 6 prosenttia kongressivieraista.

Vuosi 2016 oli sekä Helsingille että Tampereelle ennätysellinen kongressivuosi (kuvio 43). Helsingissä järjestettiin 286 kongressia, joihin osallistui yhteensä 60 800 osallistujaa. Osallistujien lukumäärä kasvoi 72,5 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Tampereella järjestettiin vuonna 2016 edellistä vuotta isompia kongresseja, sillä Tampereella rekisteröityjen kongressien osallistujamäärä kasvoi hieman kongressien määrän laskusta huolimatta. Tampereella kongresseihin osallistui yhteensä 10 800 osanottajaa. Espoossa, Turussa ja Rovaniemellä kongressivieraiden määrä laski edellisvuoteen verrattuna.

Kuvio 43. Kongresseihin osallistuneiden lukumäärän kehitys 2006–2016 Helsingissä, Tampereella, Espoossa, Turussa ja Rovaniemellä (Kongressit Suomessa 2016)

Vuonna 2016 Turussa järjestettiin 30 kansainvälistä kongressia, joihin osallistui yhteensä 3 500 henkilöä (kuvio 44). Vuonna 2007 Turussa järjestetyissä kongresseissa oli 9 000 osallistujaa ja vuonna 2011 lähes yhtä paljon. Sekä kansainvälisten kongressien että osallistujien lukumäärä on laskenut vuodesta 2013 alkaen.

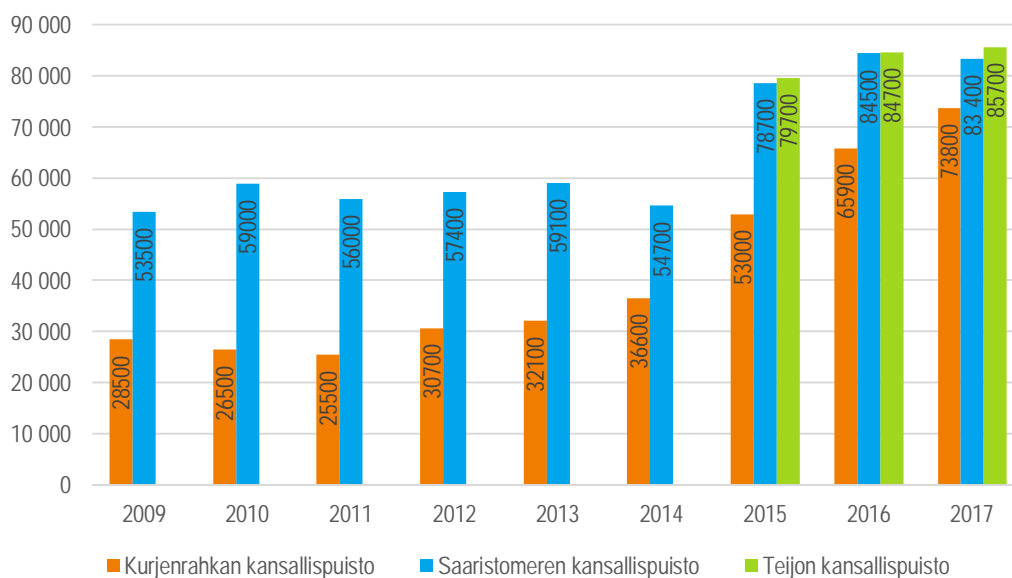

Kuvio 44. Kongressien ja niiden osanottajien lukumäärä Turussa 2006–2016 (Kongressit Suomessa 2016)

6.3. Kansallispuistojen kävijäseuranta

Luontomatkailua on vaikeaa tilastoida systemaattisesti, joten sen volyyymista on vain karkeita arvioita. Luontomatkailussa korostuu usein omatoimimatkat ja pienimuotoinen majoitus esimerkiksi mökeissä. Parhaiten luontomatkailua seurataan aluetasolla Metsähallituksen kansallispuistoissa, joissa kävijäseuranta tehdään kävijälaskennan ja -tutkimusten keinoin. Kansallispuistojen kävijämäärät ovat kaksinkertaistuneet kymmenessä vuodessa. Samaan aikaan uusia puistoja on perustettu. Vuonna 2017 kansallispuistoissa vieraili yhteensä yli 3,1 miljoonaa kävijää. Kesällä 2017 Hossaan perustettiin Suomen 40. kansallispuisto. (Konu ym. 2017, 29–30; Metsähallitus 2018.)

Kuviossa 45 on esitetty Varsinais-Suomen kansallispuistojen kävijämäärien kehitys vuosina 2009–2017. Auran, Maskun, Mynämäen, Nousiaisten, Pöytyän, Ruskon ja Turun kunnissa sijaitsevan Kurjenrahkan kansallispuiston kävijämäärät ovat kasvaneet vuodesta 2011 alkaen. Vuonna 2017 Kurjenrahkassa vieraili 73 800 kävijää. Kävijämäärän kasvuun on vaikuttanut positiivisesti vuonna 2015 kunnostettu kuuden kilometrin mittainen Savojärven kierros. Vuonna 2015 perustettiin Teijon kansallispuisto, jossa kävi heti ensimmäisenä vuonna lähes 80 000 kävijää ja vuonna 2017 jo 85 700 kävijää. Saaristomeren kansallispuiston kävijämäärät pysyivät pitkään tasaisina, mutta nousivat vuonna 2015, kun pitkään sotilaskäytössä ollut Öron linnakesaari avautui matkailijoille. (Luontoon.fi: Öron linnakesaari 2018). Yhteensä Varsinais-Suomen kansallispuistoissa vieraili vuonna 2017 lähes 250 000 kävijää.

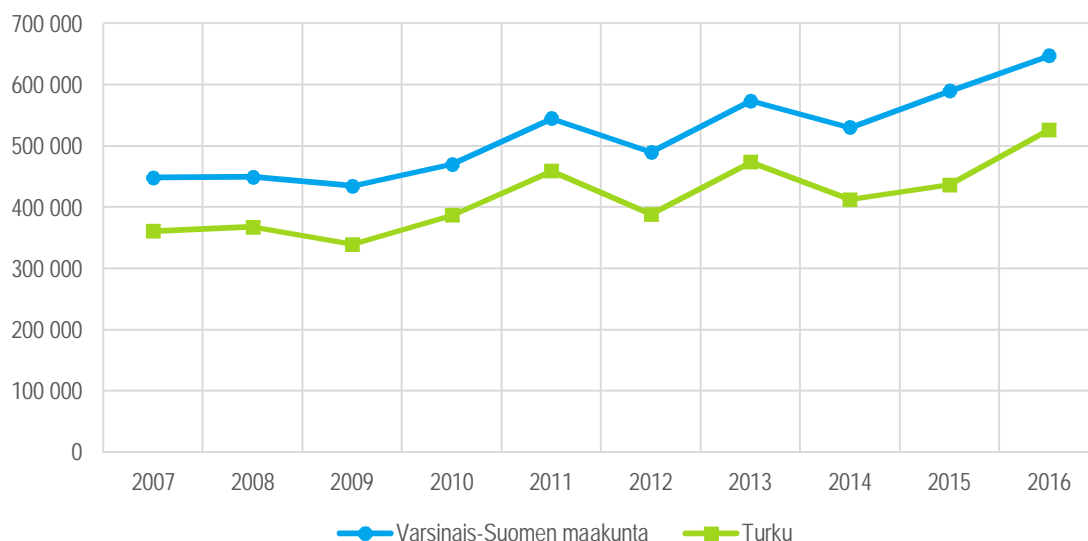

Kuvio 45. Kansallispuistojen kävijämäärät 2009–2017 (Metsähallitus: Kansallispuistojen kävijämäärät 2009–2017)

6.4. Museotilasto

Museot ovat merkittäviä matkailukohteita, jotka houkuttelevat niin kotimaisia kuin ulkomaisia matkailijoita. Museovirasto tuottaa museotilastoa, josta saa tieto museokäynneistä. Matkailijoiden osuutta käynneistä on vaikea arvioida, mutta tilasto antaa kuvan museoiden kehityksestä ja koosta. Museotilasto kattaa valtion, kuntien, säätiöiden ja yhdistysten ylläpitämät päätoimisesti ja ammatillisesti hoidetut museot Suomessa (pl. Ahvenanmaa). Tilasto perustuu kaikille ammatillisesti hoidetuille museoille (vuonna 2016: 154) lähetettävään tilastokyselyyn. Museotilasto on saatavissa sähköisesti vuodesta 2007 alkaen. (Museovirasto 2016a, 2016b.)

Vuosi 2016 oli ennätysvuosi Suomen museoissa: ammatillisesti hoidetuissa museoissa tilastoitiin yhteensä 6,7 miljoonaa käyntiä, mikä on noin miljoona käyntiä enemmän kuin edellisenä vuonna. Museokäynneistä 49 prosenttia oli maksettuja käyntejä. Museokäynnit ovat olleet kasvussa jo pidemmän aikaa. Kymmenessä vuodessa kasvua on tullut jopa 45 prosenttia, mutta vuoden 2016 kasvu oli poikkeuksellista. (Museovirasto 2016a.) Myös Varsinais-Suomessa kaikkien museoiden yhteenlaskettu kävijämäärä on kasvanut samaa vauhtia (+45 %) vuodesta 2007 vuoteen 2016 (kuvio 46). Varsinais-Suomen museoiden kävijöistä suuri osa (81 %) on Turun museoiden kävijöitä.

Kuvio 46. Varsinais-Suomen ja Turun museoiden kävijämäärät 2007–2016 (Museovirasto: Museotilasto)

Taulukkoon 7 on koottu museotilastosta Varsinais-Suomen museokohteiden kävijämäärät vuonna 2016. Varsinais-Suomen suosituin ja Suomen 10. suosituin museo oli Turun linna, jonne tehtiin yhteensä 144 700 käyntiä vuonna 2016 (Museovirasto 2016a). Seuraavaksi eniten käyntejä (84 900) tilastoitiin Forum Marinumiin ja museolaivoihin, Kuralan kylämäelle (80 600) ja Aboa Vetus & Ars Novaan (61 900). Kuralan kylämäen käynnit ovat kaikki ilmaiskäyntejä. Turun ulkopuolisista museoista Loimaalla sijaitseva Suomen maatalousmuseo Sarka houkutteli lähes 36 000 kävijää ja Liedossa sijaitseva Vanhalinnan museo 23 100 kävijää.

Taulukko 7. Museoiden käyntimäärät 2016 (Museovirasto: Museotilasto)

	MAKSETUT KÄYNNIT	ILMAIS- KÄYNNIT	KAIKKI KÄYNNIT YHTEENSÄ	ULKOMAISTEN KÄYNTIEN OSUUS
TURUN MUSEOKESKUS				
Turun linna	130223	14461	144684	
Kuralan kylämäki	-	80578	80578	
Luostarinmäen käsityöläismuseo	30532	5989	36521	
Wäinö Aaltosen museo	16324	10957	27281	
Biologinen museo	9564	6107	15671	
Apteekkimuseo ja Qvenselin talo	6239	2993	9232	
Yhteensä	192882	121085	313967	24,5 %
FORUM MARINUM				
Forum Marinum	37133	6430	43563	
Museolaivat	14244	27134	41378	
Yhteensä	51377	33564	84941	2,4 %
ABOA VETUS & ARS NOVA	52625	9249	61874	22,6 %
TURUN TAIDEMUSEO	37614	16740	54354	3,7 %
SUOMEN MAATALOUSHMUSEO SARKA	6690	29257	35947	0,3 %
VANHALINNAN MUSEO	9992	13121	23113	0,4 %
SALON TAIDEMUSEO VETURIHALLI	7692	6003	13695	-
SAGALUNDIN MUSEO				
Sagalundin museo	4614	2190	6804	
Taalintehtaan ruukkimuseo	2715	863	3578	
Lukkomuseo	52	308	360	
Yhteensä	7381	3361	10742	2,8 %
UUDENKAUPUNGIN MUSEO				
Wahlbergin museotalo	1414	2718	4132	
Liljelundhallin näyttelytila	-	2525	2525	
Merimiehenkotimuseo	138	943	1081	
Luotsimuseo	206	805	1011	
Kalannin kotiseutumuseo	-	625	625	
Yhteensä	1758	8626	10384	1,2 %
SIBELIUSMUSEO	8369	1378	9747	
NAANTALIN MUSEO				
Naantalin taidehuone	-	5806	5806	
Naantalin museo	1494	2263	3757	
Yhteensä	1494	8069	9563	2,3 %
SALON HISTORIAALLINEN MUSEO SAMU				
Salon elektroniikkamuseo	504	2005	2509	
Trömbergin kestäkievari	-	1652	1652	
Meritalon museo	352	700	1052	
Kiikalan kotiseutumuseo	-	599	599	
Perniön museo	117	526	643	
Halikon museo	-	478	478	
Suomusjärven kotiseutumuseo	-	380	380	
Kiskon kotiseutumuseo	-	210	210	
Kreivinmäen ulkomuseoalue	-	150	150	
Yhteensä	973	6700	7673	2,0 %
RAISION MUSEO HARKKO	-	5025	5025	0,6 %
LIEDON MUSEO				
Nautelankosken museo	-	4533	4533	
Tarvasjoen kotiseutumuseo	-	271	271	
Yhteensä	-	4804	4804	1,3 %
TURUN YLIOPISTON ELÄINMUSEO	-	1600	1600	6,3 %

6.5. Majoitus- ja ravitsemisalalan tilastot

Matkailu-, majoitus-, ravintola- ja vapaa-ajanpalvelualan työmarkkinajärjestö MaRa tuottaa kuukausittaista liikevaihtoennustetta, neljännesvuosittaista suhdannebarometriä ja puolivuositista suhdannekatsausta. Lisäksi MaRa kokoaa verkkosivuilleen matkailu- ja ravintola-alan myynti- ja kustannustilastoja, työllistävyystilastoa sekä muita tutkimuksia. Alkoholimyynnitilasto perustuu Valviran tietoihin.

Viimeisimmän matkailu- ja ravintola-alan suhdannekatsauksen (2017) mukaan kuluttajien luottamus talouteen on pysynyt vahvana ja alan liikevaihdon odotetaan kasvavan (taulukko 8). Tammi-lokakuussa 2017 majoitus- ja ravintola-alan liikevaihto kasvoi 5,3 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan. Majoitusliikkeiden liikevaihdon kasvu oli vuonna 2017 vahvempaa kuin ravintoloiden ja liikevaihtoennusteen mukaan majoitusalan liikevaihdon odotetaan kasvavan vuoden 2018 ensimmäisellä neljänneksellä vauhdikkaammin kuin ravintoloiden. Ravintoloiden heikompaan kasvuun vaikutti kolea kesä, joka pysäytti alkuvuoden kasvun. Ravintoloiden anniskelumyynti on ollut tasaisessa laskussa jo useita vuosia. Vaikka ravintoloiden kannattavuus on hieman parantunut, on finanssikriisiä edeltävälle tasolle edelleen matkaa. Majoitus- ja ravintola-alan työllisten määrä kasvoi vuonna 2016 (+2,8 %) viime vuosia nopeammin. (Matkailu- ja ravintola-alan suhdannekatsaus 2017; Liikevaihtoennuste 2018.)

Taulukko 8. Majoitus- ja ravintola-alan liikevaihtoennuste (Liikevaihtoennuste 2018)

	Toteutunut liikevaihto tammi-lokakuu 2017	Liikevaihtoennuste 1. neljännes 2018
Ravintolat	+4,3	+4,2
Majoitus	+9,1	+6,7
Majoitus- ja ravintolat yhteensä	+5,3	+4,7

7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1. Varsinais-Suomen matkailutilastot yksiin kansiin

Tämän tutkimus kokoaa yksiin kansiin keskeisimmät saatavilla olevat tilastotiedot Varsinais-Suomen matkailun nykytilasta. Tutkimus tarjoaa kokonaisvaltaisen katsauksen viimeisimpiin matkailulukuihin sekä pitkän aikavälin kehitystrendeihin. Jotta voidaan suunnitella tulevaa, pitää katsoa taaksepäin ja pohtia sitä, miten nykytilanteeseen on tultu. Tätä matkailutilastojen analyysiä voidaan käyttää matkailun strategisen suunnittelun ja elinkeinokehittämisen tukena. Tarkoituksena on, että tulevat tilastojulkistukset on suhteellisen helppo päivittää tähän raporttiin.

Tutkimuksessa käytettiin tärkeimpiä saatavilla olevia matkailutilastoja ja niihin liittyviä tutkimusraportteja ja -julkaisuja. Tutkimuksessa on paljon käsitteitä ja määritelmiä, jotka auttavat ymmärtämään kunkin tilaston menetelmiä ja vertailtavuutta. Tiedot matkailun aikaansaamista talous- ja työllisyysvaikutuksista on saatu matkailun satelliittitilinpidoista ja alueellisesta matkailutilinpidoista. Alueellinen matkailutilinpito tarjoaa mahdollisuuden maakuntien väliseen vertailuun, mutta tarkempaa tietoa aluetasolta saadaan erillisistä matkailutulo- ja työllisyystutkimuksista.

Tiedot matkailun volyymista on haettu valtakunnan tasolla Visit Finlandin matkailijatutkimuksesta, jota Tutkimus- ja analysointikeskus TAK Oy on toteuttanut vuodesta 2014 alkaen osana TAK rajatutkimustaan. Tilastokeskuksen pitkään keräämä Rajahaastattelututkimus lopetettiin vuonna 2013, eikä kyseiseltä vuodelta ole saatavilla matkailijamäärätietoa. Matkailun volyymista vertailukelpoisinta ja tarkinta dataa tarjoaa majoitustilasto, joka kokoaa yhteen majoitusliikkeiden saapuneiden määrän ja yöpymisten lukumäärän kansallisuuksien mukaan eri aluetasolla. Majoitustilastoon liittyy myös haasteita, joista keskeisimpinä tietojen ilmoittamisen vapaaehtoisuus ja rekisteröimättömän majoituksen jääminen kokonaan tilastoinnin ulkopuolelle. Lisäksi tutkimuksessa käytettiin meri-, lento- ja maaliikenteen liikennetilastoja soveltuvin osin sekä mökkitilastoa, kongressitilastoa, kansallispuistojen kävijätilastoa ja museotilastoa.

7.2. Suomi ja Pohjoismaat kiinnostavat kansainvälisiä matkailijoita enemmän kuin koskaan

Suomen matkailulla menee hyvin: kansainvälinen media on kiinnostunut Suomesta, majoitusliikkeiden yöpymisten määrissä rikotaan ennätyksiä jo toista vuotta peräkkäin ja erityisesti aasialaisten matkailijoiden kasvu on korvannut huippuvuosista hiipunutta venäläisten matkailukysyntää. Vuonna 2017 ulkomaisten yöpymisten kasvu Suomessa oli nopeampaa kuin muissa pohjoismaissa, mutta absoluuttisissa luvuissa Suomi jää vielä jälkeen muista Pohjoismaista. Ulkomaisten yöpymisten määrässä Ruotsi, Norja ja Tanska ovat selvästi Suomea edellä ja myös väestömäärältään Helsinkiä pienempi Islanti on ohittanut Suomen yöpymisten määrässä.

Suomen matkailun selkeänä veturina niin matkailijamäärien kuin taloudellisen merkityksen suhteen on Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu. Vuonna 2017 Uudellemaalle kirjattiin lähes 30 prosenttia kaikista Suomen yöpymisistä ja lähes 45 prosenttia ulkomaisten yöpymisistä. Helsinki-Vantaan lentoaseman matkustajamäärä on kasvanut tasaisesti, kansainväliset risteilijät tuovat yhä enemmän matkustajia Helsingin satamaan ja lisäksi Helsinki on onnistunut kasvattamaan kansainvälistä kongressimatkailua. Alueellisen matkailutilinpidon mukaan Uudellemaalle kohdistuu lähes puolet (49 %) Suomen matkailun euromääräisestä kokonaiskysynnästä (vuonna 2014). Toki on muistettava, että monen valtakunnallisesti

toimivan matkailuyrityksen virallinen kotipaikka on pääkaupunkiseudulla, mikä kasvattaa Uudenmaan kysyntälukuja.

Lappi on Suomen toiseksi merkittävin matkailualue, mutta Uudenmaan johtoasemaa kuvastaa hyvin se, että Lapin osuus kaikista yöpymisistä (vuonna 2017) oli noin 14 prosenttia. Vaikka Lapin osuus Suomen euromääräisestä matkailun kokonaiskysynnästä oli vuonna 2014 noin 7 prosentin luokkaa, aluetaloudellisesti matkailu on kuitenkin Lapissa huomattavan merkittävä toimiala. Lappi-brändin rakentaminen ja päämäärätietoinen markkinointityö ovat kuitenkin tuottaneet tulosta ja erityisesti ulkomaalaisten matkailu Lappiin on kasvanut merkittävästi viime vuosien aikana. Lapissa matkailusektorin kansantaloudellinen merkitys on huomattava ja heijastuu elinkeinotoiminnan kehittämisen ja markkinointitoimenpiteiden laajuuteen. Vuonna 2017 ulkomaisten yöpymiset Lapissa kasvoivat ennätykselliset 22 prosenttia. Sen sijaan kotimaisten matkailijoiden osuus laski hieman (-1,8 %).

Matkailualueista seuraavina tulevat Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi, joita leimaa vahva kotimaanmatkailupainotus. Varsinais-Suomessa kotimaan matkailun osuus niin satelliittitilinpidon mukaisesta matkailun euromääräisestä kokonaiskysynnästä kuin yöpymisissä mitatusta majoituskysynnästä oli noin 80 prosenttia, Pirkanmaalla jopa 85 prosenttia. Varsinais-Suomi jää Pirkanmaan taakse sekä matkailukysynnän että majoitustilaston yöpymismäärien perusteella. Matkailun kokonaiskysyntä (2014) oli Pirkanmaalla (801 milj. €) noin 50 miljoonaa euroa suurempi kuin Varsinais-Suomessa (753 milj. €). Majoitustilastossa puolestaan Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa olivat vielä vuosituhaten vaihteessa lähes tasoissa, kun vuonna 2016 eroa oli Pirkanmaan hyväksi 250 000 yöpymisvuorokautta. Pitkällä aikavälillä Varsinais-Suomi on kuitenkin pärjännyt hieman paremmin ulkomaisten yöpymisten määrässä.

Alueellisen matkailutilinpidon mukaan Varsinais-Suomen matkailun kokonaiskysyntä on 753 miljoonaa euroa. Matkailutoimialoilla työskentelee yhteensä 11 150 henkilöä, ja matkailun laskennallinen työllisyys on 4100 henkilöä (matkailun laskennallinen työllisyys). Maakunnan matkailun taloudellista merkitystä selvitetään erillisellä Varsinais-Suomen matkailutulo- ja työllisyystutkimuksella, joka huomioi myös maakunnan eri osien matkailukehityksen. Tutkimuksen mukaan Varsinais-Suomen kokonaismatkailutulo kerrannaisvaikutuksineen oli vuonna 2014 noin 1450 miljoonaa euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutus lähes 7900 henkilötyövuotta. Turun seutukunta muodostaa suurimman osan sekä maakunnan välittömästä matkailutulosta että -työllisyydestä, Salon seutukunta alle kymmenyksen ja muut joitain prosenteja. On tärkeää huomata, että alueellisen matkailutilinpidon ja Varsinais-Suomen matkailutulo- ja työllisyystutkimuksen laskentatavat eroavat toisistaan, joten niitä ei tule suoraan verrata toisiinsa. Tärkeämpää on seurata matkailun aluetaloudellista merkitystä pitkällä aikavälillä, jolloin tutkimusmenetelmästä riippumatta kehityksen tulisi olla samansuuntaista.

7.3. Varsinais-Suomen majoituskysyntä kasvussa – erityisesti ulkomailta

Varsinais-Suomen majoituskysyntä on piristynyt 2011 jälkeisen pienen laskusuhdanteen jälkeen. Yöpymiset kääntyivät nousuun vuonna 2016 (+3,3 %) ja vuonna 2017 kasvuvauhti parani entisestään (+5,8 %). Kotimaisten yöpymisten kokonaismäärässä päästään jo lähellä ennätystä; ainoastaan kulttuuripääkaupunkivuonna 2011 kotimaisia yöpymisiä kirjattiin enemmän. Positiivista on ulkomaisen kysynnän reipas kasvu (+15,7 %), joka keskittyi erityisesti Turkuun (+18,3 %). Seutukunnissa Turunmaan (-0,8 %) ja Salon (-1,3 %) majoituskysyntä hiipui hieman edellisvuoteen verrattuna. Vakka-Suomen seutukunnassa majoituskysynnän kasvua (+19,7 %) kiihdytti todennäköisesti Uudenkaupungin autoteollisuuden majoitustarpeet. Majoituskysynnän piristyminen näkyy myös majoitusliikkeiden

kannattavuuden parantumisena: vuonna 2017 Varsinais-Suomen hotellien RevPAR eli keskimääräinen myyntitulo käytettävissä olevaa huonetta kohden oli ennätyselliset 55,2 euroa.

Varsinais-Suomen matkailu painottuu edelleen varsin vahvasti kesään. Kotimaan lomakuukausi heinäkuu näkyy majoitustilaston yöpymisissä selkeänä piikkinä. Heinä- ja elokuun sesonki näkyy myös ulkomaisten matkailijoiden yöpymisissä. Uudellamaalla niin kesä- kuin talvikaudenkin yöpymiset ovat kasvaneet. Lapissa jyrkin kasvu on tapahtunut ulkomaisten yöpymisissä talvikaudella.

7.4. Ruotsalaisten ja saksalaisten yöpymiset tasoissa

Ulkomaisista matkailijoista suurin osa saapuu Varsinais-Suomeen lähialueilta: Ruotsista, Saksasta, Venäjältä ja Baltian maista. Ruotsi on perinteisesti ollut Varsinais-Suomen ja Turun päämarkkina-alue. Ruotsalaisten yöpymiset ovat kuitenkin pudonneet merkittävästi 2000-luvun alun huippuvuosistaan. Syitä voi olla monia. Osaltaan ruotsalaisten matkailijoiden vähenemiseen on voinut vaikuttaa halpalentoyhtiöiden aiheuttama kiristynyt kilpailu matkakohteiden välillä. Toisaalta esimerkiksi Visit Finlandin matkailijatutkimus vuodelta 2016 osoitti, että päivämatkojen osuus ruotsalaisten tekemistä matkoista on kasvanut ja yöpymisen sisältäneiden matkojen osuus pienentynyt. Samaan aikaan myös Turun ja Ruotsin välisen laivaliikenteen matkustajamäärä on laskenut.

Muista päämarkkinoista saksalaisten matkailijoiden yöpymiset ovat kasvaneet ja ovat jo lähes tasoissa ruotsalaisten yöpymisten kanssa. Venäläisten matkailussa Varsinais-Suomeen on ollut suuria vaihteluita, mutta vuonna 2017 yöpymiset olivat jälleen pienessä kasvussa, mutta silti vain noin puolet vuoden 2013 yöpymisistä. Venäläisten luottamus oman maansa talouteen on kuitenkin elpymässä Venäjän taloustilanteen tasaantumisen myötä. Parantunut luottamus ei vielä näy venäläisten ulkomaan matkailun kasvuna, mutta hiipuminen on hidastunut (Russia in Figures 2017). Vuonna 2017 venäläisille kirjattiin ulkomaisista matkailijoista kolmanneksi eniten yöpymisiä Varsinais-Suomessa.

Vuonna 2017 puolalaisten yöpymiset olivat huomattavassa kasvussa. Kyse on melko tuoreesta ilmiöstä, joka liittyyneen parantuneisiin yhteyksiin: Wizz Air on kasvattanut viikoittaisten lentojen määrää Gdanskin ja Turun välillä. Varsinais-Suomen kohentunut talous- ja työllisyystilanne houkuttelee myös ulkomaisia työntekijöitä töihin esimerkiksi telakalle ja autotehtaalle, mikä osaltaan selittää puolalaisten yöpymisten kasvua.

Lapissa ja Uudellamaalla aasialaisten, erityisesti kiinalaisten, matkailu on ollut vahvassa kasvussa. Varsinais-Suomessa aasialaisten yöpymiset kasvoivat edellisvuoteen nähden yli 20 prosenttia. Kiinalaisten matkailijoiden yöpymiset ovat kasvaneet ja vuonna 2017 tehtiinkin uusi ennätys, kun yöpymisiä kirjattiin yli 5000. Vaikka japanilaisten matkailijoiden yöpymiset kasvoivat (+5,6 %) edellisvuodesta, pitkällä aikavälillä ne ovat laskeneet reippaasti huippuvuosista.

7.5. Kansainvälisen matkustajaliikenteen toiseksi tärkein solmukohta

Liikennetilastojen valossa Helsinki on selvä ykkönen, mutta Turku on Suomen kansainvälisen liikenteen toiseksi tärkein solmukohta. Vuonna 2017 Turun lentoasema oli kokonaismatkustajamäärissä Suomen neljänneksi suurin Helsinki-Vantaan, Oulun ja Rovaniemen lentoasemien jälkeen, mutta kansainvälisten matkustajien määrässä toiseksi suurin lentoasema. Myös matkustajalaivaliikenteessä Turun satama on Suomen toiseksi merkittävin satama Helsingin jälkeen. Turun sataman matkustajamäärä on kuitenkin laskenut 2000-luvun alun vuosista. Samanaikaisesti Naantalın sataman matkustajamäärät ovat kasvaneet, mutta Naantalın osuus Turun ja Naantalın yhteenlasketuista matkustajista on vain noin 5 prosenttia.

7.6. Luontomatkailua ja mökkeilyä

Varsinais-Suomen asema kotimaan matkakohteena näkyy myös rakennustilastoissa: maakunta on selvä ykkönen kesämökkien määrässä. Paljon on keskusteltu mökkimatkailun tulevaisuudesta, erityisesti siitä, ovatko nuoret sukupolvet halukkaita jatkamaan mökkiperinnettä. Joka tapauksessa on todennäköistä, että erilaisille mökkeilyyn liittyville palveluille on tulevaisuudessa yhä enemmän kysyntää. Todennäköistä on myös se, että mökkimatkailijat kaipaavat myös muita matkailupalveluita, esimerkiksi luontomatkailuaktiviteetteja. Luontomatkailun suosio kasvaa koko Suomessa ja erittäin selvästi myös Varsinais-Suomessa. Vuonna 2015 perustetussa Teijon kansallispuistossa vieraili heti ensimmäisenä vuonna 80 000 kävijää. Myös Kurjenrahkan ja Saaristomeren kansallispuistojen kävijämäärät ovat kasvaneet viime vuosina ja kasvun vauhdittajina ovat toimineet esimerkiksi Savojärven reitin kunnostaminen ja Öron linnakesaaren avaamisen yleisölle. Kurjenrahkan suosion voidaan ennustaa kasvavan kesällä 2018, kun Föli-kokeilun myötä seutuliiikenteen linja-autot ajavat kansallispuistoon useita vuoroja päivässä.

7.7. Työ- ja kongressimatkailu

Varsinais-Suomen matkailusta valtaosa on vapaa-ajanmatkailua, mutta työmatkailu kasvaa maakunnan positiivisen rakennemuutoksen myötä. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymisistä lähes puolet oli työhön liittyvää matkailua, ja oletettavasti telakka- ja autoteollisuus lisää erityisesti saksalaisten osuutta, mutta valitettavasti majoitustilastosta ei saa yksityiskohtaisia tietoja työmatkailijoiden määrästä asuinmaittain. Työmatkailua lisää myös kongressimatkailu ja teollisuus- ja korkeakoulukaupunkina Turku kuuluu Suomen johtavien kongressikaupunkien joukkoon. Luonnollisesti Helsinki on kongressikaupunkien selvä ykkönen Tampereen, Espoon ja Turun kilpaillessa seuraavista sijoista. Vuonna 2016 Helsingin ja Tampereen kongressivieraiden määrässä oli reipasta kasvua, kun taas Turussa sekä järjestettyjen kongressien että kongressivieraiden määrä laski edelliseen vuoteen verrattuna.

7.8. Suosituksia tutkimus- ja kehittämistarpeista

Matkailun tämänhetkistä murroksista keskeisin on digitalisaatio, joka aiheuttaa paitsi haasteita, myös valtavan määrän mahdollisuuksia. Digitaalisten kanavien avulla kuluttajien tiedonetsintään ja unelmointiin sekä matkakohteen valintaan voidaan vaikuttaa monin eri tavoin. Tiedolla johtamisen merkitys korostuu myös matkailussa.

Matkailuun liittyviä tutkimuksia ja tilastoja on paljon, mutta kokonaiskuvan muodostaminen voi olla hankalaa. Tilastoinnin menetelmät, käsitteet ja määrittelyt vaihtelevat, eikä ajankohtaista tietoa ole saatavilla; tilastot ovat vähintään kuukausia myöhässä. Tämä tutkimus tarjoaa yksityiskohtaisen katsauksen matkailun tilastoaineistoihin Varsinais-Suomen näkökulmasta. Se luo myös hyvän pohjan tuleville vuosille, sillä tilastotiedon päivittäminen onnistuu suhteellisen helposti. Varsinais-Suomen matkailun ja yksittäisten matkailuyritysten liiketoiminnan kehittämisen tueksi tarvitaan kuitenkin myös huomattavasti yksityiskohtaisempaa tietoa alueen matkailun vetovoimatekijöistä ja matkailijasegmenteistä. Varsinais-Suomessa on tehty hyvin vähän tutkimuksia esimerkiksi siitä, mitkä ovat alueen tärkeimmät vetovoimatekijät kotimaisten ja ulkomaisten matkailijoiden näkökulmasta, ja minkälaisia ovat heidän matkailukokemuksensa. Tutkimustietoa kaivataan myös esimerkiksi matkailijoiden motiiveista eli siitä, miksi he haluavat matkustaa Varsinais-Suomeen, minkälaisia odotuksia heillä on ja minkälaisia tuotteita ja palveluita he toivovat. Markkinatutkimuksen keinoin voidaan lisätä tehokkaan matkailumarkkinoinnin edellyttämää asiakastuntemusta, vastataan paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja parannetaan alueen

kilpailuasemaa. Tulevaisuusorientoituneen strategiatyöskentelyn alkumetreillä onkin ratkaistava, millaista tietoa matkailun alueellisessa kehittämistyössä tarvitaan, miten sitä kerätään ja kuka sen rahoittaa.

Yliopistoilla ja korkeakouluilla on tärkeä rooli paitsi osaavan työvoiman koulutuksessa, myös tutkimustiedon keräämisessä ja popularisoinnissa. Itä-Suomen ja Lapin yliopistoissa on panostettu matkailututkimukseen ja vuosien saatossa niin Etelä-Savoon kuin Lappiin on luotu vahva matkailututkimuksen perinne. Molemmissa maakunnissa tehdään matkailututkimuksia, joilla tieteellisen merkityksen lisäksi on paljon annettavaa käytännön kehittämistyölle. Esimerkiksi Savonlinnan seudulla on tehty useita tutkimuksia alueen matkailijoista keskittyen niin kesämökkimatkailuun, maaseutumatkailuun, hyvinvointimatkailuun sekä tapahtumiin. Lapissa puolestaan tutkitaan parhaillaan esimerkiksi jakamistalouden kasvavaa merkitystä matkailussa. Matkailun yleisesti tunnustettu ongelma on pienten ja sivutoimisten matkailuyritysten jääminen majoitustilastoinnin ulkopuolelle ja TILMA-hankkeen mukaan Lapissa on tilastoitujen vuodepaikkojen lisäksi huomattava määrä aktiivisessa myynnissä olevia vuodepaikkoja. Airbnb-majoitustilastoja voi nykyisin ostaa joko ulkomaisilta tai kotimaisilta palveluntarjoajilta, mutta jakamistalous koskee myös monia muita matkailupalveluita.

Visit Finlandin matkailututkimukset ja muiden yliopistojen tekemät tutkimukset antavat paljon relevanttia tietoa esimerkiksi erimaalaisten matkailijoiden yleisistä mieltymyksistä ja käyttäytymisestä. Alueellisen matkailubrändin kehittämisen tueksi tarvitaan kuitenkin myös hyvin spesifiä tietoa, joten Varsinais-Suomen ja erityisesti saariston matkailutuotekehityksen näkökulmasta tutkimustarve on ilmeinen. Matkailun alueellinen ulottuvuus asettaa haasteita matkailun tilastoinnille ja kehittämiselle, sillä matkailualue ei useinkaan noudata hallinnollisia aluerajoja. Tämän tutkimus osoittaa, että olemassa olevien tilastojen perusteella on hankala muodostaa kattavaa kokonaiskuvaa erityisesti saariston matkailusta. Majoitustilastosta saadaan Turunmaan ja Vakka-Suomen seutukuntien majoitustilastot, mutta sen lisäksi tarvitaan tarkempaa alueellista tietoa. Majoitustilaston aluejaon uudelleenarviointia tukee myös Sieväsen ym. (2017) asiantuntijakyselyn tulokset.

Varsinais-Suomessa matkailun alueellisen kehittämisen keskeinen haaste liittyy eri kehittäjätahojen toimenkuvien ja vastuiden selkiyttämiseen sekä toimivan yhteistyön organisointiin. Julkisten toimijoiden ja koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden lisäksi matkailuyritykset, niin alueen veturit kuin pienet mikroyrityksetkin, on saatava mukaan kehitystyöhön. Perinteisten saavutettavuushaasteiden ja tuotekehitystarpeiden lisäksi on erityistä huomiota kiinnitettävä pienten yritysten digitalisaatioon. Maakunnan matkailutuotteet on saatava online-varattaviksi ja helposti ostettaviksi tuotteiksi. Tässä yritykset tarvitsevat tukea ja usein myös ulkopuolista osaamista joko yksityisiltä yrityksiltä tai oppilaitoksilta. Kansainvälisten matkailijoiden saavutettavuudessa keskeisessä roolissa on puolestaan incoming-toiminnan kehittäminen.

Matkailun alueellisessa kehitystyössä korostuu brändityöskentely eli alueen tavoitemielikuvan määrittely ja sen määrätietoinen rakentaminen. Juuri päivitetty Varsinais-Suomen maakuntaohjelma listaa alueen kehittämisen kulmakiviä (vastuullisuus, yhteistyötaidot, saavutettavuus ja resurssiviisaus), mutta antaa suhteellisen vähän eväitä alueen erilaistamiseen, mikä on brändityöskentelyssä oleellista. Varsinais-Suomen ja erityisesti saariston brändi on heikko. Visit Finlandin merellinen saaristo kattaa koko Suomen rannikkoalueen ja kansainvälinen matkailija ei välttämättä edes ymmärrä archipelago-termin sisältöä. Erityisesti saariston kehittämisessä tulisi siis lähteä perusasioista, esimerkiksi alueen, termistön ja vastuutahojen määrittelystä.

Matkailun kehittämissuunnitelmissa usein peräänkuulutetaan kohderyhmäajattelua, mutta käytännössä varsin harva kohde tai yritys rohkenee viedä tarkasti rajattuja asiakassegmenttejä käytännön markkinointi- ja myyntitoimenpiteisiin asti. Matkakohteiden sivustoja ja esitteitä selatessa saa helposti sellaisen

vaikutelman, että kaikki kohteet pyrkivät tarjoamaan kaikille matkailijoille vähän kaikkea, monenlaisia kulttuuri- ja luontoelämyksiä niin ryhmille kuin yksittäisille matkailijoillekin. Matkailualueiden kehittämisessä ja brändin kirkastamisessa on kuitenkin tehtävä myös valintoja. Tässä tehtävässä apuna voi olla esimerkiksi syvällisempi ymmärrys special interest -matkailusta, jonka keskeisenä motiivina on matkailijalle merkityksellinen harrastus tai mielenkiinnonkohde. Varsinais-Suomessa on kehitetty esimerkiksi kalastusmatkailua ja pyöräilymatkailua, mutta mahdollisuuksia on paljon muuhunkin. Turussa puolestaan on panostettu kansainvälisestäkin merkittävään "live like a local" -matkailutrendiin, joka keskittyy autenttisiin matkailukokemuksiin ja paikallisväestön osallistumiseen. Sekä kulttuuri- että luontomatkailun aktiviteettitarjontaan kaivataan kuitenkin myös lisää korkealaatuisia ohjelmapalveluita, joita on helposti ostettavissa ympäri vuoden.

Oleellisia matkailuelinkeinon kehittymisen mittareita olisivat myös tiedot investoinneista niin matkailuyrityksissä kuin matkailuinfrastruktuurissa. Fyysisen saavutettavuuden osalta tilastot antavat suhteellisen kattavan kuvan lento- ja meriliikenteestä, mutta sujuvien matkaketjujen kehittämiseen on kiinnitettävä huomiota, erityisesti saaristo- ja maaseutualueilla. Digitalisaatio luo mahdollisuuksia, mutta järjestelmien käyttöönotto vaatii resursseja, niin rahaa kuin osaamistakin. Varsinais-Suomen matkailun kehittämisessä Invest in -toiminta on vielä lapsenkengissä ja vaatii voimakasta panostusta ja toimintamallin kehittämistä. Lisäksi matkailun alueellisessa kehittämisessä kotimainen ja kansainvälinen hankerahoitus on merkittävässä roolissa, mutta saatavilla ei ole tietoa hankerahoituksen alueellisesta jakautumisesta, joka antaisi jonkinlaisen pohjan myös matkailuhankkeiden vaikuttavuuden arvioinnille.

Tilastotiedot antavat hyvän käsityksen esimerkiksi yöpymisten määristä ja kehityksestä sekä museoiden ja kansallispuistojen vierailijaluvuista, mutta eivät kerro mitään esimerkiksi ohjelmapalveluyritysten määrästä, merkityksestä tai laadusta. Vaikuttaa siltä, että ohjelmapalveluiden kehittämiselle on tarvetta saaristossa ja maaseudulla, mutta myös kaupungeissa. Salon palkittu matkailun viikko-ohjelma takuulähtöineen on hyvä esimerkki, joka tuo aktiviteetit ja ohjelmapalvelut helposti erityisesti yksittäisten matkailijoiden saataville. Lisäksi korkealaatuisten palveluiden ja kestävä matkailukehityksen varmistamiseksi tarvitaan alueellista tietoa käytössä olevista laatu- ja ympäristöjärjestelmistä.

LÄHTEET

- Aamulehti (2017) Merkittävä muutos: Tampere-Pirkkalan lentoaseman matkustajamäärä nousi kesällä selvästi. <<https://www.aamulehti.fi/uutiset/merkittava-muutos-tampere-pirkkalan-lentoaseman-matkustajamaara-nousi-kesalla-selvasti-200467622/>>, haettu 8.1.2018.
- Alueellinen matkailutilinpito (2017) Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, TEM raportteja 21/2017. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-220-0>>, haettu 6.2.2018.
- Finavia (2017) Liikennetilastot. <<https://www.finavia.fi/fi/tietoa-finaviasta/tietoa-lentoliikenteesta/liikennetilastot>>, haettu 30.12.2017.
- Foreign Overnights in the Nordic Countries 2016 (2017) Visit Finland. <<http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2017/05/Overnights-Nordic-2016.pdf>>, haettu 5.2.2018.
- Henkilöliikennetutkimus 2016 (2017) Liikennevirasto. <<https://www.liikennevirasto.fi/tilastot/henkiloliikennetutkimus/henkiloliikennetutkimus-2016#.Wng8sU0Unq4>>, haettu 5.2.2018.
- Iltalehti (2012) Ryanair lopettaa lennot Turusta. <http://www.iltalehti.fi/matkajutut/2012102216233141_ma.shtml>, haettu 9.1.2018.
- Jyllilä, Sanna – Kortesuoma, Arja (2015) Maaseutumatkailun nykytila Etelä-Pohjanmaalla v. 2014. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Seinäjoki. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7109-14-4>>, haettu 5.2.2018.
- Kansainväliset kongressit paikkakunnittain 2006–2016 (2017) Finland Convention Bureau. <<http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2017/03/Kongressit-kaupungeittain-2006-2016.pdf?dl>>, haettu 8.2.2018.
- Karppinen, Ari – Vähäsantanen, Saku (2016) ALMA^{NUM} -numeerinen malli: Matkailutulo ja -työllisyys Varsinais-Suomessa sekä Turun ja Vakka-Suomen seutukunnissa 2011–2015. <<http://www.satamittari.fi/sites/satamittari.fi/files/asiakaskuvat/Satamittari/Tutkimuksia/ALMANUM/ALMANum%20Varsinais-Suomi%2C%20Turun%20sk%20ja%20Vakka-Suomi%202016.pdf>>, haettu 22.1.2018.
- Karvonen, Tapio (2017) Helsingin sataman vaikuttavuustutkimus 2016. Brahea-keskus, Turun yliopisto. <http://www.portofhelsinki.fi/sites/default/files/attachments/Helsingin%20Sataman%20vaikuttavuus_2016_0.pdf>, haettu 5.2.2018.
- Kongressit Suomessa 2016 (2017) Finland Convention Bureau. <http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2017/04/Taloustutkimus_FCB_Kongressijarjestajakysely-2016.pdf?dl>, haettu 4.1.2018.
- Konu, Henna – Tyrväinen, Liisa – Pesonen, Juho – Tuulentie, Seija – Pasanen, Katja – Tuohino, Anja (2017) Uutta liiketoimintaa kestävä luontomatkailun ja virkistyskäytön ympärille – Kirjallisuuskatsaus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunnan julkaisusarja 45/2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79836/45_VIRKEIN_.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, haettu 8.2.2018.
- Liikennevirasto (2017) Ulkomaan meriliikennetilasto. <https://www.liikennevirasto.fi/documents/20473/23870/Ulkomaan+meriliikenne_tilastokuvaus_31.05.2016/54b901c4-bdec-4c94-b139-d1429d33c3bc>, haettu 5.2.2018.
- Liikevaihtoennuste (2018) MaRa. <<https://www.mara.fi/ennusteet/liikevaihtoennuste>>, haettu 5.2.2018.
- Lonely Planet (2016) Best in travel 2017: Top 10 countries. <<https://www.lonelyplanet.com/travel-tips-and-articles/best-in-travel-2017-top-10-countries/40625c8c-8a11-5710-a052-1479d27685f9>>, haettu 23.1.2018.
- Luontoon.fi: Öron linnakesaari (2018) Metsähallitus. <<http://www.luontoon.fi/ca/oro>> haettu 5.2.2018.
- Matkailu- ja ravintola-alan suhdannekatsaus (2017) MaRa. <<https://www.mara.fi/toimiala/tilastoja-ja-tutkimuksia/suhdanteet/matkailu-ja-ravintola-alan-suhdannekatsaus-20>>, haettu 5.2.2018.

- Matkailutilinrito: Matkailuntalous- ja työllisyysvaikutukset 2014–2015 (2017). Visit Finland tutkimuksia 8. Finpro, Helsinki.
- Matkustajamäärät Saariston rengastiellä (2018) ELY-keskus. Matkailun edistäminen. <<http://www.lounaistieto.fi/tietopalvelut/mal/matkailun-edistaminen/>>, haettu 15.2.2018.
- Metsähallitus (2018) Kansallispuistojen kokonaiskäyntimäärät Metsähallituksen asiakastietojärjestelmän mukaan vuonna 2017. <<http://www.metsa.fi/documents/10739/3335805/kayntimaarat2017.pdf/d4414a36-b10d-428c-aa90-c5b50f25e4e5>>, haettu 8.2.2018.
- Mikkonen, Jenni – Lahovuori, Ira (2014) Tilastointitiedon hyödyntäminen ennakkoinnissa – Case: Matkailun alueelliset tietovarannot. Loppuraportti. Itä-Suomen yliopisto, Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos. <http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20140481/urn_nbn_fi_uef-20140481.pdf>, haettu 4.1.2018.
- Museovirasto (2016a) Museokäyntien ennätysvuosi 2016. <https://www.museotilasto.fi/tiedostot/museovirasto/files/Tilastokortti_2_2016.pdf>, haettu 23.1.2018.
- Museovirasto (2016b) Suomen museot 2016. <https://www.museotilasto.fi/tiedostot/museovirasto/files/Tilastokortti_1_2016.pdf>, haettu 23.1.2018.
- National Geographic (2016) Best trips: Places you need to visit 2017. <<https://www.nationalgeographic.com/travel/features/best-trips-2017/#nature>>, haettu 23.1.2018.
- Pasila, Aura (2015) Vuokratyö – näkyvää mutta harvinaista. Tieto & Trendit -blogi. Talous- ja hyvinvointikatsaus. <http://tietotrenditblogi.stat.fi/vuokratyö-harvinaista-mutta-nakyvaa/#_ga=2.130625546.469763905.1518335088-1173304833.1505197421>, haettu 12.2.2018.
- Port of Helsinki (2018a). Helsingin satama Euroopan matkustajasatamien kärkeen. <<http://www.portofhelsinki.fi/index.php/helsingin-satama/ajankohtaista/uutiset/helsingin-satama-euroopan-matkustajasatamien-karkeen>>, haettu 10.1.2018.
- Port of Helsinki (2018b). Helsingin sataman liikennetilasto 2017. <<http://www.portofhelsinki.fi/sites/default/files/attachments/12%20TILASTO%20tammi-joulukuu%202017.pdf>>, haettu 5.2.2018.
- Port of Helsinki (2017) Ennätysten vuosi Helsingin satamassa. <<http://www.portofhelsinki.fi/verkkolehti/ennatysten-vuosi-helsingin-satamassa>>, haettu 1.2.2018.
- Riikonen, Juha (2017) Matkailun tietoaineistot yritysten voimavarana. Matkailututkimus, 13:1-2/2017.
- Russia in Figures 2017 (2018) Federal State Statistics Service. <http://www.gks.ru/free_doc/doc_2017/rusfig/rus17e.pdf>, haettu 8.2.2018.
- Sievänen, Tuija – Eskelinen, Päivi – Lehtoranta, Virpi – Nummelin, Tuomas – Pellikka, Jani – Pouta, Eija – Tyrväinen, Liisa (2017) Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailemisen tilastoinnin kehittäminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 84/2017. <http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/84_Virkein+raportti+TP1+15.12.2017_FINAL2.pdf/0589e91b-1e93-4b97-8131-a65ba6dff3a5?version=1.0>, haettu 21.2.2018.
- Sleeping in Airports (2017) Best Airports in Europe. <<https://www.sleepinginairports.net/2017/best-airports-europe.htm>>, haettu 1.2.2018.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2016a) Kesämökit 2016. Tilastokeskus, Helsinki. <https://www.stat.fi/til/rakke/2016/rakke_2016_2017-05-24_kat_001_fi.html>, haettu 22.1.2018.
- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2016b) Laatuseloste: Rakennukset ja kesämökit. Tilastokeskus, Helsinki. <http://www.stat.fi/til/rakke/2016/rakke_2016_2017-05-24_laa_001_fi.html>, haettu 16.2.2018.

- Talvitie, Marjukka (2018) Pekingistä Helsingin kautta Lappiin matkustava turisti onkin kotimainen matkailija – Finavian matkustajatilastot eivät kerro totuutta. 15.1.2018. <<https://yle.fi/uutiset/3-10018124>>, haettu, 15.1.2018.
- Tapaninen, Mirva – Satokangas, Pasi (2017) Tilastotieto matkailuyrittäjien työkaluna. Lumen 1/2017. <<http://www.lapinamk.fi/fi/loader.aspx?id=a6535372-8c3f-4d72-a014-8609d3c797df>>, haettu 4.1.2018.
- Turku Business Region (2018) WFFC:n elokuvakomissaarille Matkailun Oskari. <<https://businesssturku.fi/wffcn-elokuvakomissaarille-matkailun-oskari/>>, haettu 7.2.2018.
- Turun Sanomat (2017a) Turun saaristo ja ruokakulttuuri näkyvästi esillä Kiinassa. <<http://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3727339/Turun+saaristo+ja+ruokakulttuuri+nakyvasti+esilla+Kiinassa>>, haettu 17.1.2018.
- Turun Sanomat (2017b) Time-lehti: vuonna 2018 kannattaa matkustaa Turkuun. <<http://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3782574/Timelehti+Vuonna+2018+kannattaa+matkustaa+Turkuun>>, haettu 17.1.2018.
- Turun Sanomat (2017c) Wizz Airilta jatkossa 11 viikottaista lentoa Turkuun. <<http://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3766907/Wizz+Airilta+jatkossa+11+viikottaista+lentoa+Turkuun>>, haettu 9.1.2018.
- Vesterinen, Nina (2017) 4 hyvää syytä panostaa matkailuun. Työ- ja elinkeinoministeriö. <<http://www.matkatieto.fi/loader.aspx?id=5a662612-da7e-4ebd-a5a2-b6aa6207235c>>, haettu 31.1.2018.
- Visit Finland matkailijatutkimus 2016 (2017) Visit Finland tutkimuksia 9. Finpro, Helsinki. <<http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2017/03/9-Visit-Finland-matkailijatutkimus-2016.pdf?dl>>, haettu. 5.2.2018.
- Visit Finland (2017) Matkailu on kasvava toimiala. <<http://www.visitfinland.fi/tama-on-visit-finland/matkailu-on-kasvava-toimiala/>>, haettu 7.2.2018.